

DIPLOMADOLGOZAT

Vadas Gellért

2023

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem

Budai Campus

Tájépítészeti, Településtervezési és Díszkertészeti Intézet

Tájépítész mérnöki mesterképzési szak

**KERÍTÉSEK, MINT TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATFORMÁLÓ
TÉNYEZŐK ZSÁMBÉK KÖRNYÉKI TELEPÜLÉSEKEN**

Belső konzulens: dr. Takács Katalin
egyetemi adjunktus

**Belső konzulens
intézete/tanszéke:** MATE – TTDI

Külső konzulens:

Készítette: Vadas Gellért

Budapest

2023

NYILATKOZAT

a diplomaterv eredetiségéről és nyilvános vagy korlátozott hozzáféréseéről

A szerző neve: Vadas Gellért
A szakdolgozat/diplomaterv címe: Karítések, mint te apülésképi arculatformázó tényezők
Zsámocák környéki településeken
A megjelenés éve: 2023.
A tanszék neve: Kertművelési és kertépítészeti tanszék

Kelentem, hogy a benyújtott diplomatervet saját szellemi termékem. Tudomásul veszem, hogy a fenti tanszéken határidőben történő bemutatás nem jelenti a dolgozatom szakmai és tartalmi elfogadását.

Kelentem, hogy diplomadolgozatom papír és elektronikus változata tartalmilag és formailag azonos.

Kérem, válasszon az alábbi lehetőségek közül:

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a MATE Ernt Ferenc Könyvtár és Levéltár szakdolgozat archívumába.

A teljes szöveg kizárólag a Budai Campus számítógépéről tekinthető meg.

A vízjellel ellátott pdf dokumentum szerkesztését nem, megtekintését engedélyezem. Tudomásul veszem, hogy a vízjel nélküli leadott dokumentum szerzői jogal sérülhetnek.

Dolgozatom titkosított. A titkosítás lejáratának dátuma: .....év .....hó .....napig.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a MATE Ernt Ferenc Könyvtár és Levéltár szakdolgozat archívumába.

A vízjellel ellátott pdf dokumentum szerkesztését nem, megtekintését a titkosítás határidejének lejártát követően engedélyezem. A teljes szöveg kizárólag a Budai Campus számítógépéről tekinthető meg.

Tudomásul veszem, hogy a vízjel nélküli leadott dokumentum szerzői jogal sérülhetnek.

Budapest, 2023. 11. 05.

.....
Vadas Gellért

szerző aláírása

Tartalomjegyzék

Bevezetés, célkitűzés és témalehatárolás	3
1 Kutatási téma szakirodalmi háttere és kontextusa	3
1.1 A kerítés létrejöttének eredete, genezise és a szó etimológiája	4
1.2 Kerítések fajtái, megjelenési formák	5
1.3 Kerítések leírása	6
1.4 Általános kerítés jellemzők és vonatkozó szakirodalmi források	7
1.5 Székelykapu, mint a kapuk egy különleges formája	11
1.6 Jelenlegi állapot, kerítések szerepe a mai korban	12
1.7 Mészkö, mint a kerítések anyaga	13
1.7.1 A mészkövekről általában	13
1.7.2 A Tinnyei Mészkö	14
1.7.3 Helyi bányák vizsgálata	15
2 A helyszíni kutatások bemutatása	19
2.1 A vizsgálati terület ismertetése	19
2.2 Települések rövid történeti áttekintése	20
2.2.1 Budajenő	20
2.2.2 Mány	20
2.2.3 Páty	21
2.2.4 Perbál	21
2.2.5 Telki	21
2.2.6 Tök	22
2.2.7 Zsámbék	23
2.3 A terepkutatás módszere, vizsgálati eredmények	24
2.4 Karakterrajzok, értelmező – magyarázó ábrák készítése	25
2.5 Vizsgált kerítések szöveges bemutatása	27
3 Javaslatok települési és objektum szinten általánosan	34
3.1 Általános települési szintű javaslat	34
3.2 Általános objektum szintű javaslatok	34
3.2.1 Javasolt anyagok kerítésoszlopok építéséhez:	34
3.2.2 Javasolt anyagok kerítésmező kialakításához:	35
3.2.3 Javasolt anyagok lábazat kialakításához:	35
3.2.4 Kapuk	36
4 Javaslatok települési és objektum szinten konkrét esetekben	37
4.1.1 Budajenő településszintű javaslat	37
4.1.2 Mány településszintű javaslat:	37
4.1.3 Páty településszintű javaslat	37
4.1.4 Perbál településszintű javaslat	37
4.1.5 Telki településszintű javaslat	37

4.1.6	Tök településszintű javaslat	37
4.1.7	Zsámbék településszintű javaslat	38
4.1.8	Budajenő objektumszintű javaslat	38
4.1.9	Mány objektumszintű javaslat	39
4.1.10	Páty objektumszintű javaslat	40
4.1.11	Perbál objektumszintű javaslat	41
4.1.12	Telki objektumszintű javaslat	42
4.1.13	Tök objektumszintű javaslat	43
4.1.14	Zsámbék objektumszintű javaslat	44
	Összefoglalás	45
	Köszönetnyilvánítás	46
	Szakirodalom és forrásjegyzék	47
	Ábrajegyzék	50
	Képmelléletek	55
	Melléletek	82

Bevezetés, célkitűzés és témalehatárolás

Kerítésekről, azok településkép-arculatformáló tényezőiről írom diplomadolgozatomat, melyet több oldalról lehet megközelíteni. Egy olyan témakörrel foglalkozom, amely elsősorban egyszerűnek, hétköznapi, vagy magától értetődőnek tűnik, viszont, ha kicsit is beleássuk magunkat a vizsgálatokba, egyből láthatjuk, hogy milyen szerteágazó kérdéskörrel van szó. Elsősorban néprajzi tematikájú, népi építészettel foglalkozó, tájépítész, településépítész és műszaki vonatkozású forrásokban találhatunk ide vonatkozó forrásokat, melyek sok esetben csak érintőlegesen számolnak be erről az építményfajtáról.

Áttekintve a vizsgálatra kiválasztott települések (*Budajenő, Mány, Páty Perbál, Telki, Tök, Zsámbék*) Arculati Kézikönyveit (TAK) azt tapasztaltam, hogy a kerítések tárgyalásánál egészen elenyésző információ áll rendelkezésre a javaslatokat illetően, noha a kerítések nagyban hozzájárulnak az *utcakép, településkép* formálásához, így azt gondolom, hogy az arculati kézikönyvek bővebben tárgyalhatnák ezt a témát.

„A régi házak részleteit öröm megfigyelni! Elődeink fa és fém munkái csodálatosak, formakincsük időtálló, az alkalmazott anyag szépen öregszik. Házaink kiegészítői, a kerítések, lámpák, árnyékolók egytől egyik aktívan alakítják a végső látható képet, hangulatot. [...] A kertkapu és a gépkocsikapu kialakításakor illeszkedjünk a kerítéshez és az épülethez. A kapu legyen hangsúlyos, de ne legyen hivalkodó. Kialakításakor alkalmazhatunk helyi hagyományos díszítőmintákat” (BUDAJENŐ TAK 2017 p 48.)

Ezt az űrt, hiányt szeretném kitölteni diplomadolgozatommal. **Céлом** ezeknek a kézikönyveknek egyfajta kibővítése, újabb ajánlásokkal, példák felmutatásával.

1 Kutatási téma szakirodalmi háttere és kontextusa

A kerítés, mint építészeti elem, önmagában is fontos szerepet tölt be, így érdemesnek tartom **mélyrehatóbb**, alapos és részletes vizsgálatát. Az alábbiakban a kerítés fogalmának meghatározó szakirodalmi leírásait idézem a téma összetettségének illusztrálása és felfedezése céljából.

Kubinszky Mihály *Táj + Építészet* című könyvében sajátos módon ír az ember alakította tájról, érződik a könyv szövegezésén, hogy tág ismerettel rendelkezik a magyar tájról, építészeti örökségéről.

„[A híd, mint láttuk, mindig emeli a látványt,] nagy kár, hogy a **kerítés**, melynek a településeken belül nem kisebb lehetősége nyílnék a környezetalakításra, csak **ritkán jut szerepkörének kiteljesedéséhez**. Ami annál sajnálatosabb, mert csak a jó és szép kerítések összessége válhat a városkép és a táj díszére.” [...]

„A hidépítő szakember, a kerítésépítő túl sokszor laikus, aki kontárrá válik. A híd a társadalom erejét tükrözi, ezen keresztül kultúráját, **a kerítés az egyén**, illetve az egyénekből alkotott kisebb **közösség kultúráját**. A kettő között a szintkülönbség félelmetes nagyságú lehet.” [...]

„Kerítést építeni nagyon könnyű, **szép kerítést** annál nehezebb. Nem látszik nagy ügynek, egy ország kultúrtájában a kerítések kérdése, de ha annyi belőlük a rossz, mint nálunk, félő, hogy elnyomják a településeink arculatát.” (KUBINSZKY 1995 p.62-68)

1.1 A kerítés létrejöttének eredete, genezise és a szó etimológiája

Elsőként érdemes megemlíteni, hogy miért jöttek létre a kerítések.

Elsődleges rendeltetésük az idegenektől, állatoktól való **védelem**, a magántulajdon elkerítése, telken belül pedig kertrészek, területrészek funkcióbéli elválasztása. A kerítéseknek különböző megjelenési fajtái lehetnek: a mezők szélén húzódó léckerítés, vagy deszkapalánk a mezőre kihajtott állatok elszökése ellen véd.

„A kerítés elsősorban vagyonvédelmi célokat szolgál és birtokterület **elhatárolás** a funkciója, néha csupán jelzésszerű. Az első funkció miatt magasnak, áthatolhatatlannak, néha át nem látszónak kell lennie. Az utóbbi célnak alacsony, jelképes vonalrendszer is megfelel. A kerítés nagyjából addig szép, amíg e kettős rendeltetésének megfelelő. Kár, hogy ennek szem elől tévesztése **ma gyakran hivalkodó és utánzó**, s ezzel elcsúfítja településeink arculatát.”

„A városlakó úgy választja el kertjét az utcától, hogy a kerítés a vagyonvédelemnek is eleget tegyen, mégis **átenged valamit a kert szépségéből** a közösségnek, amikor a rács vagy háló mögött az ápoltság tündérvilága mutatkozik.” (KUBINSZKY 1995 p.63.,66.)

A kerítés szavunk a 'kerít' igéből származtatható. Jelenthet valamely területnek az elzárását, elhatárolását, körülvételét. Az Értelmező Kéziszótár szerinti megfogalmazásban:

„Alacsony, magas, élő, fonott erős, rozszant, deszkából, drótból, kőből, lécből, napraforgószárból nádból, sövényből, szöges drótból, téglából való kerítés”

A *kerít* igét használjuk még valamilyen óhajtott szükséglet, tárgy megszerzésére, illetve a halászatban is használatos kifejezés a *kerítés*. Mindezekből látszik, hogy a *kerít* igét

széleskörűen alkalmazzuk többféle cselekvés leírására, mégis hasonló tartalommal bírnak a különféle alkalmazásmódok, a kerítéshez kapcsolódóak. (ÉRTSZ 1959-1962)

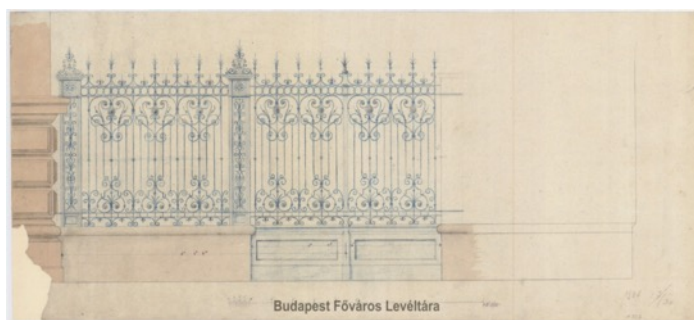
1.2 Kerítések fajtái, megjelenési formák

„A természetes kerítés a sövény. Igazodik a kertekhez, melyeket elhatárol, elválaszt egymástól. A sövény táj- és városképi jelleget teremthet. Botanikusok úgy vélik, hogy például a soproni Lövérékben a sövény a legjellegzetesebb „növény”, mely még terebélyes fenyő- és gyümölcsfákat is megelőzi az otthonos flóra kirajzolásában.” (KUBINSZKY 1995 p.63)

A kerítés, mint a magyar táj képét is alakító és formáló, meghatározó településképi arculat elem még kevésbé kutatott téma, így írott forrás (kutatás, értékleltár, inventárium vagy más gyűjtőmunka) csekély számban áll rendelkezésünkre. Híresebb tájegységek népi építészetéről, s így részben kerítéseiről is írtak már (Kalotaszeg népi építésze, FURU 2007), kőkerítésekről viszont nem készült átfogó írás. Nagyobb figyelmet kapnak a kerten belül elhelyezkedő, vagy a házhoz kapcsolódó **kerti elemek**, építmények (Magyar népi építészet BARABÁS-GILYÉN 2004). Szerkezeti megoldásokról és anyaghasználatról találunk építési útmutatót (DEMJÉN-SÁROSPATAKI 2017), de ezek inkább az elkészítés módjáról adnak tájékoztatást, kevésbé összpontosítanak a lokális, hagyományos építésmódokra.

„Kerítés szavunk finnugor eredetű. A XIII. századtól kezdve szórványos adatok maradtak fenn nemcsak a falvak, hanem a telkek körülkerítéséről is. A kezdeti árkolás és trágyából rakott töltés mellett hamar feltűnnek a sövényből, cölöpökből, sőt lécekből és deszkából összerótt kerítések. A lombos erdők körzetében a fonott, fenyőövezetben a korlátkerítés a gyakori. Feltehető, hogy a kerítés elsősorban az utcás falvakban terjedt el, míg a kétbeltelkes és az irtványtelepüléseken kisebb szerepe volt. A XVIII században azonban már országsszerte általános a kerítés. A kerítések sokféle változatát meg sem kísérelhetjük itt részletesen tárgyalni. Egy-egy falun belül is a legkülönbözőbb típusokat találjuk.” (BARABÁS-GILYÉN 2004 p.110)

A kerítések megjelenési formái **földrajzi helyüktől** is függ, továbbá fontos szempontok az adott helyszín geológiai adottságai, a terület-felhasználási forma hogy milyen sűrűn és mióta lakják/hasznosítják az adott területet, milyen karakterű épületek, építmények közelében kerülnek kialakításra. Jellemzően más funkcióval és megjelenéssel bír például egy nagyvárosi környezetben megépített, kő lábazatú kovácsoltvas kerítés, mint egy falusias környezetben épített fa lécezésű, kőoszlopos, egyszerűbb kerítés.

1. kép Ybl Miklós hagyatéka, kovácsoltvas kerítés (BFLTervtar/16881/, INT – 1)

„A **fából** épített kerítés szinte minden alakjában **megfér környezetével**. A kőben gazdag vidékeken, elsősorban Dél-Európában **kőből** raknak válaszfalakat, többnyire habarcs nélkül, néha ugyancsak a birtokelválasztást jelképező magasságig. A természetes kőből rakott fal domboldalakon a teraszok megtámasztását is szolgálja, így összeolvad a határoló falakkal. A tájképben ugyancsak rendező elemként mutatkoznak a **legelőket** határoló **deszkakerítések**, inkább erőteljes korlátként, esetleg gömbfából ácsolva.” (KUBINSZKY 1995 p.65)

2. kép vessző- és léckerítések (BEDE 2016 p70., 189., 247.,318)

Dolgozatomban jellemzően vidékies, falusias (vagy abból átalakuló) környezetben, a kertet lezáró, körülvevő, többnyire a közigazgatási határt is jelölő épített elemeket, a kertet az utcával, a külvilággal **összekötő** kerítéseket vizsgálom.

„Városban, külvárosban, falun terjedt a **kerítésrögeszme** és -áradat, felesleges anyagi terheket róva az építőkre. Így már nemcsak vizuális, hanem anyagi kárt is okoz. A „hamis” kerítés félreértett **státuszszimbólum** lett, mely – a villamos- és távbeszélővezetékekkel együtt – a magyar falukép rombolói közé tartozik. (KUBINSZKY 1995 p.68)

1.3 Kerítések leírása

A vizsgált településeken még **fellelhető a vidékies jelleg, élnek még népi hagyományok, szokások**. A vizsgálat során az is fontos volt számomra, hogy a régi értékeket, archaikusabb formákat keressem, így nagy hangsúlyt fektettem a kerítések **népi építészeti** vonalára, néprajzra.

„A táj tehát egy terület természeti adottságaira épül, amelyeket a benne élők használtak (felhasználtak), s amelyekhez ugyanakkor nagymértékben alkalmazkodtak is. A vidéki társadalom hozzásimult környezetéhez, tájban él. Az alkalmazkodásnak ez a formája nem csak a materiális környezet milyenségét határozta meg.” (VAJDA 2013)

1.4 Általános kerítés jellemzők és vonatkozó szakirodalmi források

A kutatási helyszín megismerése során különféle anyagokból, más-más eljárással épült kerítéseket figyelhettem meg, melyek együttes jelenléte a magyar népi építészetben közismert.

„A magyar népi építészet **nem ismer olyan építőanyagokat és technikákat, amelyeket a kerítések építésénél ne alkalmaztak volna. Akár egy telken belül is különböző korok jellemző kerítésformáival találkozhatunk. A kerítések nemcsak megakadályozzák a szabad közlekedést a különböző belterületi vagy határbeli egységek között, de minden esetben **határvonalat** is jelölnek. Az alföldi falvakban, így a Nagyunságban, a Jászságban, Sárréten még a századfordulón is megfigyelhetők voltak a telek határvonalát jelölő keskeny árkok, melyek múltja a középkorig nyúlik vissza.**” (SZABÓ 1969 p.24)

Manapság elenyésző számban, de megtalálhatók még az élő **növényből** készült sövénykerítések. Funkciójában bizonyos mértékben eltérnek a mai modern kerítésektől, takaró funkcióval rendelkeznek, mégsem adnak tökéletes zárást.

„De ebben a történeti korszakban szintén általánosak voltak a kökény- és galagonyabokorból rakott töviskerítések (töviskert, gypükert), melyek Erdélyben és a Felvidéken még ma is megfigyelhetők.” (KÓS 1989 p.159)

Falusias környezetben fellelhető a vessző-, vagy sövénykerítés is, amely egyfajta barátságos hangulatot kölcsönöz a teleknek, a kertnek.

„Az egyik legáltalánosabb és talán legnagyobb múltú forma a **sövénykerítés**. Készítése ugyanolyan technikával történik, mint a sövényfalé, azaz egymástól kb. lépésnyi távolságra a földbe felül is kihegyezett karókat vernek, s erre fonják galagonya- vagy

3. kép vesszőkerítés Zsámbék, Csap utca (saját fotó)

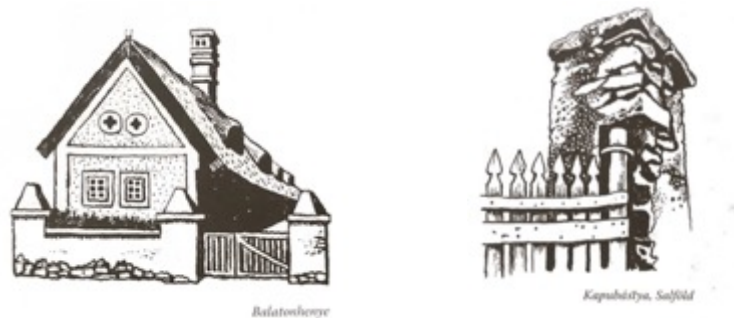
fűzfavesszőből a kerítés falát. A fonásmód egyben díszítésül is szolgál. Az Alföld egykor nagy

kiterjedésű rét- és mocsárvidékein gyakori volt a nádkerítés. [...] Az erdőben gazdag területeken a kerítések legfőbb anyaga a fa volt, melyből boronatechnikával, zsilipeléssel építettek kerítést. Az Alföldön még a múlt század második felében is gyakori volt a trágyából, földből, szalmából emelt garánya vagy gerágya, amelynek építése a rakott sárfaléhoz hasonlított. Az alföldi települések módosabb gazdái gyakran emeltek magas, vályogból falazott, tapasztott és fehérre meszelt utcai kerítéseket, hogy az udvarba a kíváncsiskodók be ne lássanak. Kőben gazdag vidékeken a Felvidéken és a **Dunántúlon** divatos a **kőkerítések építése**, amelyeket (legalábbis az utcafronton) lécs- és deszkaelemek beépítésével tettek színesebbé.” (MNL 3. p.195–196; BARABÁS – GILYÉN 1987 p.118–119).

Krizsán András a Balaton-felvidéki kerítések oszlopairól így ír:

„A kerítések oszlopai, „bástyái” itt nem egy kőtömbből kerültek kifaragásra, hanem sok kisebb kőből rakták, így állt össze a kerítésoszlop.”

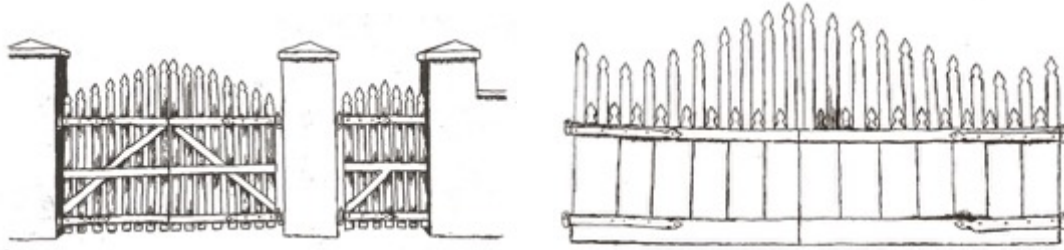

4. kép kőkerítés, "kőbástya a Balaton-felvidéken" (KRIZSÁN 2022 p.91)

A terepbejárás során megfigyelt hagyományos kerítések esetében a leggyakrabban használt anyag a kő. Többnyire függőleges helyzetű, vékony **fa** lécskerítésmezők társultak a kerítés oszlopaihoz és a lábazathoz. A kerítésmezők a kerítés oszlopokon a mezők keresztléceinek befogadására kialakított lyukaiba, a kerítésoszlop *fészkeibe* illeszkednek.

„A fűrészelt faáru nagy tömegű megjelenése tette lehetővé a 19. század utolsó harmadában a deszka- és lécskerítések elterjedését, amelyek sok vidéken ma is jellegzetesek. Készültek zsilipelte technikával is, melyeket rótt palánknak vagy rováskerítésnek is neveztek. Általános az is, hogy a kerítésoszlopokra, culápokra szögeznek fel a vízszintesen egymás fölé állogatott deszkákat. Gyakran előfordul, hogy a kerítésoszlopok tetejét ferdére vágják, s erre deszkát, prémfát, zsindelet szegeznek, amely mint egy fél nyeregtető védi a kerítés tetejét az esőtől. A deszkakerítés egyik, igen sok faanyagot kívánó változata, amikor a deszkákat függőlegesen helyezik el oly módon, hogy az oszlopok alsó és felső végét vékony gerendákkal, riglifákkal kötik össze, s ezekre szegezik a deszkát. A gazdag díszítési lehetőséget kínáló lécskerítés annyiban különbözik az előbbtől, hogy a riglifákra deszka helyett 4–5 cm széles és egymástól

ugyanilyen távolságra helyezett, felső végükön ék vagy tulipán alakúra faragott léceket szegeznek.” (BÁTKY 1941 p.118–119)

5. kép Balaton-felvidéki példák faragott kerítéslécekre (KRIZSÁN 2022 p.90.,91)

Az utcafronti kerítés legérdekesebb részei a **kapuk**. A kerítésmezőkhöz képest többnyire díszesebbek, felépítésük, kialakításuk bonyolultabb. Méretei a lakók igényeihez is igazodhat, kis jármű esetén kisebb kapu, nagy jármű esetén szélesebb kapu kialakítása szükséges. Olykor a kis és nagykapuk szorosan egymás mellett helyezkednek el, ritkán a nagykapu részeként építik be a kiskaput.

„A kerítések szerves részét alkotják a lakók, illetve a lábasjóság és a járművek közlekedésére szolgáló kis- és nagykapuk. Anyaguk és technikájuk is megegyezik a kerítésével, különösen az archaikus formáknál. Sok esetben a kerítés egy-egy elemének kiemelhetővé tételével létesítettek kaput, máskor a kerítés egy szakaszát olyan alacsonyra építették, hogy azokon át lehessen lépni. A hágcsök két oldalára gyakran farönköket, köveket tettek, hogy könnyebb legyen a közlekedés. A régi kapuk egyszárnyúak voltak, gyakran csak egyszerű nád- vagy vesszőtáblák, de készítették őket rudakból és deszkából is.” (BÁTKY 1941 p.118–119)

A nagykapu oszlopainál megfigyelhetők a **kerékvető**k, melyek a járművek kerekét tartották távol a kerítésoszlop többi részétől, a „kapufélfákat”, kapu oszlopait védi. Ezek készülhetnek az oszlop részeként (kiálló oszloprész) vagy külön anyagból.

6. kép Tahitótfalusi és Dunabogdányi kőkapu kerékvetővel (GRÁFIK 2019 p. 375)

A módosabb családok megengedhették maguknak, hogy kőből építsék a kerítés oszlopait. A szegényebb családoknál inkább a faanyagot használták fel különbözőképpen. Ez igaz volt a teljes kerítésre, így a kapukra is.

*„Az egyszárnyú kapuk egyik speciális formája a tőkés kapu, melynek felső gerendáját hatalmas tuskós tölgyfa alkotta. Erre erősítették a sövényből, lécekből, deszkából készült falazatot. A tuskó biztosította az ellensúlyt, melynek révén a kapu könnyen billenthető, emelhető és kifordítható volt. Elterjedése valaha szélesebb körű lehetett, ma csak a szatmári és beregi Erdőhátról, az Avasságból és Máramarosból ismert. A nagykapuk többnyire kétszárnyúak voltak. A kapuszárnyak stabilitását biztosító félfákat, **bálványokat** vastag faderekből alakították ki. A szárnyak oly módon kapcsolódtak hozzájuk, hogy a szárny deszkázatát átfogó keresztpántokra vasfüleket, sarokvasat szereltek, s ezeket a kapubálványokba vert kovácsoltvas csapokra illesztették.” (GUNDA 1984 p.62–63)*

A régiak a kiskaput használták a legtöbbet, ezért a kerítés építésénél ez kapott a legtöbb figyelmet. Ezek a kapuk különféle díszeket, néha külön faragást is kaptak.

*„A kiskapuk gyakran a nagykapuktól eltérő szerkezetben és igényesebb kivitelben készültek. Archaikus vidékeken közvetlenül az eresz aljába vagy a tornácba építik, általában azonban a lakóháztól távolabb áll, egy szerkezeti egységet alkotva a nagykapuval. A jobbágyfelszabadítás után a kapu a rang kifejezőjévé, a porta díszévé vált, ezért kivitelezésére és díszítésére nagy gondot fordítottak. A Nyugat-Dunántúlon s a szomszédos kisalföldi területeken szép kivitelezésű, késő középkori szerkesztési elveket követő kapukat találhatunk. Az Alföldön egyszerűbb, barokkosan tagolt felületű, domborműves kapuk készültek, melyek közül különösen a nagykunságiak, sárrétiak, hajdúságiak emelkednek ki, különböző fűrészelt, figurális díszítményekkel ellátott vízvetőik, kapujuk, tornyuk révén. A 19. század második felében főleg **mezővárosainkban** terjedtek el a falazott, vályogból, téglából, **kőből épített** és kőfaragásokkal díszített **kapubálványok**. A Bakony és a Balaton-felvidék, a Dunakanyar és környéke, a Mátra és a Bükk kőépítkezésű vidékei, Tokajhegyalja, az erdélyi Mezőség és Szilágyság kőkapui emelhetők ki.” (MNL 3: 212)*

A kerítésekhez szorosan kapcsolódnak a mellettük néhol még ma is fellelhető padok, amelyre régen kiültek az emberek, megpihenhetett az arra járó. Zsámbékon a Szent Vendel-domborműves ház előtt látható egy visszaállított kőpad (ls.: Zsámbék kerítéseinek képei, 226. kép), máshol a pad egykori helyére utaló bemélyedéseket figyeltem meg (259. kép).

„Nyíltszívű, vendégszerető, beszélgetésre könnyen kapható balatoni ember mindig szívesen állt meg a kapuban egy pipadohányi diskurzusra, elmékedésre. A társalgás legjobb szintere a házak előtti **kispad** volt, amelyet az utca felőli magas, kő mellvédes kerítések tövében állítottak fel. Hová lettek életünkben ezek a kispadok? Hová lettek a jóízű beszélgetések, baráti társalgások? Sajnos eltűntek, és eltűnt velük valami pótolhatatlan az emberi kapcsolatainkból is.” (KRIZSÁN 2022 p40)

1.5 Székelykapu, mint a kapuk egy különleges formája

A medence több településén (Pátyon, Mányon, Zsámbékon) is találunk székelykaput vagy székelykapuhoz hasonló kaput, ezek az erdélyi kapukról lettek mintázva (8. kép).

„A fedeles kis- és nagykapuk többnyire egységes szerkezetet alkotnak, sőt egyes változatoknál a kiskaput a nagykapu nyíló szárnyaiba építik be. Erdélyben a fedél alá galambdúcot is építettek, ezek voltak a galambbugoskapuk. A kapubálványok, a szemöldökgerenda

és a rögzítésüket szolgáló kötőgerendák felülete kitűnő alkalmat nyújtott a karcolt, vésett, faragott, fűrészelt és festett díszítésre.

A **fedeles kapu** eredete a 16–17. századi udvarházak kapuiban keresendő. A köztudat **székely kapu** néven tartja őket számon,

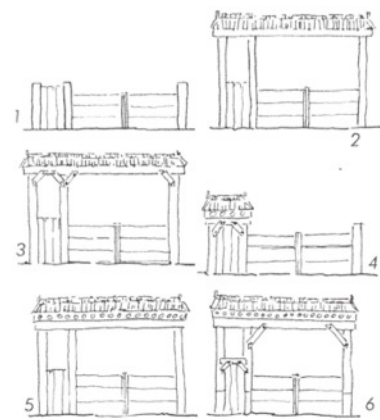
ami azzal magyarázható, hogy itt maradtak fent a legnagyobb számban, s innen származnak a legszebben díszített példányok is. Elterjedésük szélesebb körű volt, mint a Székelyföld vagy Erdély. A néprajzi kutatások az erdélyi példányokhoz közel álló,

méretben és díszítésben némileg eltérő, fő szerkezeti sajátosságaikban azonban azonos fedeles kapukat tárt fel a Zobor-vidéken (Nyitra m.). De fedeles kapukon lehetett bejutni

az őrségi, göcseji kerített házak udvarára, és a mezővárosi parasztpolgárság, az iparos és kereskedőréteg országszerte szívesen épített portája elé ilyen építményt. A magyar nyelvterület

centrális vidékein a fedeles kiskapuk és kapuegyüttesek feltűnően barokkos jellegűek, míg a Nyugat-Dunántúlról és az Erdélyből származó középkori eredetű ácsszerkezetekkel, gótikus arányokkal, a reneszánszhoz közel álló ornamentikával rendelkeznek. Közülük is kiemelkednek

Kalotaszeg reneszánsz eredetű vésett, mélyített, metszett és színes festéssel ellátott fedeles kapui” (MNL 2. p.84–90; BARABÁS-GILYÉN 1987 p.120–121)

Kapufajták B. Nagy Margit nyomán
1 leveles kapu; 2 fedeles kapu; 3 fedeles kötöttkapu; 4 leveles kapu a kisajtó fölött galambbúggal; 5 fedeles galambbúggos kapu; 6 galambbúggos kötöttkapu

7. kép Kapuk fajtái
(BALASSA 2011 p.11)

az őrségi, göcseji kerített házak udvarára, és a mezővárosi parasztpolgárság, az iparos és kereskedőréteg országszerte szívesen épített portája elé ilyen építményt. A magyar nyelvterület

centrális vidékein a fedeles kiskapuk és kapuegyüttesek feltűnően barokkos jellegűek, míg a Nyugat-Dunántúlról és az Erdélyből származó középkori eredetű ácsszerkezetekkel, gótikus arányokkal, a reneszánszhoz közel álló ornamentikával rendelkeznek. Közülük is kiemelkednek

Kalotaszeg reneszánsz eredetű vésett, mélyített, metszett és színes festéssel ellátott fedeles kapui” (MNL 2. p.84–90; BARABÁS-GILYÉN 1987 p.120–121)

8. kép székelykapu Pátyon (Mélyárok u. 33), emlékmű Mányon (Kossuth Lajos u. 6), galambbúgos kiskapu Zsámbékon (Bicskei u. 19) (saját fotók)

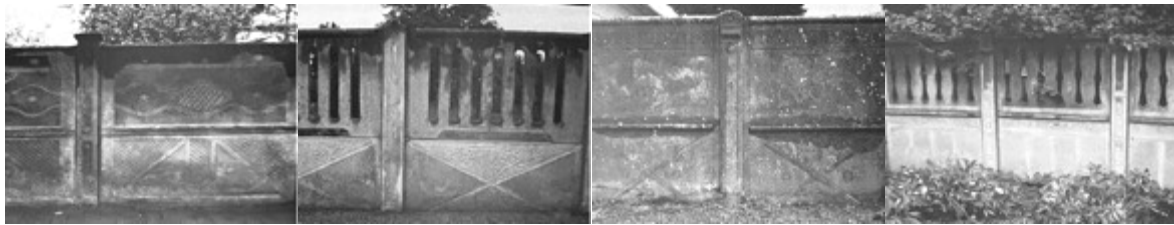
1.6 Jelenlegi állapot, kerítések szerepe a mai korban

Az egykor állandónak mondható falukép (településkép) egységes, **harmonikus** képet mutatott, ami magyarázható a korábban használt természetes anyagokkal és tradicionális építési technológiákkal. Az emberek helyben, környéken található anyagot használták az építkezésre, abból gazdálkodtak, így az egész településkép egységes tudott maradni. A nagyobb változásokat a **gazdasági fellendülés**, valamint a háborúk generálták, a gazdasági fellendülés hatására bárholnan megoldhatóvá vált a drága anyagok beszerzése, szállítása, a háborúk következtében pedig minél olcsóbb, minél egyszerűbben kivitelezhető formákat, anyagokat kerestek. Ezek a befolyásoló tényezők hozták létre a régi településképbe nem, vagy **kevésbé illeszkedő** kerítésformákat, mint például az erődítményként magasodó áttörhetetlen (sokszor méregdrága anyagokat felhasználó) kerítéseket vagy az egyszerű, tömeggyártott elemes betonkerítéseket.

A házépítések során a **kerítés** építése sok esetben **másodlagos szerepet** kap. A ház elkészülte érthető módon előnyt élvez a kerttel, vagy minden más a házhoz köthető építménnyel szemben, hiszen a lakhatás „nem függ” a terasz, a kerti sütögető vagy a kerítés állapotától. Ezen gondolatmenet mentén érthető, hogy miért találunk még ma is sok helyen elemes betonkerítést, vagy gyenge minőségben/igénytelenül megépített kerítéseket.

9. kép egységes falukép – nem voltak egyforma házak, de egységes volt az utca képe (GRÁFIK 2019)

10. kép Beton kerítéselemek (GRÁFIK 2019)

1.7 Mészkö, mint a kerítések anyaga

A Zsámbéki-medence építészetében fontos szerepet töltött be egykor, és tölt be napjainkban is a **mészkö**, mint építőanyag. A *kistáj* a Dunazug-hegyvidéken belül, javarészt mészkőheggyekkel körülzárva (Budai hegység, a Pilis és a Gerecse) helyezkedik el. Érthető tehát, hogy az itt élők a helyben megtalálható anyagokat felhasználták a kerítések építésénél is.

A dolgozat egészéhez elengedhetetlen, hogy a mészkőről, mint a kerítések egyik legfőbb építőanyagáról írjak.

1.7.1 A mészkövekről általában

A mészkövek üledékes kőzetek, amelyek karbonátasványokból, főként kalcitból, alárendelten aragonitból állnak. A mészkövek képződése üledékes folyamatokhoz kötődik, azonban – a sziliciklasztos üledékektől, kőzetektől eltérően – a kőzetet alkotó komponensek létrejötte, valamint a szállítódás és lerakódás is az üledékgyűjtő medencén belül valósul meg. Ezen okból a mészköveket *intrabazinális* üledék/kőzetnek tekintjük. (KOCH – SZTRÓKAY 1967)

A létrehozó folyamatok alapján a mészkövek két nagy csoportra oszthatók: a vegyi úton létrejövő (édesvízi) mészkövekre és biogén mészkövekre. A vegyi úton létrejövő mészkövek a karbonátra telített édesvizekből válnak ki, az oldott CO₂ tartalom eltávozása után. Amennyiben a kiválás hideg vízből történik, a képződményt *mészufának*, amennyiben meleg vízből, *travertinónak* nevezzük. (KELE 2009)

A mészkövek nagyobb hányada **biogén** eredetű. A biogén mészkövek a geológiai múltban, jellemzően tengeri környezetben élt, kalcium-karbonátból (kalcitból és/vagy aragonitból) álló szilárd vázat kiválasztó élőlényekhez köthetők: az elpusztult gerinctelenek vázelemei az óceáni aljazaton felhalmozódtak, majd a diagenézist követően kőzetté váltak. (TÖRÖK 2007)

A mészkövek vizsgálata jellemzően vékonycsiszolatok alapján, a kőzetben lévő ősmaradványok, valamint a szövet vizsgálatával történik. A fentiek alapján meghatározható a kőzet porozitása, kora; valamint a tengervíz mélysége, hőmérséklete és só tartalma. (GÉCZY 1989)

A mészkövek gazdasági jelentőse rendkívül nagy: a karsztosodásra hajlamos karbonátos kőzetek pórusaiban nagy mennyiségű felszín alatti víz, esetenként szénhidrogén raktározódhat. A karsztos mészkőben (turisztikailag is jelentős) barlangok alakulhatnak ki, míg a nyílt karsztokra jellemző felszíni formák – megfelelő klimatikus és kőzetkörnyezeti viszonyok esetén – kedvezhetnek a karsztbauxitok képződésének. A mészkövek önmagukban nyersanyagként is használatosak: agyaggal keverve a *cementgyártás* alapanyagaként jelennek meg, valamint nagyobb, tömött struktúrájú darabjaik *építőanyagként* is felhasználhatók. (BÁRDOSSY 1998)

„Mészkövek a Bakonyban (Nagyvázsony, Várpalota), Gerecsében (Lábatlan, Süttő, Dunaalmás), Pilisben és a Budai-hegységben (Szabadság-hegy, Széchenyi-hegy), valamint, a Mecsekben, Bükk-hegységben fordulnak elő jelentős mennyiségben. Tömött mészkövet zúzottkőként többek között Vácott, Bükkösdön, Nagyharsányban bányásznak. Díszítőkö bánya Siklóson és Tardoson található. Durva mészkövet Gerecsétől délre és Sopron közelében találhatunk. Magyarországi bányák Sós-kúton és Fertőrákoson vannak. Édesvízi mészkő a Bakonyban, Budai-hegységben, Pilisben található, a Süttöi bánya kiemelkedő fontosságú.” (VADAS 2020 p.8)

(A Pannon-medence mészkő képződményeiről az alábbi helyen lehet olvasni bővebben: BUDAI - KONRÁD 2011)

1.7.2 A Tinnyi Mészkő

Az oligocén kor végétől a miocén kor közepéig a Pannon-medence területét az egykori Tethys-óceánról lefűződött beltenger, a Paratethys középső része, a centrális medence töltötte ki. A lefűződés folyamata a Dinaridák kiemelkedéséhez kötődik, amely az alsó-középső miocénben, a bádeni és **szarmata** emeletek határán fejeződött be. A szarmata korra lefűződött tó sótartalma – a befolyó édesvizek hatására – lecsökkent, így brakkvízi (csökkentsósvízi) környezet alakult ki. E környezetet csak az euryhalin (sótartalom tekintetében tág tűréssel rendelkező) fajok viselték el, a még a bádeniben a Paratethysben élő szűk tűrésű szervezetek (pl. Echinodermaták, korallak) kipusztultak. (TÓTH 2009). Így jött létre az a szerény fajgazdagságú, ám nagy egyedszámú endemikus, jellemzően molluszkákból (puhatestűekből) álló fauna, amely oly jellemző a szarmata mészkövekre.

A szarmatában képződött földtani képződmények 4 formációt foglalnak magukban (Kozárdi Formáció, *Tinnyi Formáció*, *Budajenői Formáció* és a Galgavölgyi Riolituffa Formáció),

amelyekből a Zsámbéki-medence területén a Tinnyei Formáció („szarmata durvamészkö”) jelenik meg jelentékeny, **50-120 m** vastagságban a felszínen. (HÁMOR - IVANCSICS 1997). A Paratethys centrális medencéjének északi szélén elhelyezkedő, ÉK-DNy-irányú öböl sekély vize töltötte ki a mai Zsámbéki-medence területét. A víz mozgásának irányát a mai napig jól mutatják a Sósút környéki feltárásokon (sósúti Kálvária-domb és kőfejtő) falán lévő kereszttrétegzett mészhomokkő rétegei. Az üledékfelhalmozódás a sekély vízű, partmenti területeken zajlott, az eltérő vízmélység függvényében: a parthoz legközelebb eső, a mai *Tinnye és Perbál községek közelében* fekvő területen néhány **10 m** vastagságú üledék rakódott le, míg a karbonátos rámpa mélyebb részein, a mai Sósút térségében a szarmata üledékek vastagsága meghaladja a 110 m-t (CORNÉE et al. 2009).

Maga a Tinnyei Mészkö jellemzően szürkésfehér-sárgásfehér színű bioklasztos mészkő, mészhomokkő. A finomkristályos karbonátos mátrixban bioklasztok, ooidok, peloidok, onkoidok valamint intraklasztok találhatóak. A fentiek közül – kor- és környezetjelző szerepük okán – legjelentősebb szerepe a *bioklasztoknak* (fossziliáknak) van, amelyek gyakran kőzetalkotó mennyiségben jelennek meg. A kagylók közül gyakoriak a *Cardium sp.*, *Ervilia sp.*, *Venerupis sp.* és *Modiolus sp.* héjmaradványai, míg a csigákat (Gastropoda) a *Cerithium sp.*, *Calliostoma sp.* és *Gibbula sp.* speciesek képviselik. A foraminiferák közül gyakran jelennek meg a Miliolidae-k. (SELMECZI - PALOTÁS 2023)

1.7.3 Helyi bányák vizsgálata

A következőkben **Schafarzik** Ferenc bányakatalógusából emeltem ki a területhez kötődő bányákat, melyek relevánsak lehetnek a kibányászott kövek (így a kerítésoszlopként használt kőtömbök) esetében.

11. kép Magyar Korona Országai közettérkép, Schafarzik Kőzetkatalógusa (Schafarzik 1904 melléklet, saját fotó, kötet tulajdonosa: Dr. Hála József)

„491. - Mány (Váli j.).

Barnásfehér, finoman szemcsés, felső-triászkorú **dolomit** (fődolomit} a községtől 2 kmtrnyire D-re fekvő ősrégi Kalvária kőbányából, melyet ez idő szerint ROSENFELD HENRIK (Bicske) bérel. Az itt fejtett, egészen 0-30 mtr³ kövek útalapozásra, törött állapotban pedig útkavicsolásra használatnak. Az évi termelés körülbelül 300 köbmtrt tesz ki.”

„1284. - Tinnye (Biai j.).

Fehéres, vörös-eres, tömött, felső-triászkorú **megalodon- vagy dachstein-mészkö**, POHL SÁNDOR somlói bányából, mely a községtől 5 kilométernyire ÉK-re fekszik. Megnyitásának éve 1890. A termelt kövek út- kavicsolásra használatnak, még pedig évenként átlag 100--200 prizma mennyiségében.”

„509. - Sósokút (Váli j.).

Barnásfehér, finomszemű, oolitos, ritkás-porozus, lágy, de nagyobb likacsok nélküli, foraminiferás, **szarmatakorú mészkö**, melyet faragványokhoz első rendűnek elismertek.

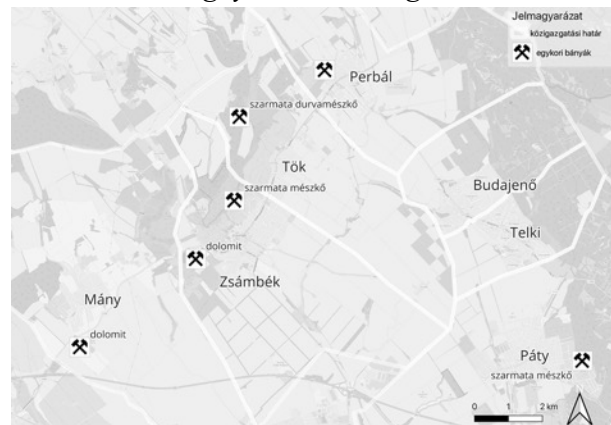
b) Világosbarna, durvább szemű, foraminiferás, kemény, **szarmatakorú mészkö** (gyéren egyes likacsokkal). Ez keménységénél fogva szintén első rendű.

e) Világossárgás, durvább szemű, oolitos-porozus, foraminiferás, lágy, **szarmatakorú mészkö** (gyéren egyes likacsokkal), a melyet másod rendű nek tartanak. A kőbányák, melyből ezen szarmata durva meszek valók, a községtől 1 kmtrnyire fekszenek É-ra, a Déli Vasút tárnoki állomásától, melylyel lóvonatu vasúttal össze vannak kötve 7 kmtrnyi távolságban.”

„1285. - Tök (Biai j.).

Világos-sárgás, likacsos, szarmatakorú durvamészkö, DARÁNYI BÉLA (Budapest) **Anyáczai pusztája közelében** lévő kőbányából, melyet azelőtt HAUSZMANN SÁNDOR budapesti építészvállalkozó bérelt. A bánya, mely már régi idő óta van megnyitva, a községtől körülbelül 3 kmtrnyire fekszik DNy-ra. A bánya jelenleg rendes üzemben nincsen, de kőzete faragásra és különböző építészeti célokra igen alkalmas, s mint ilyen azelőtt Budapesten is használatott. (M. K. Á. I. 125-126.)” (SCHAFARZIK 1904)

„Der Kalkstein des Lochberges wurde seit Menschengedenken abgebaut. Der Größte Steinbruch der Umgebung befand sich einst auf der Anyácsa-Pusztá.” (Német) =

1. ábra bányák a Zsámbéki-medencében (saját szerkesztés, SCHAFARZIK 1904 nyomán)

„A Lochberg mészkövét ősidők óta bányászták. A környék legnagyobb kőfejtője egykor Anyácsa-Pusztán volt.” (JELLI 1996 p.28)

„1302. - Zsámbék (Biai j.).

Fehéres, ritkás-likacsos, **szarmatakorú, cerithiumos mészkő**, a volt úrbéresek és zsellérek kőbányájából, mely a Nyakashegyen, a községtől 2 kmtrnyire Ny-ra 1885 óta fennáll. A kőbányát bérlő HELLER SEBŐ. E kőbánya kőzete, mely 1-5 köbmtr. nagyságban fejthető, nyers és faragott állapotban építkezésekhez használtatik, s többi között a budapesti új **országház** és a **Mátyás-templom** építkezéseihez is használtatott.” (SCHAFARZIK 1904)

A köveket általában helyi sváb mesterek munkálták meg, néhány híres kőműves / kőfaragó család vállalta ezeket a munkákat. A különböző mestereknek különböző faragási jegyei voltak, így később is meg lehetett különböztetni az oszlopok faragásáról, hogy ki készítette az adott oszlopot. A környéken két ismert kőfaragó család dinasztiáról maradt leírás: a Schmidt és a Kahn családokról. A kőfaragók természetesen nem csak kerítésoszlopokat faragtak, a sírköveket is ők faragták. (FUCHS 2013 p.83)

„Sie ist zugleich die Enkelin des bekanntesten Steinmetzen des Ofner Berglandes, nämlich von Michael Schmidt. [...] Michael Schmidt wurde am 27. Dezember 1869 in Schambek, als Sohn von Christian Schmidt und Anna Winterkorn geboren” = „Ő az Budai-hegység leghíresebb kőfaragójának, Michael Schmidtnek is az unokája. [...] Michael Schmidt 1869. december 27-én született Zsámbékon, Christian Schmidt és Anna Winterkorn fiaként” (FUCHS 2013 p.83)

Kahn Mihály kőfaragóüzeme. Zsámbék, Török-u. 697. Szakmáját atyjánál tanulta ki, majd Budapesten és több városban szerzett szakgyakorlatot. Az üzem korszerűen van berendezve. 20 embernek nyújt megélhetést. Üzemét 1921-ben alapította, az anyagot saját kőbányájában termeli. Budapesten, Debrecenben és Esztergomban végzett nagyobb munkákat. A világháborúban harctéri szolgálatot teljesített. A Nemzeti hadsereg kötelékében, valamint Erdély és Délvidék visszacsatolásában résztvett. Mindkét e. é. tul. Fia Kahn József szintén kőfaragó, jelenleg katoná.

12. kép Kahn Mihály és családja, kőfaragóüzemének leírása (Fuchs 2013 p.137)

„Auf dem sog. Neuen Friedhof von Schambek stehen zu 80% die Grabsteine der Familie Schmidt, in 15% kommen die Grabsteine von Michael Kahn vor und in 5% Grabsteine anderer Steinmetze aus der Umgebung und aus der Hauptstadt.” = "A schambeki új temetőben 80%-

ban a Schmidt család által faragott sírkövek, 15%-án Michael Kahn sírkövei, 5%-án pedig más környékbeli és fővárosi kőfaragók sírkövei találhatóak." (FUCHS 2013 p.85)

13. kép Kőfaragók nevei sírköveken (FUCHS 2013 p.85)

A Tinnyei Mészke széles körben elterjedt mészkőfajta: típusterülete Tinnye és a **Zsámbéki-medence**, de megtalálható a Tétényi-fennsíkon és a *Balaton-felvidéken* is. (INT – 2)

A porózus, könnyen faragható Tinnyei Mészke évszázadok óta szolgál **építőanyagként**. A Zsámbéki-medencében elsősorban elhelyezkedő, jellemzően a helyi igényeket kiszolgáló községi „bicskabányák” mellett számos budapesti középület is a Sós-kúton bányászott Tinnyei Mészkeből épült fel. Itt érdemes megemlíteni, hogy a **szarmata** mészkövek – bár megmunkálásuk egyszerű – *kitett helyen* való alkalmazása (például külső homlokzatelemként) *nem szerencsés* a mállás és az elszennyeződés miatt. Egyes esetekben, például az *Országház* homlokzatánál, szükség volt a szarmata durvamészkeolapok cseréjére (INT – 3).

A gazdasági jelentőséggel bíró szarmata korszak képződményeiből az építőkövek érdemelnek említést. A régi Pest-Buda nagy része például Kőbányán, a Tétényi-fennsíkon és *Sós-kúton* fejtett mészkőből épült. A követ sokszor felszín alatti bányákban vágják; ezek egy részét ma pincének használják, más részük azonban komoly problémát jelent, beomlással fenyegetve a felettük lévő épületeket. Zsámbék mellett egy helyen középkori fejtő található; itt alig egy méter magas, ma már sokszor csak használatba bejárható üregekből termelték ki egyetlen vékony szint követ. Belőle épülhetett a **zsámbéki templom** is: az építőmester igényeinek talán csak ez az egy réteg felelt meg. (Pannon Enciklopédia/ Magyarország földje/ A Kárpát-medence földtörténete/ Az újabb neogén (Müller Pál)/ A szarmata korszak)

14. kép kőfaragó eszközök, kőfaragási technika (FUCHS 2013 p.141)

2 A helyszíni kutatások bemutatása

A választott területem a **Zsámbéki-medence**, azon belül pedig Budajenő, Mány, Páty, Perbál, Telki, Tök és Zsámbék települések. A Zsámbéki-medencéről fejemben egy idilli kép maradt meg, sokat utaztunk át a településeken autóval nagymamám felé, így személyes kötődésem is kialakult a medencéhez és Zsámbék környékbeli településekhez.

2.1 A vizsgálati terület ismertetése

A Zsámbéki-medence Pest vármegyében fekszik Budapesttől 30 km-re nyugatra. A Dunántúli középhegységben, a Dunazug-hegyvidék részeként a Pilis, a Budai-hegység és a Gerecse hegyvonulatok, valamint az Etyeki-dombság határolják. A medence települései Biatorbágy, Bicske, *Budajenő*, Csabdi, Herceghalom, Etyek, *Mány*, *Páty*, *Perbál*, *Telki*, Tinnye, *Tök* és *Zsámbék*. A medencében fontos oktatási, közlekedési szerepet tölt be Zsámbék (valamint Bicske). A medence mérsékeltén tagolt medencék domborzati típusát képviseli, kedvező adottságokkal rendelkezik mezőgazdasági termeléshez. **A települések épülettömegei nem túlzóak, így belesimulnak a tájba, a táj részeként vannak jelen.** A medence vízrajzát meghatározzák a helyi patakok, többek között a Békás-patak és Budajenői-patak.

15. kép Zsámbéki medence elhelyezkedése

16. kép Vizsgálati települések

2.2 Települések rövid történeti áttekintése

2.2.1 Budajenő

A Budai-hegység lábánál fekszik Budajenő község, Budapesttől 22 km-re, 2136 (2021) lakossal. Első említése 1253-ból származik („Jenő formában”), amely források szerint az óbudai káplánnak és szigeti apácáknak voltak földjeik. 1455-től Garai László, 1465-től Guti Ország Mihály a helyi birtokosok. A török hódoltság idején a térség elnéptelenedett. Pusztajenő néven Etyeki Józsa vette meg a területet, 1663-ban Boronkay István érsekújvári katonához került, 1667-ben megvásárolta Széchenyi György győri püspök. 1703-tól skót **bencés** szerzetesek új telepeseket hívtak be. (INT – 4)

„**JENŐ.** Német falu Pest Várm. földes Ura Telki Uraság, lakosai katolikusok, fekszik **Telk** mellett, nap kel. **Zsámbék** Városához 1 órányira, határja 3 nyomásra van osztva, terem leg inkább tiszta búzát, zabja, árpája szűken van, erdeje nagy van, melly tölgy, és tserfából áll, lakosai igen szorgalmatosak, kiknek tsinos jól épült házaik vagynak.” (VÁLYI 1796 2. kötet)

2.2.2 Mány

Fejér megye legészakibb pontján található Mány község, 2458 (2021) lakossal. A környék már az ókorban is lakott terület volt, ezt a helyszínen talált és feltárt római kori temető igazolja. '082-ben említik először, „Mán”-ként. Az első hiteles adat 1321-ben datálják, a Mányi család volt a település birtokosai. Mány a török hódoltság ideje alatt elpusztult, 1611-ben a Batthyány család birtoka lett. 1703-tól Fejér megyéhez csatolják, a területre német telepeseket hívtak. A második világháború idején a falu folyamatosan viszontagságoknak volt kitéve. A lakosságból a harcok következtében 150 fő hunyt el. A harcok ideje alatt a lakosságot többször áttelepítették a környező falvakba, végül 1945. március végén, április elején telepítették vissza. A házak nagyrésze lakhatatlanná vált, így a családok ideiglenesen ólakban, istállókban, pincékben laktak. 1946 áprilisában 58 németajkú családot telepítettek ki Heidelberg környékére. 1948 áprilisában 25 magyar családot telepítettek Mányra Csehszlovákiából (a kitelepített németek helyére). (INT – 5)

„**MÁNY.** Magyar, és **német** falu Fejér Várm. földes Ura G. Batthyáni Uraság, lakosai **katolikusok**, és **reformátusok**, fekszik n. k. **Zsámbék**hez 1/2, d. Etyekhez 1, n. ny. Bicskéhez, 1, é. Somorhoz is 1 órányira, hegyes, völgyes ugyan, de igen jó földgye van, 3 nyomásbéli, terem búzát, rozstot, tavaszit, erdeje, szőleje van, piatza Budán.” (VÁLYI 1796 2. kötet)

2.2.3 Páty

Budapest agglomerációjában, Budapest központjától 20 km-re, Pest vármegyében található Páty község, 8076 (2021) lakossal. Kőkori bronzkori emlékei bizonyítják, hogy már az ősidők óta lakott terület. Római kori kövek feliratai a környékben található forrásról tanúskodnak, ahol később fürdőt is építettek. A mohácsi csata után török kézre került, de népessége állandó volt. A település egyik építészeti öröksége a Splény-Várady kastély. Az 1820-as években Splény Ignác huszárezredes és családja letelepedett Pátyon, a kastély 1825-ben épült Splényné Szily Mária tervei alapján. A kastély a Splény családtól Ignác halála (1840) után a Várady családhoz került. 1944-ben a család elhagyta Magyarországot, Svájcba emigráltak. Páty önkormányzata visszavásárolta a kastélyt 2008-ban. (INT – 6)

„PÁTY. Magyar falu Pest Vármegyében, földes Ura G. Majlát, és a' Telki Apátúrság, lakosai többnyire reformátusok, fekszik Budakeszhez egy mértföldnyire, határja olyan, mint Telkié, búzát, zabot, bort termő, piatza Budán, első osztálybéli.” (VÁLYI 1796 3. kötet)

2.2.4 Perbál

Perbál a Zsámbéki-medence északi részén, Pest vármegyében található község, 2093 (2021) lakossal. Római korban is lakott hely, frankok, avarok is lakták a területet. Az első oklevél Perbar néven említi 1258-ban. A település Ajnárdfi család birtokában volt. Perbál északkeleti határánál épült Aynard vára a tatárjárás után. Jelenleg a Zajnát hegyek (Piliscsaba, Tinnye, Perbál határában) tanúskodnak a korábbi várról, annak helyéről. A török idők alatt a falu elnéptelenedett, később sváb, majd szlovák lakosokat telepítettek be a területre. 1744-ben kapta a Perbál nevet. Szent Anna templomot 1748-1752 között építették gótikus épületmaradványok felhasználásával. (INT – 7)

„PERBAL. Tót, és német falu Pest Vármegyében, földes Ura a' K. Kam. és többek, lakosai katolikusok, fekszik Csabához 1 mértföldnyire, határja búzát, zabot bőven terem, tulajdonságai olyanok, mint Pómázé, piatza Budán, és Esztergomban, nádgya is vagyon, első osztálybéli.” (VÁLYI 1796 3. kötet)

2.2.5 Telki

Budapesttől 21 km-re, a medence északkeleti szélén fekszik Telki község, Budajenő községgel szorosan összenőve, 4479 (2021) lakossal. István királynak tulajdonítható a telki bencés monostor alapítása. 1227-ben apácák birtokába került, 1397-ben az esztergomi érsek lett a tulajdonos, 1455-től Garai nádoré, 1516-tól (II. Ulászló révén) a pannonhalmi bencésekhez

került. Törökök által elpusztult. Mária Terézia szász- és frankföldi németek betelepítését rendelte el, valamint az környékre menekülő lakosok is visszatértek. A második világháború végén a németeket kitelepítették, majd Erdélyből elűzött székely magyarokat telepítettek be. (INT – 8)

„**TELKI.** Magas parton épültt kis német falu Pest Várm. földes Ura a' **Telki Apátúrság**; hajdan itten Rezidentzia lehetett, a' mint a' még most is szembe tűnő erős nagy épületnek dűledezett maradványai jelentik, lakosai katolikusok, fekszik n. k. Hidegkúthoz 2, n. ny. **Zsámbékhez** 1 1/2, d. **Patyhoz** 1/4, é. Tinnyéhez 2 órányira; határja 3 nyomásbéli, leginkább búzát terem, kétszerest, és zabot középszerűen; szűkölködik árpa, és víz nélkül, mellyet lajtokkal kéntelenek fel hordani a' faluba.” (VÁLYI 1796 3. kötet)

2.2.6 Tök

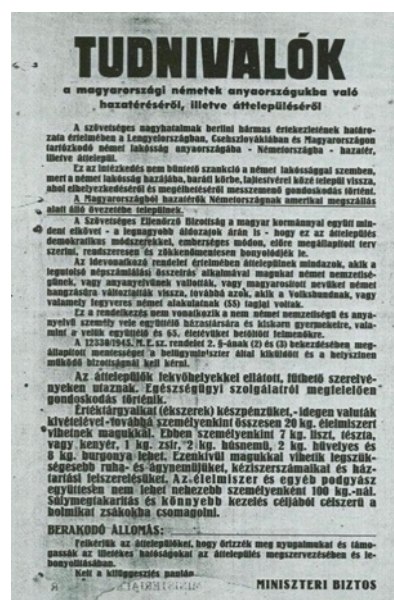
Pest vármegyében, Budapesttől 30 km-re helyezkedik el Tök község, 1336 (2021) lakossal. Római korban is lakott terület, ma is látható kétlyukú híd és a felduzzasztott tónál épített gát maradványai. 1278-ban említik először „villa Tek” helységnévként. A Pécsváradi Konvent okirata „Thewk” néven ír Tökről, majd később ugyanezen néven II. Ulászló oklevele is (Corvin Jánosnak adományozott birtok). A török időkben a budai szandzsákhoz tartozott. A lakók a megszállás idején a hegylábak pincéiben bújtak meg. A lakosság évszázadok óta református keresztény, később ide költözött családot kivéve. Híres szőlőiről, borairól, pincéiről. (INT – 9)

„**TÖK.** Magyar falu Pest Várm. földes Ura a' Királyi Kamara, lakosai reformátusok, fekszik n. k. **Jenőhöz** 1, n. ny. Anyaczi pusztához 1/2, d. **Pátyhoz** is 1, é. Kervához 1/2 órányira; határja 3 nyomásbéli, kétszeres búzát leginkább terem; zabot, tiszta búzát, és muhart középszerűen; borral annak idejében bővelkedik, erdeje nintsen, piatza Budán, és Esztergomban.” (VÁLYI 1796 3. kötet)

2.2.7 Zsámbék

Zsámbék már a pattintottkő-korszakban lakott terület volt, erről a kelta, római és avar leletek tanúskodnak. Fénykora a honfoglalás utáni századokra tehető. Zsámbékot és környékét III. Béla király Aynard lovagnak adta. Az ő családja építette román és korai gótikus stílusban a Zsámbéki-medence ma is meghatározó látványelemét, a Premontrei kolostorromot az 1220-as években. Már az 1050-es években is állt itt kőtemplom. Később udvarházat, majd a tatárjárás után **kővárat** építtetett. A község a tatárok által elpusztult, IV. Béla idején újjáépült. A község az Aynard családtól a Maróthyakhoz került. Mátyás király emelte mezővárosi rangra, halála előtt a várat fiára hagyta. 1541-ben a törökök foglalták el Zsámbékot, ennek maradványait ma is láthatjuk a településen (pl.: Török-kút). A falu a viszontagságoknak köszönhetően elvesztette egykori rangját, elnéptelenedett. 1689-ben a **Zichy családhoz** került Zsámbék. A család a vár helyén építette fel a barokk palotát. A településre sváb telepesek költöztek, amely a településnek fellendülést jelentett. 1763-ban földrengés következtében a templom megrongálódott, köveit széthordták (házakba, **kerítésekbe** építették be). 1737-ben a pestis következtében a falu több mint 800 lakosa halt meg, erről állít emléket az Immaculata szobor. 1946-ban a sváb lakosság nagyrészt Németországba telepítették, alföldi telepeseket költöztettek helyükre. (JELLI 1996 p.116, FUCHS 2013 p.51, INT – 5)

17. kép Zsámbék kitelepítésé-
"tudnivalók"

„**ZSÁMBÉK.** Magyar, és német Mezőváros Pest Várm. földes Ura a' Királyi Kamara, Koronális Jóság, lakosai katolikusok, fekszik n. k. Tökhöz, n. ny. **Mányhoz**, d. Csonka Tebei pusztához, é. Atyátska pusztához is 1/2 órányira; a' Törökök idejekor a' Basának lakó helye volt, 's még mai napig is szemlélhetni a' **Török Metsetnek**, és **fördöknek** dűledékjeit; a' Basának Rezidentziájára építtetett az Uraságnak Kastélyja. Nevezetes **ivó kútyyok** a' helység felett találhatik, mellynek vizét a' Törökök hegyek között lévő forrásokból tsatornákon vezették-le. Egy régi **gothika Templomnak**, 's hozzá ragasztott épületnek, és emberi kézzel tsináltt üregnek maradványai, és régi még most is fenn álló pintzék is vagynak itten, mellyek az Uraság által most is használtatnak. Határja leginkább búzát, zabot, kukoritzát terem,

*középszerűen árpát, káposztát, és kenderet; erdeje, szőleje van, borait kereskedők veszik-meg; halas, és nádas tavának kifolyása malmot hajt; zsidók is számosan lakják, kik különös bíróság által kormányoztatnak; ide tartozandó **Csonka-Tebei** puszta is, melly Gr. Sándor Úrét, árendában bírják, 's többnyire marha nevelő hely, és tsárda is van rajta.” (VÁLYI 1796 3. kötet)*

2.3 A terepkutatás módszere, vizsgálati eredmények

A kutatásom egyik fő forrása a helyszíni terepbejárások alatt készített **fotók** gyűjteménye. Egy hónap alatt (napokra lebontva nagyjából hat nap alatt, 2023. február végétől március végéig) a vizsgált települések (*Budajenő, Mány, Páty, Perbál, Telki, Tök és Zsámbék*) központi magját (második katonai felmérés alapján lehatárolt terület) gyalogosan **bejártam**, ezáltal egy **átfogó képet** kaptam minden vizsgált településről. *Budajenőn 7 utcát, Mányon 5 utcát, Pátyon 6 utcát, Perbálon 6 utcát, Telkiben 5 utcát, Tökön 4 utcát + a templomrom környékét, Zsámbékon 14 utcát* (összesen **47 utca**) jártam végig és kerestem meg a fellelhető (hagyományosnak számító) kőoszlopos kerítéseket. A bejárást végig dokumentáltam, ebből egy nagyjából **1080 darabos fotógyűjteményt** állítottam össze, a település belső szerkezetéről **208 kerítésről** és környezetüőről készültek (ld.:59-265. kép).

A bejárás során világossá vált, hogy a térség *hagyományos* kerítésiben az a közös vonás, hogy a kerítés oszlopai egyenként egy nagy **mészkö tömbből** készültek, azok helyenként faragottak, díszes fejezetűek, de van köztük egyszerű, különösebb díszítés nélküli darab is. Ezen oszlopok formai, díszítésbeli különbségeit a későbbiekben részletezem (*25-26. oldal, 2.4 fejezet.*). Külön érdekesség volt számomra, hogy több helyen is találkoztam a kőoszlopok újrahasznosításával, két esetben elfektetve padként használták őket, egy esetben virágágyás széleként használták. A bejáráson számos fotót készítettem, különös figyelemmel a hagyományos, kőoszlopos (*mészkö*) kerítésekre. A fotókon törekedtem a teljes kerítés traktus lefotózására, amennyiben erre lehetőségem nyílt, majd a kapuról külön is készítettem fotót. Ezek a fényképek jó alapul szolgáltak a későbbi összehasonlításokhoz. A bejárásra 2023 tél végén (*február, március*) kerítettem sort, így a növények lombja még nem fedte el a kerítéseket. A kerítésekről elemző ábrákat készítettem, melyek segítettek a hely megismerésében (ld.: felmérési adatlapok 11-37. ábra)

Általánosságban elmondható, hogy **csekély számban** maradt meg kerítés teljesen **eredeti állapotában** vagy akár újraépítve. Ennek egyik fő oka, hogy a kerítésmezőt képző fa lécek elkorhadtak, előregedtek, majd ezeket más anyagokkal (pl.: vas) pótolták. Az oszlopok között

is számos példa volt arra, hogy az oszlop felülete lekopott, a kőtömb megrongálódott (eltört), több helyen csak egyetlen oszlop maradt a helyén és emlékeztetett az egykori kerítésre.

2. ábra Települési utca látványrajzok (saját grafika)

A terepbejárás után a feldolgozási folyamat részeként térinformatikai rendszerben (QGIS) jelöltem kerítések pontos helyét. Ehhez alaptérképként az OpenStreetMap (szabadon szerkeszthető) térképet használtam, valamint a kerítések pontos beazonosításához a saját fotókon kívül a Google és az Apple utcanézetét is segítségül hívtam, felhasználtam. A megfigyelt és dokumentált kerítéseket azonosító sorszámmal láttam el és térképen ábrázoltam. (ld.:10-34. ábra - mellékletek)

Budajenőn 22 db, Mányon 16 db, Pátyon 17 db, Perbálon 34 db, Telkiben 16 db, Tökön 51 db, Zsámbékon 52 db **(összesen 208)** kőoszlopos kerítést vizsgáltam meg.

2.4 *Karakterrajzok, értelmező – magyarázó ábrák készítése*

A vizsgálati munkarész során az összegyűjtött kerítésekből reprezentatív módon kiválasztottam példákat, melyekről *karakterrajzokat* készítettem. Ehhez megalkottam a **karakterrajz** fogalmát, mely a portárol készülő kézi grafikát jelenti, arányosan ábrázolja a ház és a kerítésmező viszonyát egymással.

Az adott kerítéshez **felmérési adatlapot** állítottam össze, mely táblázatban rögzítve, *objektív módon* mutatja be a kerítés egyes elemeit, azok anyaghasználatát, színét, méretét, állapotát, áttörtségét. A vizsgált kerítések felmérési adatlapjain szereplő attribútum adatokat az alábbiak szerint rendszereztem:

- a kerítés elhelyezkedése (település, utca, házszám)
- a felmért kerítésről készült fotó
- - -
- táblázatos összefoglaló, amely tartalmazza az alábbiakat:
  - o a kerítés **oszlopainak** anyaga, állapota, színe, valamint van-e rajta díszítés
  - o a **lábazat** anyaga, állapota, színe

- a **kerítésmező** anyaga, állapota, magassága, áttörtsége, színe
- az **alapozás** fajtája

- - -

- saját készítésű **karakterrajz**

Külön vizsgáltam a kerítések kőoszlopait, kétféle szempont szerint csoportosítottam őket:

- kerítésoszlopok formája, valamint
- a díszítő fedkő formája szerint.

Ezek alapján öt eltérő oszlopformát és hat különböző oszlopfejezetet határoztam meg.

Ezeket az **oszlopformákat** a következőképpen neveztem el:

- 1.1 legömbölyített tetejű	62 db
- 1.2 lecsapott csúcsú	9 db
- 1.3 hegyes, bemélyedéssel	11 db
- 1.4 hegyes, bemélyedés nélkül	34 db
- 1.5 sima, lapos tetejű oszlop	48 db
	+ 4 db díszített
- (2.1-2.6+ fedköves oszlopok	23 db)

3. ábra Kőoszlopok csoportosítása (saját ábra)

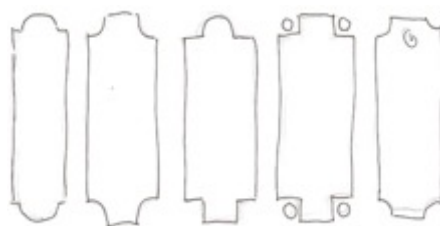
A **fejezettípusok/fedkövek** a következő kategóriákat kapták:

- (2.1 fedkő nélküli díszített	3 db)
- 2.2 emelt fedkő, csúcsos záródással	3 db
- 2.3 csúcsos fedkő, gömbbel	4 db
- 2.4 emelt csúcsos fedkő	3 db
- 2.5 csúcsos fedkő	9 db
- 2.6 legömbölyített kiemelt fedkő	1 db

4. ábra Kőoszlopok csoportosítása (saját ábra)

A kerítésoszlopokon található díszítéseket (tükröket) is azonosítottam, melyből néhányat lerajzoltam, ezeket egyszerűségük miatt nem kategorizáltam.

5. ábra kőoszlopok díszítései (saját grafika)

A kerítéseket állapotuk és népi építészeti karakterhez való illeszkedésük alapján három kategóriába soroltam: a kategóriákat színekkel láttam el: *a házhoz, illetve utcakarakterhez illeszkedő kerítéseket zöld* színnel jelöltem, *a házhoz, illetve utcakarakterhez kevésbé illeszkedőket sárgára* színeztem, az egyáltalán *nem illeszkedő* példákhoz **piros** színt párosítottam (*a házhoz, illetve utcakarakterhez nem illeszkedő*). A jól illeszkedő példák anyaghasználatukat, méretüket, arányaikat tekintve igazodnak a hagyományos kerítésekhez, a kevésbé jó példák eredendően jó példák, csak valamely részük nem illeszkedik a hagyományos képbe, az egyáltalán nem illeszkedő példák esetében vagy teljesen elvész a hagyományos építési forma/karakter, vagy a kerítés állapota indokolja a besorolást. Ezeket táblázatosan (településenként) is jelöltem (ld.: mellékletek, 10-34. ábra). A kategorizálás alapján a legkisebb számban a „zöld= *illeszkedő, jó példa*” jelölésű kerítések voltak jelen (összesítő táblázatban vastagon jelölve), Telki képezett ez alól egyedüli kivételt, ahol legjobban illeszkedőbb kerítésből volt a legtöbb.

Budajenőn	összesen 22 db kőoszlopos kerítés	ebből 5 db illeszkedő,	12 db kevésbé illeszkedő,	5 db nem illeszkedő,
Mányon	összesen 16 db kőoszlopos kerítés	ebből 2 db illeszkedő,	10 db kevésbé illeszkedő,	4 db nem illeszkedő,
Pátyon	összesen 17 db kőoszlopos kerítés	ebből 4 db illeszkedő,	6 db kevésbé illeszkedő,	7 db nem illeszkedő,
Perbálon	összesen 34 db kőoszlopos kerítés	ebből 4 db illeszkedő,	13 db kevésbé illeszkedő,	17 db nem illeszkedő,
Telkiben	összesen 16 db kőoszlopos kerítés	ebből 10 db illeszkedő,	4 db kevésbé illeszkedő,	2 db nem illeszkedő,
Tökön	összesen 51 db kőoszlopos kerítés	ebből 6 db illeszkedő,	20 db kevésbé illeszkedő,	25 db nem illeszkedő,
Zsámbékon	összesen 52 db kőoszlopos kerítés	ebből 12 db illeszkedő,	22 db kevésbé illeszkedő,	18 db nem illeszkedő példa.

6. ábra Kerítések besorolása (saját ábra)

2.5 Vizsgált kerítések szöveges bemutatása

Az alábbiakban külön, egyediségük miatt is említésre méltó kerítéseket mutatok be rövid szöveges leírással. A megnevezés a településnévből és a térképen jelölt számból áll össze (ld.: 10-30. települések kerítéseit leíró mellékletek). A vizsgált kerítésekről készült fotók megtalálhatóak a fotómellékletek között

Budajenő kerítéseire vonatkozó egyedi megállapítások (ld.: 59 – 80. kép)

Budajenő 1 kerítés kapuinál díszes fedköveket látunk, telek sarkánál kőoszlop egyedül.

Budajenő 3 kerítésnél a bejárati kapu az átlagosnál nagyobb méretű. Megfigyelhető, hogy az egyik oszlopnak látható még a kerékvetője, míg a másik ez oldalon nincs. A két kapu közötti oszlopot meg lehet találni a kert hátsó részében.

Budajenő 6 kerítésnél a kapu szép, mellette hagyományosnak tekinthető kőtámfal.

Budajenő 7 jelölésű kerítés egy iskola és egy óvoda kertje között található, Bencés apátság volt itt az iskola épületében.

Budajenő 8 jelölésű kőoszlopok padként lettek újra felhasználva, feltehetően a templom régi kerítéséből. Így egy esztétikus kőpadot hoztak létre, hangulatában illeszkedik a település arculatához.

Budajenő 9 jelölésű kőoszlop a kertben kapott helyet, virágágyás szegélyeként használták újra a kerítés oszlopát.

Budajenő 10 jelölésű kerítés esetében a már omladozó kerítést erősítették meg téglával, ami kissé kaotikussá tette a kerítés képét.

Budajenő 18 kerítés esetében alacsony kőoszlopot kipótolták téglával. Kontrasztos látványt nyújtanak az emelt oszlopok és az alacsonyak egymás mellett.

Budajenő 19 jelölésű kerítés mezőit téglából rakták, a téglák a földdel párhuzamosan futnak, nem vízszintesen, ez esztétikailag nem előnyös.

Budajenő 20 új kerítés igényes kivitelezéssel.

Budajenő 21 szép, új kerítés, Budajenőre jellemző díszes fedkövekkel.

Budajenő 22 régi kerítésoszlop jelenleg egy, a templom előtt található padként látható.

18. kép budajenői kerítések elemző grafika

Mány kerítéseire vonatkozó egyedi megállapítások (ld.: 81 – 96. kép)

Mány 1 kerítésnél düledező oszlopokat látunk, a kerítéslécek ingatagok.

Mány 4 jelölésű kerítés esetében az egyik kőoszlop kidőlt, helyére téglából építettek újat, de a régi otthagyták a kerítés előtt.

Mány 6 kerítés oszlopai szépek, kerítésmező lyukas fém lemezből készült, mely karakterében eltér a hagyományostól, nem illeszkedik.

Mány 7 kerítésnél a lécek nagyon magasak, sűrűn állnak.

Mány 11 kerítésnél a kerítést az oszlopokon kívül **sövény** képezi.

Mány 14 kerítésnél a kapu oszlopai állnak, a fa lécek már csak töredezetten, ritkán maradtak meg.

19. kép mányi kerítések elemző grafika

Páty kerítéseire vonatkozó egyedi megállapítások (ld.: 97 – 112. kép)

Páty 2 és Páty 3 (egymás melletti) kerítéseknél az oszlopok nagyon hasonlóak, szépek.

Páty 6 kerítésnél az oszlopok nagyon rossz állapotúak, gyengék.

Páty 9 kerítésnél a kőfal omladozik, fémlemezből áll a kapu, ami nem illeszkedik a házhoz.

Páty 10, Páty 11 kerítésnél egy régi kőoszlop áll bent a **telken belül**, valószínűleg a régi kerítés oszlopa.

Páty 12. kerítés esetében a kőoszlopok furcsa faragással vannak ellátva.

Páty 13 kastélykert kerítései, elhanyagolt állapotban.

Páty 17 kerítés oszlopai jó állapotban, kapu rozoga állapotban.

20. kép pátyi kerítések elemző grafika

Perbál kerítéseire vonatkozó egyedi megállapítások (ld.: 113 – 146. kép)

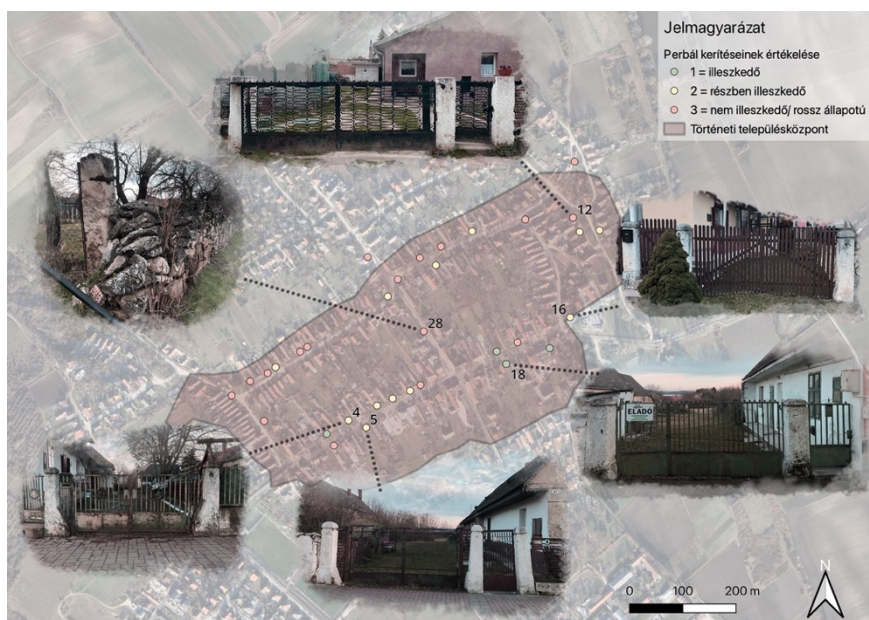
Perbál 1 kerítésnél a kőfalra ráépült egy magasztás, feltehetően kutyavédelem miatt. Elüt a régi, hagyományos karaktertől.

Perbál 4-5-6-7-17-19 kerítések hasonló elrendezésűek (*oszlopok házhoz viszonyított helyzete hasonló*).

Perbál 19 kerítésen az egyik oszlopon egy évszám vehető ki, **1890**.

Perbál 28 kerítés romokban, még kivehető az egykori kőoszlop.

Perbál 32 kerítésnél egy darab kőoszlop áll a ház sarkában. Korábban máshol állhatott, ilyen állapotában funkció nélküli, dísz.

21. kép perbáli kerítések elemző grafika

Telki kerítéseire vonatkozó egyedi megállapítások (ld.: 147 – 162. kép)

Telki 1 kerítésnél szépen újították fel a kerítést a házzal együtt.

Telki 3-6-10-11 kerítésnél **kút** áll.

Telki 7 kerítés a történeti városmagon kívül helyezkedik el. A tulajdonosok szép kerítést akartak és kőoszlopból készítették a kerítéseik oszlopait.

Telki 12, 13 kerítés egy belső udvari és egy külső oldali kerítés. A külső oldalon Google Utcaképen a korábbi állapotát is megfigyelhetjük, valamint magyarázatot kapunk a kaputól jobbra található csempével burkolt lábazati részre is (korábban egy bódé állt itt.)

22. kép telki kerítések elemző grafika

Tök kerítéseire vonatkozó egyedi megállapítások (ld.: 163 – 213. kép)

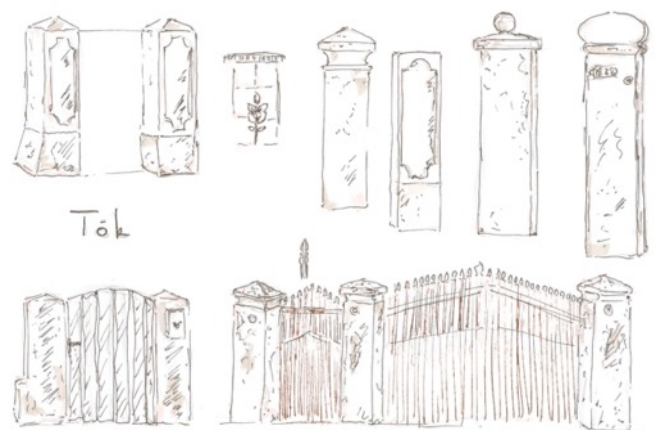
Tök 1 kerítés mezői fémből készültek, elüt a kőoszlopok hagyományos formájától.

Tök 8 kerítés esetében a ház egyik sarokpontja a járdát éri, a ház síkja nem párhuzamos az utca síkjával, a kerítés viszont igen. Ebből kifolyólag a kerítés egy fira helyzetben találkozik a házzal.

Tök 9 kerítés szép, **mintaértékű** példa.

Tök 19 kerítésnél a meglévő oszlopokra egy emelvényt állítottak, kőből. A határ élesen látszódik.

Tök 20 kerítésnél egy roboasztus, magas zsalukó falat emeltek a kerítés vonalában. Elnyomja a kaput.

7. ábra töki kőoszlopok (saját grafika)

Tök 21 kerítésnél mindenféle anyagot felhasználtak az építéséhez/pótlásához, így egy kusza képet láthatunk.

Tök 25 kerítés teljesen **egyedi** a vizsgált 207 kerítés közül, csak itt látunk ilyen magas és ilyen fedkövel kialakított kőoszlopokat.

Tök 31 kerítés esetében a régi kőoszlop vízszintesen helyezkedik el beépítve a falba.

Tök 32-nél a kőoszlopok nagyon alacsonyok, lehetséges, hogy megsüllyedtek, vagy korábban máshol volt az utca magassága.

Tök 38 kőfalba és házba beépített kőoszlopok.

Tök 41 kőoszlopok a fal tetején (házalapból szedték ki – helyi kőműves elmesélése alapján).

Tök 46, 47 kőoszlopok a romkápolna közelében.

23. kép töki kerítések elemző grafika

Zsámbék kerítéseire vonatkozó egyedi megállapítások (ld.: 214 – 265. kép)

Zsámbék 13 kerítés a Szent Vendel-dombormíves ház előtt áll, régebben öt kőoszlop állt, ma már csak kettő áll belőlük.

24. kép Szent Vendel dombormíves ház különböző felvételeken (JELLI 1996 p.96.,105., saját fotó)

Zsámbék 19 kerítés Zsámbéki vendégház (1815) kerítése a Dózsa György utcában, „Hajdú-Techert Haus” / „Kurutz-Haus”, magyar klasszicizmus korában átalakult oszlopok.

Zsámbék 23 kerítésnél a mezőket téglából építették meg.

Zsámbék 24 kerítésnél a régi oszlop mellett új áll (ciklopkő burkolattal).

Zsámbék 29, Zsámbék 30 kőoszlop beépítve kőfalba

Zsámbék 31 két kőoszlop között **emelt csúnya zsalukő** falazat. Az egyik oszlopot lefestették a ház (szürke-fehér) színeire.

Zsámbék 34 új oszlopok a kapuknál, különböző magasságban, építés alatt (*újbóli terepbejárás megfigyelése*).

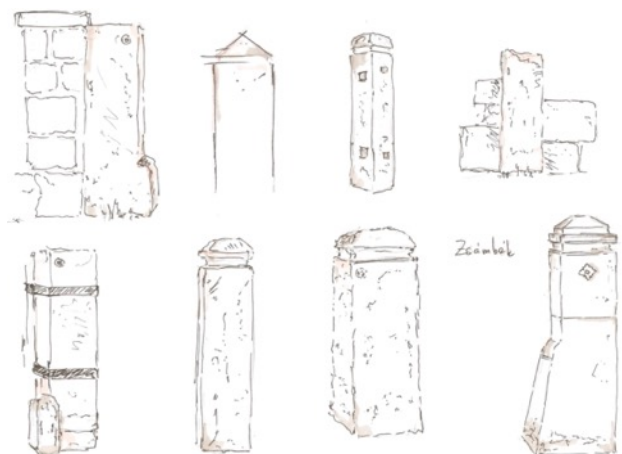
Zsámbék 41 kőoszlop a ház szigetelésébe falazva.

Zsámbék 46 Régen szép kerítés kő kerítésmezővel, ma levakolva.

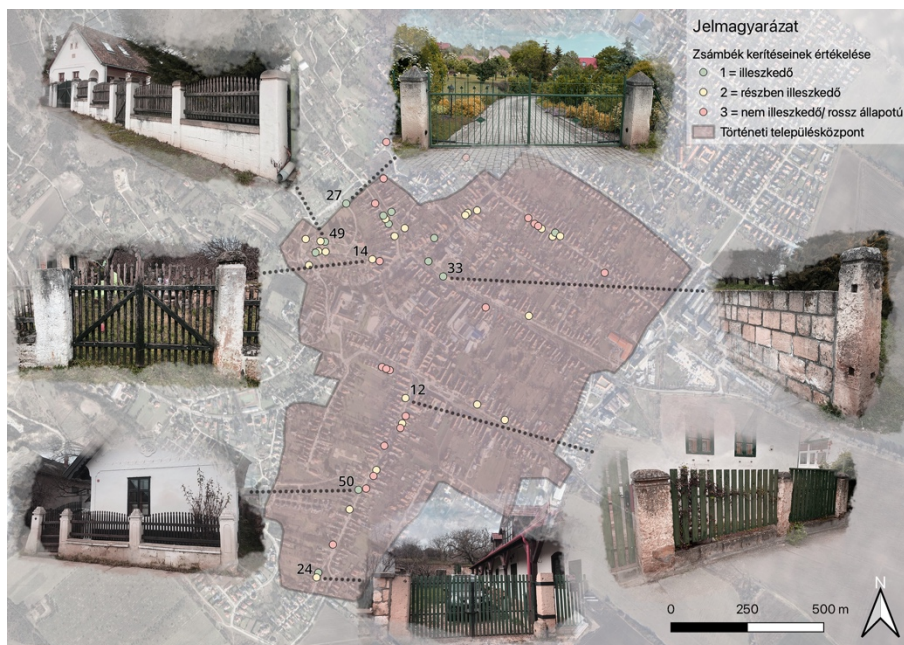
Zsámbék 50 kerítés régi parasztház felújítva.

25. kép Fuchs Sandrával Zsámbékon

8. ábra zsámbéki kőoszlopok (saját grafika)

26. kép zsámbéki kerítések elemző grafika

3 JavaslatoK települési és objektum szinten általánosan

3.1 Általános települési szintű javaslat

A kerítésoszlopok, mint a helyi, *hagyományos építészet* elemei, fontos szerepet töltenek be a kulturális örökség, vidéki táj- és településkép megőrzésében. Indokolt lenne ezeket az oszlopokat **helyi védelem** alá vonni. Ezen oszlopok nem csak strukturális elemekként, hanem a település kulturális identitásának, helyi építészeti örökség részeiként vannak jelen. A kerítésoszlopok védelem alá helyezése segít a települések történelmi és kulturális örökségének fenntartásában, valamint a helyi közösségek identitását is erősíti.

A vizsgálati településeken felmért kerítések kőoszlopait a telek *helyrajzi száma* (esetleg a telek valamelyik oldalhatárának megadása) alapján pontosan be lehet azonosítani, a térképes melléklet (ld.:10-34. ábrák) segít a térbeli elhelyezkedésben.

Javaslom, hogy a védendő oszlopok szabályozása a helyi főépítész, főkertész hatáskörébe tartozzon, valamint javaslom, hogy ezen elemek elmozdítása, átalakítása engedélyköteles legyen.

3.2 Általános objektum szintű javaslatok

A felmért kerítések egyedi védelme mellett a meglévő, rossz állapotú kerítések és kőoszlopok javítása, cseréje indokolt. Ez történhet korábban felhasznált kötömbök segítségével, vagy anyagában és tulajdonságaiban megegyező, vagy jobb fizikai tulajdonságokkal bíró építőanyagok felhasználásával.

3.2.1 Javasolt anyagok **kerítésoszlopok** építéséhez:

faragott mészkő (*korábbi kerítések oszlopai újra felhasználva, vagy új kőoszlop lehetőleg környékbeli bányákból, pl.: Budakalász, Süttő*)

[tégla]

[zsalukő]

Magassága: 140 – 180 cm (*arányosan a ház magasságával*) ~ jellemzően 150 cm

Szélessége: 30 – 45 cm (*arányosan a magassággal*) ~ jellemzően 40 cm

Mélysége: 30 – 45 cm (*arányosan a magassággal*) ~ jellemzően 40 cm

27. kép jellemző kerítésoszlop forma (saját rajz)

Az oszlop „tükrén” lévő díszítés emeli a látványt, szebb megjelenést kölcsönöz a kerítésnek.

3.2.2 Javasolt anyagok **kerítésmező** kialakításához:

kerítéslécek: kezelt (*többszörös vékonylazúr réteg, esetleg vastaglazúr*) fa kerítéslécek, kezelés nélkül is alkalmazható akác, tölgy, vörösfenyő (napfény hatására beszürkülnek)

tartószerkezet: azonos anyagú, kezelésű fa, vagy megfelelő korrózióvédelemmel ellátott idomacél vagy más, tulajdonságaiban és megjelenésében hasonló anyag

Lécek magassága: 75 – 160 cm (*arányosan a magassággal és a teljes kerítésmezővel*)

Lécek szélessége: 5 – 12 cm (*arányosan a magassággal és a teljes kerítésmezővel*)

Lécek vastagsága: 2 – 5 cm (*arányosan a magassággal és a teljes kerítésmezővel*)

Lécek közötti rész mérete: 5 – 10 cm (*arányosan a magassággal és a teljes kerítésmezővel*)

A kerítések lécein lehet takaróléc. A kerítésmező lehet íves, csúcsos, vagy egyenes. A kerítéslécek feje lehet lapos, hegyes, vagy díszesen faragott. A kerítéslécek felülete lehet sima, vagy mart.

3.2.3 Javasolt anyagok **lábazat** kialakításához:

szabályos alakú terméskő (téglatest forma),

szabálytalan alakú terméskő (ciklopkőfal),

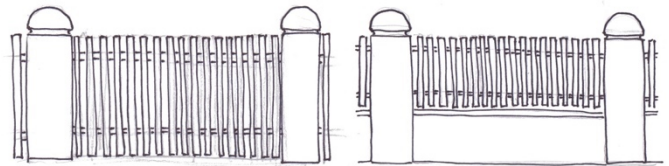
magas minőségű látszóbeton,

[vakolt, festett] téglá,

[vakolt, festett vagy burkolt] zsalutégla,

[vakolt, festett vagy burkolt] beton.

A fedkövek lehetnek terméskő, műkő, vagy beton anyagokból.

28. kép lábazatos és lábazat nélküli kerítés (saját rajz)

Magassága: 20 – 60 cm (*arányosan az oszloppal és a teljes kerítésmezővel*)

Szélessége: 160 – 220 cm (*arányosan az oszloppal és a teljes kerítésmezővel*)

A kerítésmezők lehetnek lábazatosok vagy lábazat nélküliek. A lábazat nem lehet magasabb a kerítésmező léceinél, valamint a kerítésoszlopok felénél.

Terméskő lábazatok vakolása nem feltétlen indokolt, téglá és zsalukő falak vakolása festése az illeszkedés szempontjai szerint indokolt lehet.

3.2.4 Kapuk

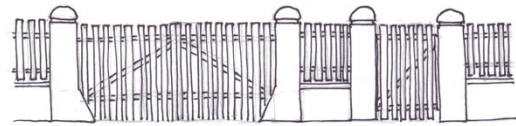
anyaga: kerítésmező léceivel megegyező (léc és tartószerkezet egyaránt!)

kiskapu magassága: 120 – 180 cm (a kőoszlopnál nem magasabb)

kiskapu szélessége: 80 – 120 cm

nagykapu magassága: 120 – 180 cm

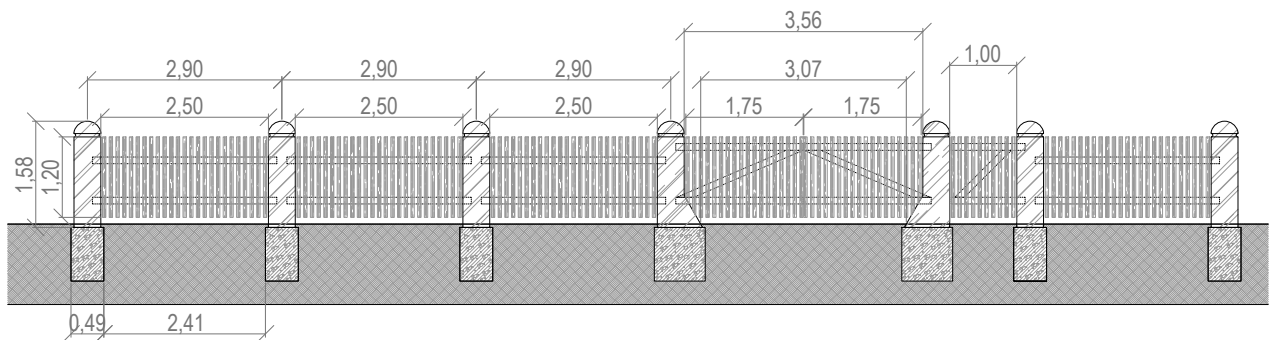
nagykapu szélessége: 250 – 380 cm

29. kép kis- és nagykapu (saját rajz)

A kapuk tartóoszlopok tartóképességéhez méretezettek, nem magasabbak a kerítésoszlopoknál. A kapuszárnyak lehetnek szimmetrikusak és aszimmetrikusak (abban az esetben, ha kis- és nagykapu együtt van). A szimmetrikus nagykapu esetében az egyes kapuszárnyak szélesebbek, mint magasak. A kiskapu lehet közvetlenül a nagykapu mellett (közös kerítésoszloppal) és lehet a nagykaputól külön.

A kapuk oszlopai lehetnek díszesebbek, mint a kerítés többi oszlopa. A kapuk oszlopai lehetnek egyenesek vagy kerékvetővel együtt faragottak. A kerékvetők helyzete a nagykapu esetében mindig egymás felé néző, kiskapu esetében (ha van ilyen) kifelé néző.

9. ábra kerítés minta (saját szerkesztés)

4 Javaslatok települési és objektum szinten konkrét esetekben

4.1.1 Budajenő településszintű javaslat

103/8; 11; 115/4; 126; 132; 132; 142; 179/2; 21; 217; 217; 219; 220; 250; 353/1; 353/1; 353/2; 367; 48; 50; 61; **helyrajzi számokon** (HRSZ) található mészkö oszlopos kerítések oszlopainak védelme 3.1-pontban leírtak szerrint.

4.1.2 Mány településszintű javaslat:

14; 15; 155; 172/7; 198; 200; 251; 296; 353; 36; 37; 437; 456; 457; 71; 727/1; **helyrajzi számokon** (HRSZ) található mészkö oszlopos kerítések oszlopainak védelme 3.1-pontban leírtak szerint.

4.1.3 Páty településszintű javaslat

1173; 1271; 1328; 147/1; 155/2; 18; 20; 203; 249; 29; 30; 319; 325; 381; 566; 668; **helyrajzi számokon** (HRSZ) található mészkö oszlopos kerítések oszlopainak védelme 3.1-pontban leírtak szerint.

4.1.4 Perbál településszintű javaslat

13/3; 181; 191; 338; 348/2; 357; 360/1; 364; 365; 379/1; 386; 403; 405/3; 405/5; 421/1; 422/1; 428/3; 430; 434/1; 573/4; 576/4; 579/4; 676/4; 681; 685; 694; 7/2; 724; 738; 739; 742/1; 749; 779; 793; **helyrajzi számokon** (HRSZ) található mészkö oszlopos kerítések oszlopainak védelme 3.1-pontban leírtak szerint.

4.1.5 Telki településszintű javaslat

1019/1; 118/1; 127/1; 128/3; 128/4; 159/2; 169; 171/1; 54/2; 57; 6/1; 82/2; 83; 86; 86; 87; **helyrajzi számokon** (HRSZ) található mészkö oszlopos kerítések oszlopainak védelme 3.1-pontban leírtak szerint.

4.1.6 Tök településszintű javaslat

083/2; 084/9; 103; 106; 108; 122; 133; 134; 140;16;1785/4; 2/4; 23; 24; 25; 26; 29; 31; 355; 359/1; 361; 362/1; 370/1; 372/2; 374; 377/1; 377/1; 387/1; 39; 397; 398/1; 399; 413; 48; 51/2; 53; 54; 55; 59; 61; 63; 69; 77/1; 8; 81; 82/1; 83; 84; 92; 95/1; 96; **helyrajzi számokon** (HRSZ) található mészkö oszlopos kerítések oszlopainak védelme a 3.1-pontban leírtak szerint.

4.1.7 Zsámbék településszintű javaslat

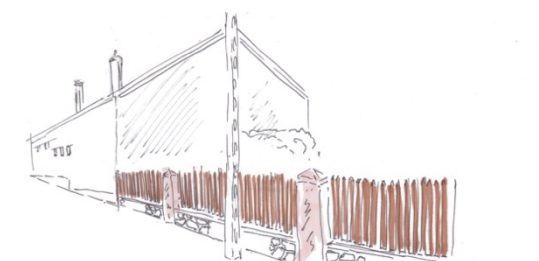
1; 316/1; 317/1; 360/3; 372/1; 375/2; 376/2; 379; 381/1; 395; 408/1; 436/2; 466; 532; 538; 610; 611/1; 612; 623/4; 624/3; 627/3; 680; 681; 686; 692/1; 696/; 712/3; 723/1; 726/2; 727; 728; 923; 927; 928; 944; 945/2; 959; 960; 971; 972/1; 975; 978; 979; 981; 984; 986; 998; 1017; 1031; 1043; 1063; 1068/2; 1069/2; 3309/2 **helyrajzi számokon** (HRSZ) található mészkö oszlopos kerítések oszlopainak védelme 3.1-pontban leírtak szerint.

4.1.8 Budajenő objektumszintű javaslat

Budajenő, Óvoda köz

30. kép saját fotó

32. kép Jelenlegi állapot és javaslat (saját rajz)

Nem illeszkedő: magas téglafal elzárja a kertet, az úttal párhuzamosan futnak a téglasorok, nem vízszintesek.

Javaslat: Kerítésmezők cseréje.

Budajenő, Sport utca

31. kép saját fotó

33. kép Jelenlegi állapot és javaslat (saját rajz)

Zöld szín nagyon erős, fém kerítés elemek eltérnek a kőoszloptól.

Javaslat: Kerítésmezők cseréje.

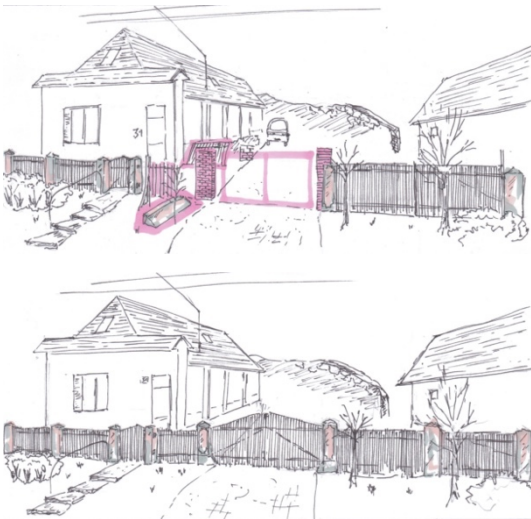

4.1.9 Mány objektumszintű javaslat

Mány, Mester sor

34. kép saját fotó

36. kép Jelenlegi állapot és javaslat (saját rajz)

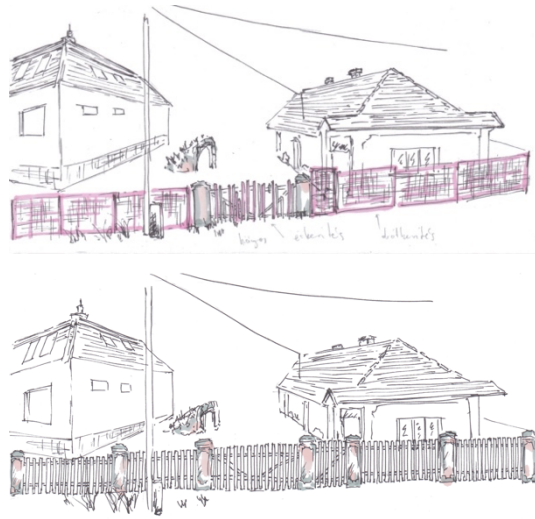
Oszlop kidőlve, kapu nincs a helyén (hátul van)

Javaslat: kőoszlopok visszaállítása, pótlása, kerítésmező visszaállítása.

Mány, Kossuth Lajos utca

35. kép saját fotó

37. kép Jelenlegi állapot és javaslat (saját rajz)

Kerítés lécei előregedtek, kerítés többi részén eltérő megjelenésű kerítésmező.

Javaslat: kőoszlopok pótlása, kevésbé illeszkedő anyagok cserjéje.

4.1.10 Páty objektumszintű javaslat

Páty, Rákóczi u.

38. kép saját fotó

40. kép Jelenlegi állapot és javaslat (saját rajz)

Lábazat betonból, a kerítésmező fém elemekből áll.

Javaslat: Lábazat és kerítésmezők cseréje.

Páty, Mélyárok utca

39. kép saját fotó

41. kép Jelenlegi állapot és javaslat (saját rajz)

Kerítés támfal leomlott, kapu nem illeszkedik a hagyományos építésmódhoz, nagy, átláthatatlan fémlemezből áll.

Javaslat: Alacsony kőtámfal visszaépítése, kapu cseréje hagyományos anyagúra.

4.1.11 Perbál objektumszintű javaslat

Perbál, Fő utca

42. kép Perbál kerítés (saját fotó)

44. kép Jelenlegi állapot és javaslat (saját rajz)

Kerítés többféle anyagból,

Javaslat: Kőoszlopok pótlása, kerítésmezők megújítása.

Perbál, Fő utca

43. kép saját fotó

45. kép Jelenlegi állapot és javaslat (saját rajz)

Eltérő megjelenés kapuk fémből.

Javaslat: Fém kapu cseréje hagyományos anyagra..

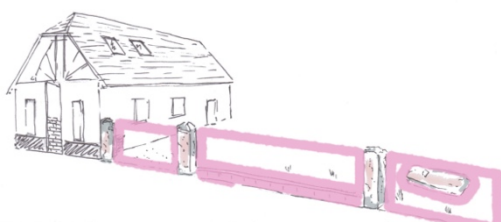

4.1.12 Telki objektumszintű javaslat

Telki, Fő utca

46. kép saját fotó

48. kép Jelenlegi állapot és javaslat (saját rajz)

Hiányzó kerítésmező, kidőlt oszlopok, hiányos kerítés.

Javaslat: Oszlopok, kerítésmező pótlása.

Telki, Fő utca

47. kép saját fotó

49. kép Jelenlegi állapot és javaslat (saját rajz)

Eltérő megjelenésű fém kerítésmező és kapu, oszlop a ház sarkánál áll.

Javaslat: Oszlop áthelyezése, kerítésoszlop pótlása, kapu és kerítésmező cseréje.

4.1.13 Tök objektumszintű javaslat

Tök, Fő utca

50. kép saját fotó

52. kép Jelenlegi állapot és javaslat (saját rajz)

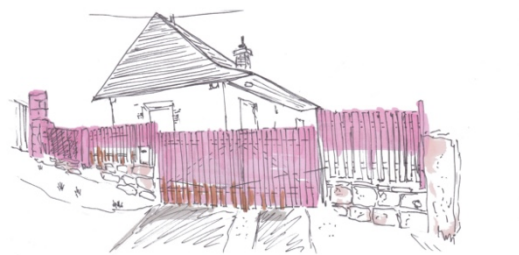
Kapuk elfedve OSB lapokkal, kerítésmező oszlopai hiányoznak.

Javaslat: Kőoszlopok pótlása, eredeti kapuk visszaállítása.

Tök, Somogyi Béla utca

51. kép saját fotó

53. kép Jelenlegi állapot és javaslat (saját rajz)

Szétszórt kerítés többféle anyagból (pl: beton fal), magas kerítéslécekkel.

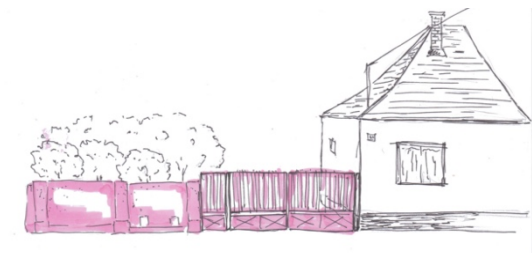
Javaslat: Kerítés rendezése, kerítéslécek cseréje alacsonyabbra.

4.1.14 Zsámbék objektumszintű javaslat

Zsámbék, Bicskei utca

54. kép saját fotó

56. kép Jelenlegi állapot és javaslat (saját rajz)

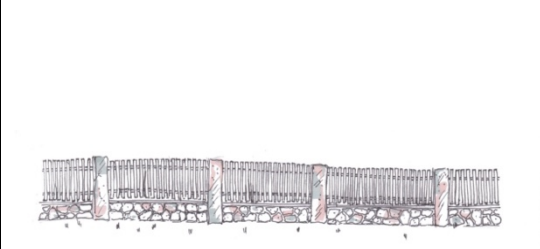
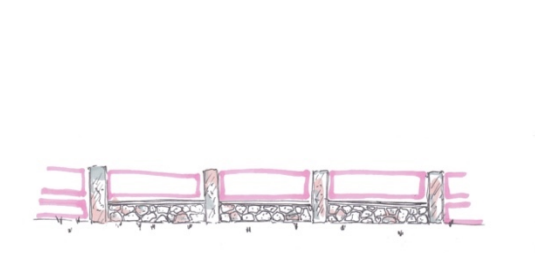
Régi kőtámfal és kőoszlopok levakolva, kőpad eltávolítva a helyéről

Javaslat: Vakolat visszabontása, eredeti állapot visszaállítása, fém kapu cseréje hagyományos kapura.

Zsámbék, Régi templom utca

55. kép saját fotó

57. kép Jelenlegi állapot és javaslat (saját rajz)

Elhagyott telek félig kész kerítéssel. Kerítésmezők hiányoznak.

Javaslat: Kerítésmezők pótlása, kerítés továbbépítése.

Összefoglalás

Célkitűzésemnek a Településképi Arculati Kézikönyvek kerítésekről szóló fejezetének kibővítését fogalmaztam meg, ezt egy értékleltár létrehozásával, valamint a megvizsgált kerítésekre adott javaslatokkal kívántam elérni.

Kutattam a kerítések szakirodalmi háttérét, valamint releváns információkat gyűjtöttem a Zsámbéki-medence múltjáról. Kutattam a mészkövek keletkezését, valamint a Tinnyei Mészkő előfordulását, felhasználását. Megvizsgáltam a környéken fellelhető mészkövek bányászati múltját,

Bejártam a Zsámbéki-medence vizsgált hét településének történeti településmagját (*Budajenőn 7 utcát, Mányon 5 utcát, Pátyon 6 utcát, Perbálon 6 utcát, Telkiben 5 utcát, Tökön 4 utcát + a településmagtól távolabb eső templomrom környékét, Zsámbékon 14 utcát* (összesen **47 utca**) jártam végig), megfigyeltem a települések hagyományos kerítéseit. Beszélgettem a helyi főépítésszel, építésszel, kőfaragóval, német nemzetiségi szakértővel, helyi lakossal. Összesen **208 kerítést** mértem fel, melyeket **térképesen** ábrázoltam a QGIS rendszer segítségével. A kerítéseket egy általam felállított értékelési rendszerben értékeltem és táblázatban rendszereztem, megfigyeléseket írtam.

Megalkottam a karakterrajz fogalmát, mely dolgozatomban a portáról készült kézi grafikát jelenti, arányosan ábrázolja a ház és a kerítés kapcsolatát. A kiválasztott kerítésekről felmérési adatlapot állítottam össze. Vizsgáltam a kerítések között fellelhető hasonlóságokat és különbségeket, melyek alapján kategóriába soroltam a kerítéseket. Reprezentatív módon kiválasztottam településenként kerítéseket, melyekről karakterrajzot készítettem. Településenként kiválasztottam az általam kategóriákba sorolt kerítések közül egy *kevésbé illeszkedő* és egy *nem illeszkedő* kategóriájú kerítést, melyekre konkrét egyedszintű javaslatot tettem, ehhez a karakterrajzokhoz hasonló jelenlegi állapotot bemutató, valamint javaslati rajzot is készítettem. **Javaslatot** adtam általánosan települési és objektum szinten, melyben kitértem az adott kerítésrészek védelmi lehetőségeire, illetve a kerítések javításának lehetséges módjaira. Ebben a javaslatban megadtam a jellemző méreteket, anyaghasználatot, fő építési szabályokat.

Köszönetnyilvánítás

Köszönettel tartozom konzulensemnek, dr. Takács Katalinnak, aki munkám során szakmai tanácsokkal látott el, Dr. Hála Józsefnek és Stadler Tamásnak a közzétani anyagokért, Tafferner Tamás zsámbéki építésznek, Fuchs Sandra Titanilla német nemzetiségű szakértőnek, Fejér Máté kőfaragónak és Marthi Zsuzsának Zsámbék, Budajenő, Telki főépítész asszonyának, valamint feleségemnek a támogatásért és türelméért.

Szakirodalom és forrásjegyzék

Nyomtatott források:

- BALASSA 2011 Balassa M. Iván (2011) Székelykapu, Terc kft, Budapest
- BARABÁS – GILYÉN 2004 Barabás Jenő, Gilyén Nándor (2004) Magyar népi építézet, Mezőgazda kiadó, Budapest
- BARABÁS – GILYÉN 1987 Barabás Jenő, Gilyén Nándor (1987) Magyar népi építézet, Műszaki könyvkiadó, Budapest
- BÁRDOSSY 1998 Bárdossy György (1998) A laterit- és karsztbauxit- képződés tudományos és gyakorlati vonatkozásai, Akadémiai székfoglaló, Akadémiai Kiadó, Budapest
- BÁTKY 1941 Bátky Zsigmond (1941) Építkezés. In: A magyarság néprajza I. 108–217. , Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Budapest
- BEDE 2016 Bede Béla (2016) Magyar Népi Építézet, Corvina, Budapest
- BUDAI – KONRÁD 2011 Budai Tamás, Konrád Gyula (2011) Magyarország földtana, Egyetemi jegyzet
online megtekintés: 2023. 10. 24.
https://www.xn--krinfo-wxa.hu/sites/default/files/Mof_jegyzet.pdf
- BUDAJENŐ TAK 2017 Budajenő Településképi Arculati Kézikönyv 2017
utolsó online megtekintés: 2023. 11. 06.
<https://www.budajeno.hu/docs/e-hivatal/telepulesrendezes/TAK/index.html#p=1>
- CORNÉE et al. 2009 Jean-Jacques Cornée, Pierre Miossette, Jean-Paul Saint Martin, Miklós Kázmér, Emőke Tóth, Ágnes Görög, Alfréd Dulai, Pál Müller (2009): Marine carbonate systems in the Sarmatian (Middle Miocene) of the Central Paratethys: the Zsámbék Basin of Hungary, *Sedimentology* 56/6: 1728-1750. online megtekintés 2023. 10. 24.
<https://sci-hub.se/https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/j.1365-3091.2009.01055.x>
- DEMJÉN-SÁROSPATAKI 2017 Demjén István, Sárospataki Máté (2017) Kertépítészeti szerkezetan, Egyetemi jegyzet, SZIE, Budapest
- DÖMÖTÖR et. al. 1991 Dömötör Tekla, Hofer Tamás, Paládi-Kovács Attila, Vargyas Lajos (1991) Magyar Néprajz IV. Életmód, Építézet, Az építmények

- fajtái, Gazdasági épületek, Állattartó épületek és az udvar egyéb épületei, Kerítések, kapuk, Akadémiai kiadó, Budapest
- ÉRTSZ 1959–1962 A magyar nyelv értelmező szótára (1959–1962) 1–7. Főszerk. Bárczi Géza – Országh László. Akadémiai Kiadó, Budapest
- FUCHS 2013 Fuchs Sandra Titanilla 300 éve Zsámbékon... = Seit 300 Jahren in Schambek..., Magánkiadás, Zsámbék
- FURU 2007 Furu Árpád (2007) Kalotaszeg Népi Építésze, Glória kiadó, Kolozsvár
- GÉCZY 1989 Géczy Barnabás (1989) Őslénytan, Universitas, Budapest
- GRÁFIK 2019 Gráfik Imre (2019) Építészeti hagyományunk nyomában, Romanika Kiadó, Budapest
- GUNDA 1984 Gunda Béla (1984) A szatmári hagyományos népi műveltség etnogeográfiai helyzete. In: UJVÁRY Zoltán–FARKAS József (szerk.): Tanulmányok Szatmár néprajzához. Folklor és Etnográfia 16: 35–137. Debrecen
- HÁMOR – IVANCSICS 1997 Hámor Géza, Ivancsics Jenő (1997) Tinnyi Formáció (Tinnye Formation). In Magyarország Litosztratigráfiai Alapegységei (Basic Lithostratigraphic units of Hungary) (ed. G. Császár), p. 76. Geological Institute of Hungary, Budapest
- JELLI 1996 P. Martin Anton Jelli OSB (1996) Schambek/Zsámbék Beiträge und Volkskunde einer „schwäbischen (donauschwäbischen)“ Gemeinde im Ofner Bergland/Ungarn, Heimatverein Schambek, Heidenheim
- KELE 2009 Kele Sándor (2009) Édesvízi mészkövek vizsgálata a Kárpát-medencéből: paleoklimatológiai és szedimentológiai elemzések. Doktori értekezés. ELTE, Budapest
- KOCH – SZTRÓKAY 1967 Koch Sándor, Sztrókay Kálmán Imre (1967): Ásványtan, Tankönyvkiadó, Budapest
- KÓS 1989 Kós Károly (1989) Erdély népi építésze (szerk. BALASSA M. Iván)
- KRIZSÁN 2022 Krizsán András - Somogyi Győző (2022) A Balaton-felvidék tájba simuló népi építésze, Cser Kiadó, Budapest
- KUBINSZKY 1995 Kubinszky Mihály (1995) Táj + Építészet, Mezőgazda kiadó, Budapest
- MNL 2-3 Magyar Néprajzi Lexikon. (1977–1982) I–V. Főszerk.: Ortutay Gyula. Budapest

- SCHAFARZIK 1904 Schafarzik Ferencz dr. (1904) A magyar szent korona országainak területén létező kőbányák részletes ismertetése. Egy térképmelléklettel, Franklin-Társulat Könyvnyomdája, Budapest
- SELMECZI – PALOTÁS 2023 Selmeczi Ildikó – Palotás Klára (2023) Tinnyei Mészkö Formáció in Magyarország litosztratigráfiai egységeinek leírása II. Kainozoos képződmények. Szerk: Babinszki Edit et al., Szabályozott Tevékenységek Felügyeleti Hatósága, 2023, Budapest.
online megtekintés: 2023. 10. 24.
<https://sztfh.hu/tevekenysegek/foldtani-tevekenyseg/kiadvanyaink/>
- SÜDI 1999: Pokolné Südi Eszter (1999) Földtörténet, geológia, Budapesti Természetbarát Sportszövetség, Budapest
- SZABÓ 1989 Szabó István (1989) A középkori magyar falu, Budapest
- TÓTH 2009 Tóth Emőke (2009) Őskörnyezeti változások a Középső-Paratethysben a szarmata folyamán a mikrofauna öslénytani és geokémiai vizsgálata alapján, Doktori értekezés ELTE, Budapest
online megtekintés 2023. 10. 24.
http://teo.elte.hu/minosites/ertekezes2009/toth_e.pdf
- TÖRÖK 2007 Török Ákos (2007): Geológia mérnököknek. Műegyetemi Kiadó. Budapest
- VADAS 2020 Vadas Gellért (2020) Terméskő útburkolatok vizsgálata Budapesten az 1990-es évektől napjainkig, Szakdolgozat, SZIE, Budapest
- VAJDA 2013: Vajda Szabolcs (2013) Hagyományos építőkövek a települési tájban a Dunántúli-középhegység példáján, SZIE, Budapest
- VÁLYI 1796 Vályi András (1796) Magyar országnak leírása, Királyi Universitas, Budán

Internetes források:

- INT – 1 Azonosítatlan kerítéstervek. Díszes kovácsoltvas kerítés kétszárnyú rácsos kapuval, nézet. Tervező: Ybl Miklós, Anyag, technika: papír ceruza, akvarell
online megtekintés: 2023. 10. 24.
<https://maps.hungaricana.hu/en/BFLTervtar/16881/>
- INT – 2 Magyarország 1:100000-es felszíni földtani térképe.
online megtekintés: 2023. 10. 24. <https://map.mbfisz.gov.hu/fdt100/>
- INT – 3 Műszaki dokumentáció az Országház homlokzatának felújításáról.
online megtekintés: 2023. 10. 24.

https://www.parlament.hu/documents/10181/22394/318_1_m.pdf/4b93c79d-8bb5-42ec-9d44-4d532644cc12

- INT - 4 Budajenő község honlapja, online megtekintés: 2023. 10. 24.
<https://budajeno.hu/index.php/telepules/tortenelem>
- INT – 5 Mány község honlapja, online megtekintés: 2023. 10. 24.
<https://many.hu/kozsegunk/#tortenetunk>
- INT – 6 Páty község honlapja, online megtekintés: 2023. 10. 24.
<https://paty.hu/kozsegunk/kozsegunkrol>
- INT – 7 Perbál község honlapja, online megtekintés: 2023. 10. 24.
<https://perbal.hu/perbal-tortenete/>
- INT – 8 Telki község honlapja, online megtekintés: 2023. 10. 24.
<https://www.telki.hu/index.php/home/tortenelem-foldrajz>
- INT – 9 Tök község honlapja, online megtekintés: 2023. 10. 24.
<https://www.tok.hu/app/TokApp/index?id=15>
- INT – 10 Zsámbék város honlapja, online megtekintés: 2023. 10. 24.
<https://zsambek.hu/vendegeinknek/varostortenet>

Ábrajegyzék

1. kép képeslap részlet Budajenőről oszlopok kiemelve (saját grafika, kép forrása: Hungaricana képcsarnok, levéltári szám: 0005006).....	Hiba! A könyvjelző nem létezik.
2. kép Ybl Miklós hagyatéka, kovácsoltvas kerítés (BFLTervtar/16881/, INT – 1).....	6
3. kép vessző- és léckerítések (BEDE 2016 p70., 189., 247.,318).....	6
4. kép vesszőkerítés Zsámbék, Csap utca (saját fotó).....	7
5. kép kőkerítés, "kőbástya a Balaton-felvidéken" (KRIZSÁN 2022 p.91).....	8
6. kép Balaton-felvidéki példák faragott kerítéslécekre (KRIZSÁN 2022 p.90.,91).....	9
7. kép Tahitótfalusi és Dunabogdányi kőkapu kerékvetővel (GRÁFIK 2019 p. 375).....	9
8. kép Kapuk fajtái (BALASSA 2011 p.11).....	11
9. kép székelykapu Pátyon (Mélyárok u. 33), emlékmű Mányon (Kossuth Lajos u. 6), galambbúgos kiskapu Zsámbékon (Bicskei u. 19) (saját fotók).....	12
10. kép egységes falukép – nem voltak egyforma házak, de egységes volt az utca képe (GRÁFIK 2019) ..	12
11. kép Beton kerítéselemek (GRÁFIK 2019).....	13
12. kép Magyar Korona Országai közzétérkép, Schafarzik Közetkatalógusa (Schafarzik 1904 melléklet, saját fotó, kötet tulajdonosa: Dr. Hála József).....	15
13. kép Kahn Mihály és családja, kőfaragóüzemének leírása (Fuchs 2013 p.137).....	17
14. kép Kőfaragók nevei sírköveken (FUCHS 2013 p.85).....	18
15. kép kőfaragó eszközök, kőfaragási technika (FUCHS 2013 p.141).....	18
16. kép Zsámbéki medence elhelyezkedése.....	19
17. kép Vizsgálati települések.....	19
18. kép Zsámbék kitelepítés "tudnivalók".....	23
19. kép budajenői kerítések elemző grafika.....	28
20. kép mányi kerítések elemző grafika.....	29
21. kép pátyi kerítések elemző grafika.....	30
22. kép perbáli kerítések elemző grafika.....	30

23. kép telki kerítések elemző grafika	31
24. kép töki kerítések elemző grafika	32
26. kép Szent Vendel dombormíves ház különböző felvételeken (JELLI 1996 p.96.,105., saját fotó)	32
25. kép Fuchs Sandrával Zsámbékon.....	33
27. kép zsámbéki kerítések elemző grafika.....	33
28. kép jellemző kerítésoszlop forma (saját rajz).....	34
29. kép lábazatos és lábazat nélküli kerítés (saját rajz).....	35
30. kép kis- és nagykapu (saját rajz)	36
31. kép saját fotó.....	38
32. kép saját fotó.....	38
33. kép Jelenlegi állapot és javaslat (saját rajz)	38
34. kép Jelenlegi állapot és javaslat (saját rajz)	38
35. kép saját fotó.....	39
36. kép saját fotó.....	39
37. kép Jelenlegi állapot és javaslat (saját rajz)	39
38. kép Jelenlegi állapot és javaslat (saját rajz)	39
39. kép saját fotó.....	40
40. kép saját fotó.....	40
41. kép Jelenlegi állapot és javaslat (saját rajz)	40
42. kép Jelenlegi állapot és javaslat (saját rajz)	40
43. kép Perbál kerítés (saját fotó)	41
44. kép saját fotó.....	41
45. kép Jelenlegi állapot és javaslat (saját rajz)	41
46. kép Jelenlegi állapot és javaslat (saját rajz)	41
47. kép saját fotó.....	42
48. kép saját fotó.....	42
49. kép Jelenlegi állapot és javaslat (saját rajz)	42
50. kép Jelenlegi állapot és javaslat (saját rajz)	42
51. kép saját fotó.....	43
52. kép saját fotó.....	43
53. kép Jelenlegi állapot és javaslat (saját rajz)	43
54. kép Jelenlegi állapot és javaslat (saját rajz)	43
55. kép saját fotó.....	44
56. kép saját fotó.....	44
57. kép Jelenlegi állapot és javaslat (saját rajz)	44
58. kép Jelenlegi állapot és javaslat (saját rajz)	44
59. kép Budajenő 1.	56
60. kép Budajenő 2.	56
61. kép Budajenő 3.	56
62. kép Budajenő 4.	56
63. kép Budajenő 5.	56
64. kép Budajenő 6.	56
65. kép Budajenő 7.	56
66. kép Budajenő 8.	56
67. kép Budajenő 9.	57
68. kép Budajenő 10.	57
69. kép Budajenő 11.	57
70. kép Budajenő 12.	57
71. kép Budajenő 13.	57
72. kép Budajenő 14.	57
73. kép Budajenő 15.	57
74. kép Budajenő 16.	57
75. kép Budajenő 17.	58
76. kép Budajenő 18.	58
77. kép Budajenő 19.	58
78. kép Budajenő 20.	58
79. kép Budajenő 21.	58
80. kép Budajenő 22.	58
81. kép Mány 1.	58
82. kép Mány 2.	58

83. kép Máty 3.	59
84. kép Máty 4.	59
85. kép Máty 5.	59
86. kép Máty 6.	59
87. kép Máty 7.	59
88. kép Máty 8.	59
89. kép Máty 9.	59
90. kép Máty 10.	59
91. kép Máty 11.	60
92. kép Máty 12.	60
93. kép Máty 13.	60
94. kép Máty 14.	60
95. kép Máty 15.	60
96. kép Máty 16.	60
97. kép Páty 1.	60
98. kép Páty 2.	60
99. kép Páty 3.	61
100. kép Páty 4.	61
101. kép Páty 5.	61
102. kép Páty 6.	61
103. kép Páty 7.	61
104. kép Páty 8.	61
105. kép Páty 9.	61
106. kép Páty 10.	61
107. kép Páty 11.	62
108. kép Páty 12.	62
109. kép Páty 13.	62
110. kép Páty 14.	62
111. kép Páty 15.	62
112. kép Páty 16.	62
113. kép Páty 17.	62
114. kép Perbál 1.	62
115. kép Perbál 2.	63
116. kép Perbál 3.	63
117. kép Perbál 4.	63
118. kép Perbál 5.	63
119. kép Perbál 6.	63
120. kép Perbál 7.	63
121. kép Perbál 8.	63
122. kép Perbál 9.	63
123. kép Perbál 10.	64
124. kép Perbál 11.	64
125. kép Perbál 12.	64
126. kép Perbál 13.	64
127. kép Perbál 14.	64
128. kép Perbál 15.	64
129. kép Perbál 16.	64
130. kép Perbál 17.	64
131. kép Perbál 18.	65
132. kép Perbál 19.	65
133. kép Perbál 20.	65
134. kép Perbál 21.	65
135. kép Perbál 22.	65
136. kép Perbál 23.	65
137. kép Perbál 24.	65
138. kép Perbál 25.	65
139. kép Perbál 26.	66
140. kép Perbál 27.	66
141. kép Perbál 28.	66
142. kép Perbál 29.	66

143. kép Perbál 30.....	66
144. kép Perbál 31.....	66
145. kép Perbál 32.....	66
146. kép Perbál 33.....	66
147. kép Perbál 34.....	67
148. kép Telki 1.....	67
149. kép Telki 2.....	67
150. kép Telki 3.....	67
151. kép Telki 4.....	67
152. kép Telki 5.....	67
153. kép Telki 6.....	67
154. kép Telki 7.....	67
155. kép Telki 8.....	68
156. kép Telki 9.....	68
157. kép Telki 10.....	68
158. kép Telki 11.....	68
159. kép Telki 12.....	68
160. kép Telki 13.....	68
161. kép Telki 14.....	68
162. kép Telki 15.....	68
163. kép Telki 16.....	69
164. kép Tök 1.....	69
165. kép Tök 2.....	69
166. kép Tök 3.....	69
167. kép Tök 4.....	69
168. kép Tök 5.....	69
169. kép Tök 6.....	69
170. kép Tök 7.....	69
171. kép Tök 8.....	70
172. kép Tök 9.....	70
173. kép Tök 10.....	70
174. kép Tök 11.....	70
175. kép Tök 12.....	70
176. kép Tök 13.....	70
177. kép Tök 14.....	70
178. kép Tök 15.....	70
179. kép Tök 16.....	71
180. kép Tök 17.....	71
181. kép Tök 18.....	71
182. kép Tök 19.....	71
183. kép Tök 20.....	71
184. kép Tök 21.....	71
185. kép Tök 22.....	71
186. kép Tök 23.....	71
187. kép Tök 24.....	72
188. kép Tök 25.....	72
189. kép Tök 26.....	72
190. kép Tök 27.....	72
191. kép Tök 28.....	72
192. kép Tök 29.....	72
193. kép Tök 30.....	72
194. kép Tök 31.....	72
195. kép Tök 32.....	73
196. kép Tök 33.....	73
197. kép Tök 34.....	73
198. kép Tök 35.....	73
199. kép Tök 36.....	73
200. kép Tök 37.....	73
201. kép Tök 38.....	73
202. kép Tök 39.....	73

203. kép Tök 40.....	74
204. kép Tök 41.....	74
205. kép Tök 42.....	74
206. kép Tök 43.....	74
207. kép Tök 44.....	74
208. kép Tök 45.....	74
209. kép Tök 46.....	74
210. kép Tök 47.....	74
211. kép Tök 48.....	75
212. kép Tök 49.....	75
213. kép Tök 50.....	75
214. kép Tök 51.....	75
215. kép Zsámbék 1.....	75
216. kép Zsámbék 2.....	75
217. kép Zsámbék 3.....	75
218. kép Zsámbék 4.....	75
219. kép Zsámbék 5.....	76
220. kép Zsámbék 6.....	76
221. kép Zsámbék 7.....	76
222. kép Zsámbék 8.....	76
223. kép Zsámbék 9.....	76
224. kép Zsámbék 10.....	76
225. kép Zsámbék 11.....	76
226. kép Zsámbék 12.....	76
227. kép Zsámbék 13.....	77
228. kép Zsámbék 14.....	77
229. kép Zsámbék 15.....	77
230. kép Zsámbék 16.....	77
231. kép Zsámbék 17.....	77
232. kép Zsámbék 18.....	77
233. kép Zsámbék 19.....	77
234. kép Zsámbék 20.....	77
235. kép Zsámbék 21.....	78
236. kép Zsámbék 22.....	78
237. kép Zsámbék 23.....	78
238. kép Zsámbék 24.....	78
239. kép Zsámbék 25.....	78
240. kép Zsámbék 26.....	78
241. kép Zsámbék 27.....	78
242. kép Zsámbék 28.....	78
243. kép Zsámbék 29.....	79
244. kép Zsámbék 30.....	79
245. kép Zsámbék 31.....	79
246. kép Zsámbék 32.....	79
247. kép Zsámbék 33.....	79
248. kép Zsámbék 34.....	79
249. kép Zsámbék 35.....	79
250. kép Zsámbék 36.....	79
251. kép Zsámbék 37.....	80
252. kép Zsámbék 38.....	80
253. kép Zsámbék 39.....	80
254. kép Zsámbék 40.....	80
255. kép Zsámbék 41.....	80
256. kép Zsámbék 42.....	80
257. kép Zsámbék 43.....	80
258. kép Zsámbék 44.....	80
259. kép Zsámbék 45.....	81
260. kép Zsámbék 46.....	81
261. kép Zsámbék 47.....	81
262. kép Zsámbék 48.....	81

263. kép Zsámbék 49.....	81
264. kép Zsámbék 50.....	81
265. kép Zsámbék 51.....	81
266. kép Zsámbék 52.....	81

1. ábra bányák a Zsámbéki-medencében (saját szerkesztés, SCHAFARZIK 1904 nyomán)	16
2. ábra Települési utca látványrajzok (saját grafika).....	25
3. ábra Kőoszlopok csoportosítása (saját ábra).....	26
4. ábra Kőoszlopok csoportosítása (saját ábra).....	26
5. ábra kőoszlopok díszítései (saját grafika)	26
6. ábra Kerítések besorolása (saját ábra)	27
7. ábra töki kőoszlopok (saját grafika).....	31
8. ábra zsámbéki kőoszlopok (saját grafika)	33
9. ábra kerítés minta (saját szerkesztés)	36
10. ábra Budajenő kőoszlopos kerítései, fotók.: 59-80 kép (saját szerkesztés).....	82
11. ábra Budajenő felmérési adatlap 1 (saját szerkesztés).....	83
12. ábra Budajenő felmérési adatlap 2 (saját szerkesztés).....	84
13. ábra Budajenő felmérési adatlap 3 (saját szerkesztés).....	85
14. ábra Mány kőoszlopos kerítései, fotók.: 81-96 kép (saját szerkesztés)	86
15. ábra Mány felmérési adatlap 1 (saját szerkesztés)	87
16. ábra Mány felmérési adatlap 2 (saját szerkesztés)	88
17. ábra Mány felmérési adatlap 3 (saját szerkesztés)	89
18. ábra Páty kőoszlopos kerítései, fotók.: 97-112 kép (saját szerkesztés)	90
19. ábra Páty felmérési adatlap 1 (saját szerkesztés).....	91
20. ábra Páty felmérési adatlap 2 (saját szerkesztés).....	92
21. ábra Páty felmérési adatlap 3 (saját szerkesztés).....	93
22. ábra Perbál kőoszlopos kerítései, fotók: 113-146 kép (saját szerkesztés).....	94
23. ábra Perbál felmérési adatlap 1 (saját szerkesztés)	95
24. ábra Perbál felmérési adatlap 2 (saját szerkesztés)	96
25. ábra Perbál felmérési adatlap 3 (saját szerkesztés)	97
26. ábra Telki kőoszlopos kerítései, fotók: 147-162 kép (saját szerkesztés)	98
27. ábra Telki felmérési adatlap 1 (saját szerkesztés).....	99
28. ábra Telki felmérési adatlap 2 (saját szerkesztés).....	100
29. ábra Telki felmérési adatlap 3 (saját szerkesztés).....	101
30. ábra Tök kőoszlopos kerítései, fotók: 163-213 kép (saját szerkesztés)	102
31. ábra Tök felmérési adatlap 1 (saját szerkesztés).....	103
32. ábra Tök felmérési adatlap 2 (saját szerkesztés).....	104
33. ábra Tök felmérési adatlap 3 (saját szerkesztés).....	105
34. ábra Zsámbék kőoszlopos kerítései, fotók: 214-265 kép (saját szerkesztés)	106
35. ábra Zsámbék felmérési adatlap 1 (saját szerkesztés).....	107
36. ábra Zsámbék felmérési adatlap 2 (saját szerkesztés).....	108
37. ábra Zsámbék felmérési adatlap 3 (saját szerkesztés).....	109

Képmellékletek

58. kép Budajenő 1.

62. kép Budajenő 5.

59. kép Budajenő 2.

63. kép Budajenő 6.

60. kép Budajenő 3.

64. kép Budajenő 7.

61. kép Budajenő 4.

65. kép Budajenő 8.

66. kép Budajenő 9.

70. kép Budajenő 13.

67. kép Budajenő 10.

71. kép Budajenő 14.

68. kép Budajenő 11.

72. kép Budajenő 15.

69. kép Budajenő 12.

73. kép Budajenő 16.

74. kép Budajenő 17.

78. kép Budajenő 21.

75. kép Budajenő 18.

79. kép Budajenő 22

76. kép Budajenő 19.

80. kép Mány 1.

77. kép Budajenő 20.

81. kép Mány 2.

82. kép Mány 3.

86. kép Mány 7.

83. kép Mány 4.

87. kép Mány 8.

84. kép Mány 5.

88. kép Mány 9.

85. kép Mány 6.

89. kép Mány 10.

90. kép Mány 11.

94. kép Mány 15.

91. kép Mány 12.

95. kép Mány 16.

92. kép Mány 13.

96. kép Páty 1.

93. kép Mány 14.

97. kép Páty 2.

98. kép Páty 3.

102. kép Páty 7.

99. kép Páty 4.

103. kép Páty 8.

100. kép Páty 5.

104. kép Páty 9.

101. kép Páty 6.

105. kép Páty 10.

106. kép Páty 11.

110. kép Páty 15.

107. kép Páty 12.

111. kép Páty 16.

108. kép Páty 13.

112. kép Páty 17.

109. kép Páty 14.

113. kép Perbál 1.

114. kép Perbál 2.

118. kép Perbál 6.

115. kép Perbál 3.

119. kép Perbál 7.

116. kép Perbál 4.

120. kép Perbál 8

117. kép Perbál 5.

121. kép Perbál 9.

122. kép Perbál 10.

126. kép Perbál 14.

123. kép Perbál 11.

127. kép Perbál 15.

124. kép Perbál 12.

128. kép Perbál 16.

125. kép Perbál 13.

129. kép Perbál 17.

130. kép Perbál 18.

134. kép Perbál 22.

131. kép Perbál 19.

135. kép Perbál 23.

132. kép Perbál 20.

136. kép Perbál 24.

133. kép Perbál 21.

137. kép Perbál 25.

138. kép Perbál 26.

142. kép Perbál 30.

139. kép Perbál 27.

143. kép Perbál 31.

140. kép Perbál 28.

144. kép Perbál 32.

141. kép Perbál 29.

145. kép Perbál 33.

146. kép Perbál 34.

150. kép Telki 4.

147. kép Telki 1.

151. kép Telki 5.

148. kép Telki 2.

152. kép Telki 6.

149. kép Telki 3.

153. kép Telki 7.

154. kép Telki 8.

158. kép Telki 12.

155. kép Telki 9.

159. kép Telki 13.

156. kép Telki 10.

160. kép Telki 14.

157. kép Telki 11.

161. kép Telki 15.

162. kép Telki 16.

166. kép Tök 4.

163. kép Tök 1.

167. kép Tök 5.

164. kép Tök 2.

168. kép Tök 6.

165. kép Tök 3.

169. kép Tök 7.

170. kép Tök 8.

174. kép Tök 12.

171. kép Tök 9.

175. kép Tök 13.

172. kép Tök 10.

176. kép Tök 14.

173. kép Tök 11.

177. kép Tök 15.

178. kép Tök 16.

182. kép Tök 20.

179. kép Tök 17.

183. kép Tök 21.

180. kép Tök 18.

184. kép Tök 22.

181. kép Tök 19.

185. kép Tök 23.

186. kép Tök 24.

190. kép Tök 28.

187. kép Tök 25.

191. kép Tök 29.

188. kép Tök 26.

192. kép Tök 30.

189. kép Tök 27.

193. kép Tök 31.

194. kép Tök 32.

198. kép Tök 36.

195. kép Tök 33.

199. kép Tök 37.

196. kép Tök 34.

200. kép Tök 38.

197. kép Tök 35.

201. kép Tök 39.

202. kép Tök 40.

206. kép Tök 44.

203. kép Tök 41.

207. kép Tök 45.

204. kép Tök 42.

208. kép Tök 46.

205. kép Tök 43.

209. kép Tök 47.

210. kép Tök 48.

214. kép Zsámbék 1.

211. kép Tök 49.

215. kép Zsámbék 2.

212. kép Tök 50.

216. kép Zsámbék 3.

213. kép Tök 51.

217. kép Zsámbék 4.

218. kép Zsámbék 5.

222. kép Zsámbék 9.

219. kép Zsámbék 6.

223. kép Zsámbék 10.

220. kép Zsámbék 7.

224. kép Zsámbék 11.

221. kép Zsámbék 8.

225. kép Zsámbék 12.

226. kép Zsámbék 13.

230. kép Zsámbék 17.

227. kép Zsámbék 14.

231. kép Zsámbék 18.

228. kép Zsámbék 15.

232. kép Zsámbék 19.

229. kép Zsámbék 16.

233. kép Zsámbék 20.

234. kép Zsámbék 21.

238. kép Zsámbék 25.

235. kép Zsámbék 22.

239. kép Zsámbék 26.

236. kép Zsámbék 23.

240. kép Zsámbék 27.

237. kép Zsámbék 24.

241. kép Zsámbék 28.

242. kép Zsámbék 29.

246. kép Zsámbék 33.

243. kép Zsámbék 30.

247. kép Zsámbék 34.

244. kép Zsámbék 31.

248. kép Zsámbék 35.

245. kép Zsámbék 32.

249. kép Zsámbék 36.

250. kép Zsámbék 37.

254. kép Zsámbék 41.

251. kép Zsámbék 38.

255. kép Zsámbék 42.

252. kép Zsámbék 39.

256. kép Zsámbék 43.

253. kép Zsámbék 40.

257. kép Zsámbék 44.

258. kép Zsámbék 45.

262. kép Zsámbék 49.

259. kép Zsámbék 46.

263. kép Zsámbék 50.

260. kép Zsámbék 47.

264. kép Zsámbék 51.

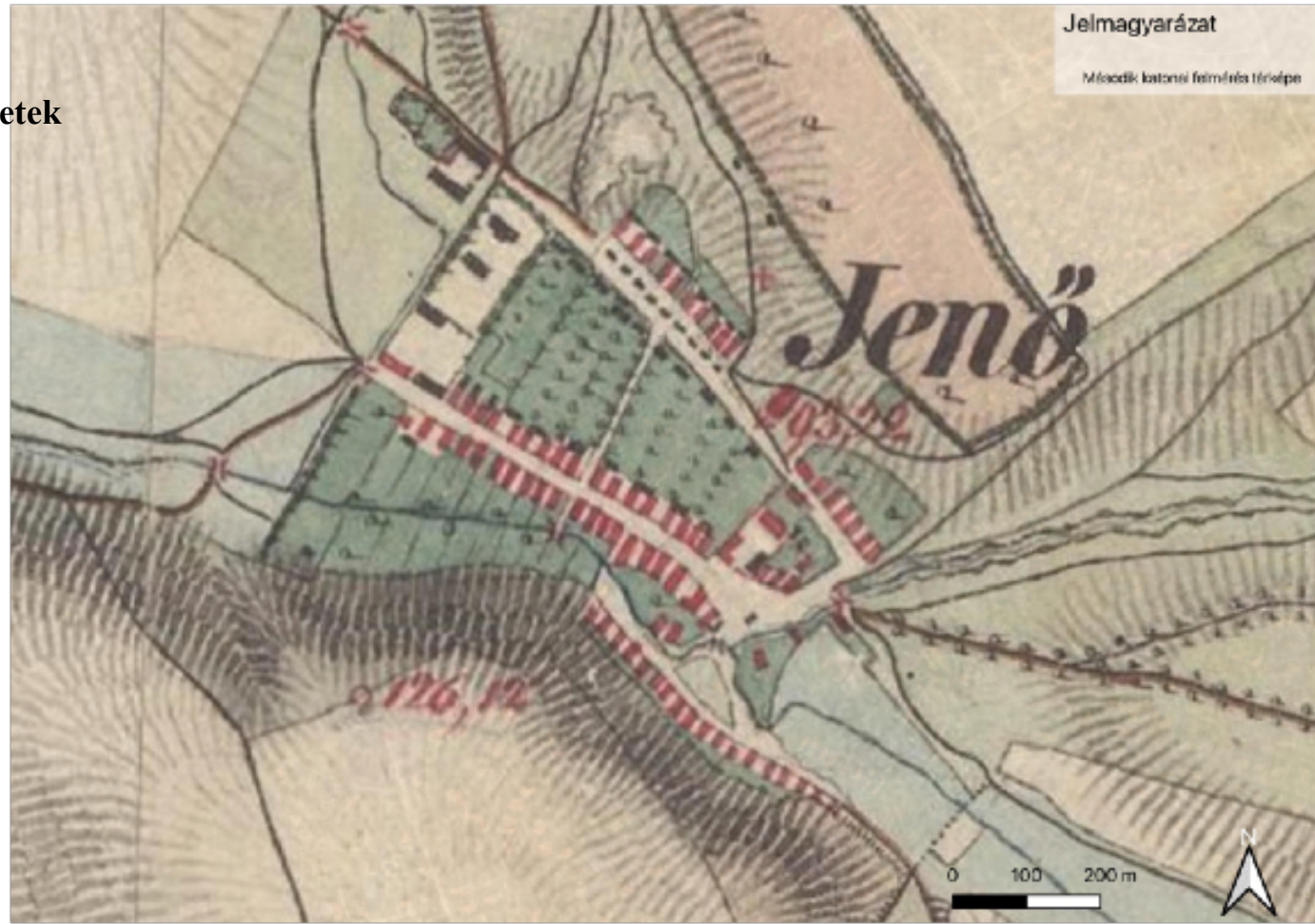
261. kép Zsámbék 48.

265. kép Zsámbék 52.

Mellékletek

Települési azonosító	értékelés	magyarázat
	{z} 1 illeszkedő {s} 2 részben ill {p} 3 nem ill.	
Budajenő 1	1	régi étterem portája, a kerítés szép
Budajenő 2	2	kőoszlopok helyükön, oldalhatáron téglával kiegészítve
Budajenő 3	2	kerítés szerkezete jó, csak hiányos
Budajenő 4	2	kerítésmező anyaga vas, zöld szín
Budajenő 5	2	lábazat vakolatlan zsalukő, fa kerítéslécek öregek
Budajenő 6	1	szép kerítés, ház homlokzata mállik
Budajenő 7	2	szép, korábban bencés rendházhoz tartozott
Budajenő 8	1	szép (fedköves) oszlopok, arányos kerítéslécek
Budajenő 9	3	virágágy, kőoszlop kissé méltatlan állapotban
Budajenő 10	3	patika mellett, kőoszlopok csúnyán beépítve téglafalba
Budajenő 11	3	új kerítésoszlop mellé építve, régi dísz
Budajenő 12	3	rendelő előtt nincs kerítés, csak az oszlop egymagában
Budajenő 13	3	két, ma teljesen más kerítés között
Budajenő 14	2	egyedül, mellette természetes anyagból (tégla) épült, esztétikus kerítés
Budajenő 15	2	régihez nem alkalmazkodik, oszlop csak dísként áll
Budajenő 16	2	egy oszlop, lábazat illeszkedik, fém rács
Budajenő 17	2	szép kerítés lehetett, ma még felújítás alatt (kőoszlop kertben hátul)
Budajenő 18	2	kőoszlop téglával kipótolva, nem csúnya, de magasabb, mint az eredeti, nem egységes
Budajenő 19	2	tégla kerítésmező, föld szintjével párhuzamosan rakva
Budajenő 20	1	szép új kerítés, minimalista design
Budajenő 21	1	szép felújított ház + kerítés, régi kerítésoszlop forma
Budajenő 22	1	régi kerítésoszlop újra értelmezve: ma padként funkcionál

10. ábra Budajenő kőoszlopos kerítései, fotók.: 59-80 kép (saját szerkesztés)

Felmérési adatlap

BUDAJENŐ 1.

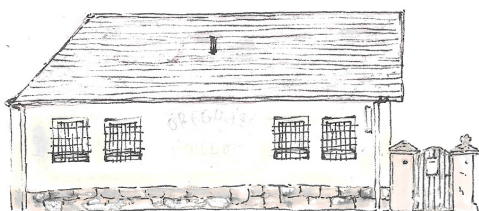
Budajenő, Kossuth Lajos utca 59.
Hrsz.:179/2

Kőoszlopos kerítés az Öregház Étteremnél.
A kapunál díszesebb oszlopokat láthatunk, míg a telek sarkában egy egyszerűbb (a kerítésmező beillesztésére szolgáló faragott mélyedésekkel - "fészekkel"- ellátott kőoszlop áll. A fa kerítésmezők állapota még rendben van, a földdel való találkozás nem ideális, könnyebben kezd el rohadni a fa.

Kerítésoszlopok	
anyag:	természetes kő - mészkő
állapot	kapunál szép, ápolt, kerítés többi részén eredeti állapotban meghagyott
szín	fehér
díszítés	van, oszlopok fejezete díszes
Lábazat	
anyag	-
állapot	-
szín	-
Kerítésmező	
anyag	fa
állapot	többnyire ép, néhol megviselt
magasság	derék magasságú
áttörtség	40 %
szín	barna
Alap	
fajta	sávalap

KARAKTERRAJZ

11. ábra Budajenő felmérési adatlap 1 (saját szerkesztés)

Felmérési adatlap

BUDAJENŐ 1.

Budajenő, Kossuth Lajos utca 25.

Hrsz.: 220

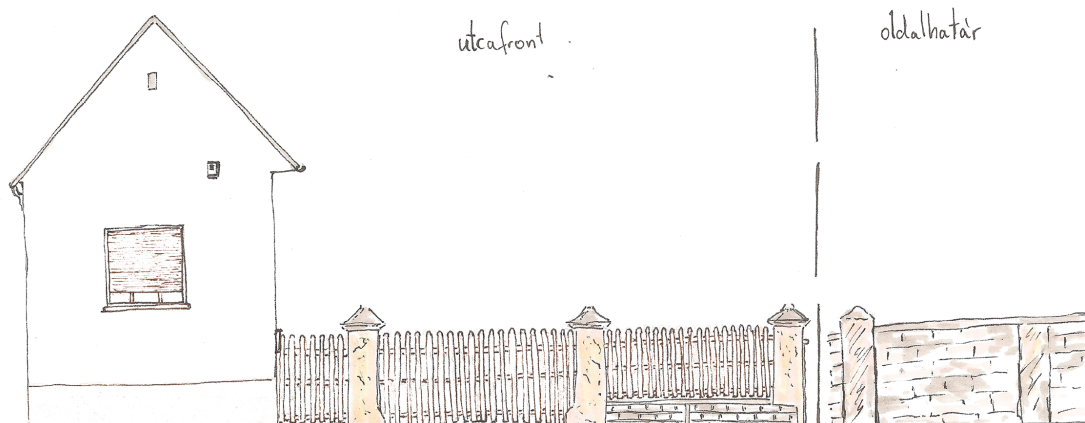

Kőoszlopos kerítés Budajenőn a Templom közelében.

Az oldalsó kerítés oszlopa

Kerítésoszlopok	
anyag:	természetes kő - mészkő
állapot	ép, oszlopok fedköve hiányos
szín	sárga
díszítés	van, oszlopok fejezete díszes
Lábazat	
anyag	tégla
állapot	csúnya
szín	szürkésfehér
Kerítésmező	
anyag	tégla, fa
állapot	néhol megviselt
magasság	mell+derék magasságú
áttörtség	0-50 %
szín	fehér, barna
Alap	
fajta	sávalap

KARAKTERRAJZ

12. ábra Budajenő felmérési adatlap 2 (saját szerkesztés)

Felmérési adatlap

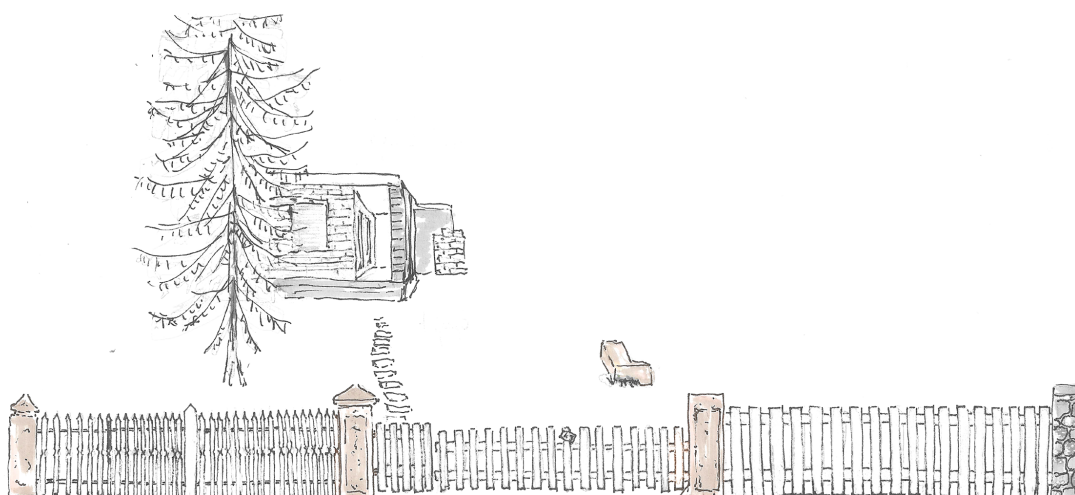
BUDAJENŐ 2. Budajenő, Páty utca 43.
Hrsz.: 11

Kőoszlopos kerítés Budajenőn.
A kapu egyik oszlopa a kertben található. A kerítés lécei régiek, ritkán állnak. A kapunál található lécek kidőlnek.

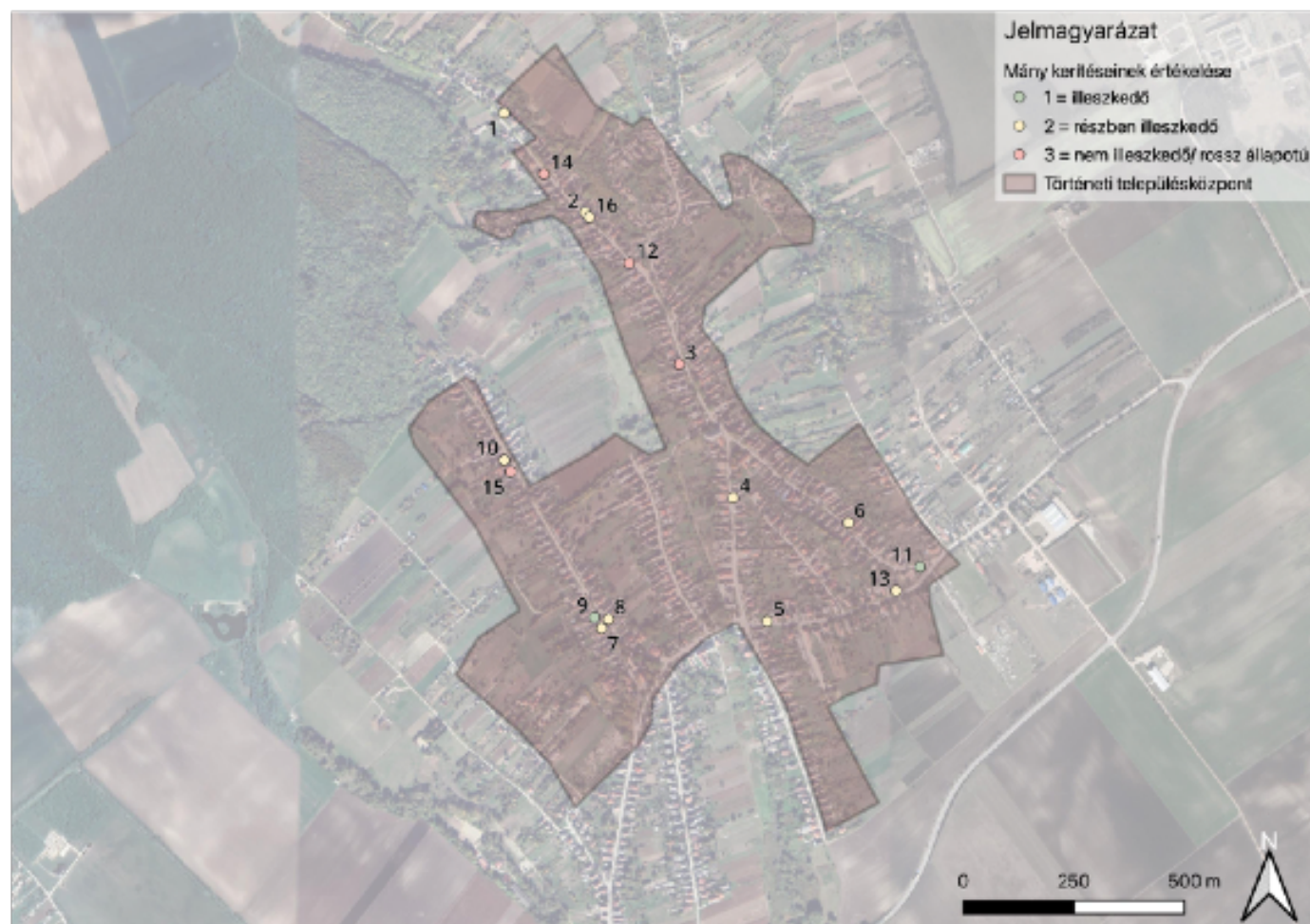
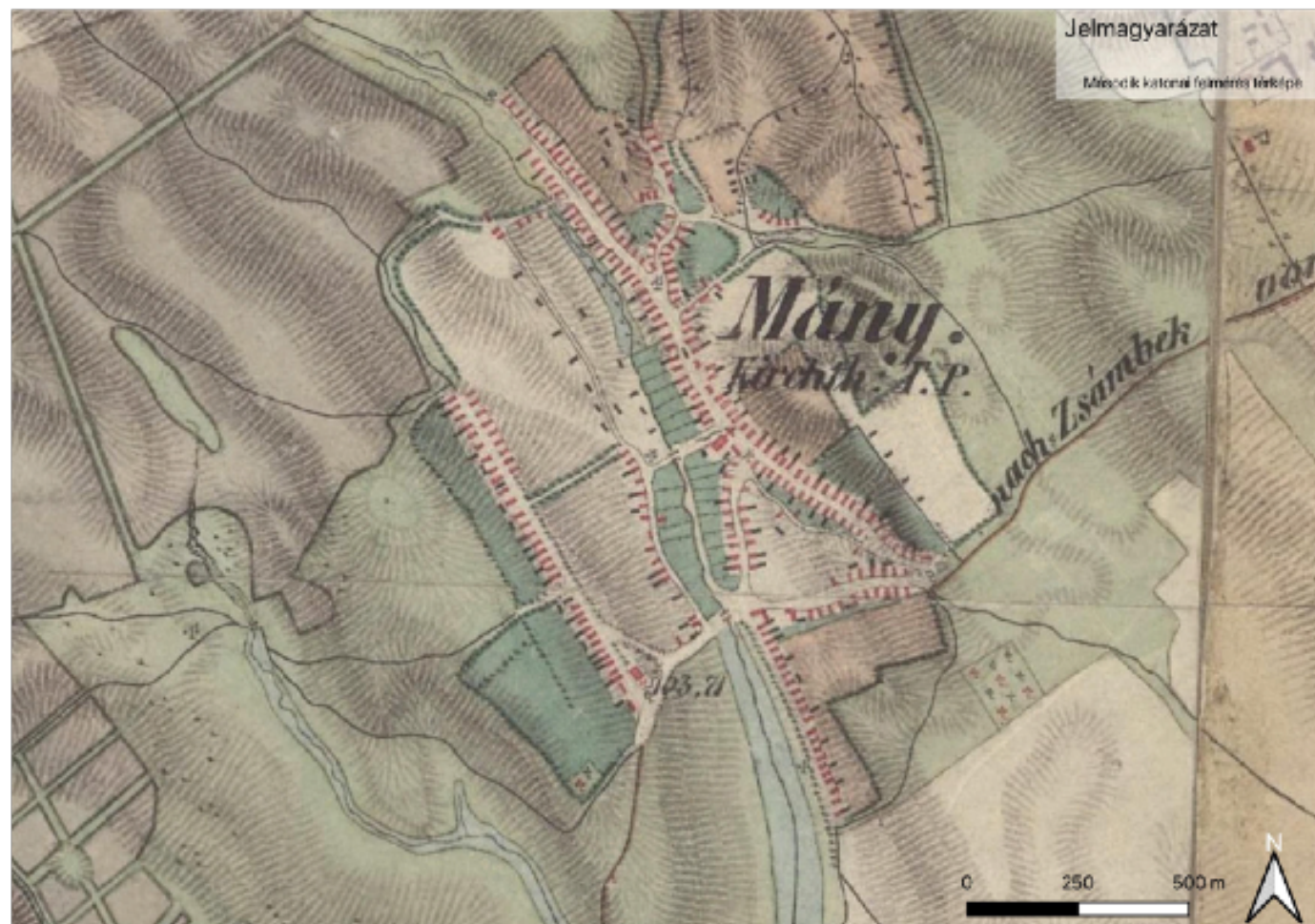
Kerítésoszlopok	
anyag:	természetes kő - mészkő
állapot	szép hiányos
szín	fehér
díszítés	van, tükör
Lábazat	
anyag	-
állapot	-
szín	-
Kerítésmező	
anyag	fa
állapot	megviselt
magasság	derék magasságú
áttörtség	50 %
szín	barna
Alap	
fajta	sávalap

KARAKTERRAJZ

13. ábra Budajenő felmérési adatlap 3 (saját szerkesztés)

Települési azonosító	értékelés (z) 1 illeszkedő (s) 2 részben ill (p) 3 nem ill.	magyarázat
Máty 1	2	szép kőoszlopok, lécek már előregedtek, lécek helyett háló
Máty 2	2	szép oszlopok, kerítésfestés kissé kopott, ház mellett lomok
Máty 3	3	kőoszlop helyén, kerítésmezők szedett-vedettek
Máty 4	2	oszlop kapunál kidőlt, helyette téglából újat építettek, kapu vasból (kopott)
Máty 5	2	szép majdnem a teljes szakaszon, kapu oszlopai vakoltan
Máty 6	2	oszlopok szépek, kerítésmező elűt (ház színétől is)
Máty 7	2	oszlopok szépen, fa kerítésmező túl sűrű, magas
Máty 8	2	oszlop szép, kerítésmező szép, lábazat nem szép, a ház nem illik
Máty 9	1	szép
Máty 10	2	szép oszlopok, vasrács nem zavaró
Máty 11	1	sövénykerítés, oszlop szép, csak jelzés
Máty 12	3	egyedül, mellette rácsháló
Máty 13	3	egy oszlop maradt, többi burkolt, kerítéslécek szépek
Máty 14	3	szép oszlopok (két darab), elhagyatott kerítés
Máty 15	3	nem áttört, kerítésmező téglából, vakolatlan
Máty 16	2	fehérre meszelt kő oszlopok, kerítés lécei túl magasak

14. ábra Mátyásföld kőoszlopos kerítései, fotók.: 81-96 kép (saját szerkesztés)

Felmérési adatlap

MÁNY 1.

Mány, Szent István utca 18.

Hrsz.: 14

Kőoszlopos kerítés az iskola közelében.
Teljesen zárt, nincs semmi belátás. A lécek nagyon magasak.

Kerítésoszlopok	
anyag:	természetes kő - mészkő
állapot	ép
szín	fehér
díszítés	nincs
Lábazat	
anyag	kő
állapot	ép
szín	sárgás
Kerítésmező	
anyag	fa
állapot	többnyire ép, néhol mohás
magasság	fejnél magasabb
áttörtség	0 %
szín	barna
Alap	
fajta	sávalap

KARAKTERRAJZ

15. ábra Mány felmérési adatlap 1 (saját szerkesztés)

Felmérési adatlap

MÁNY 2.

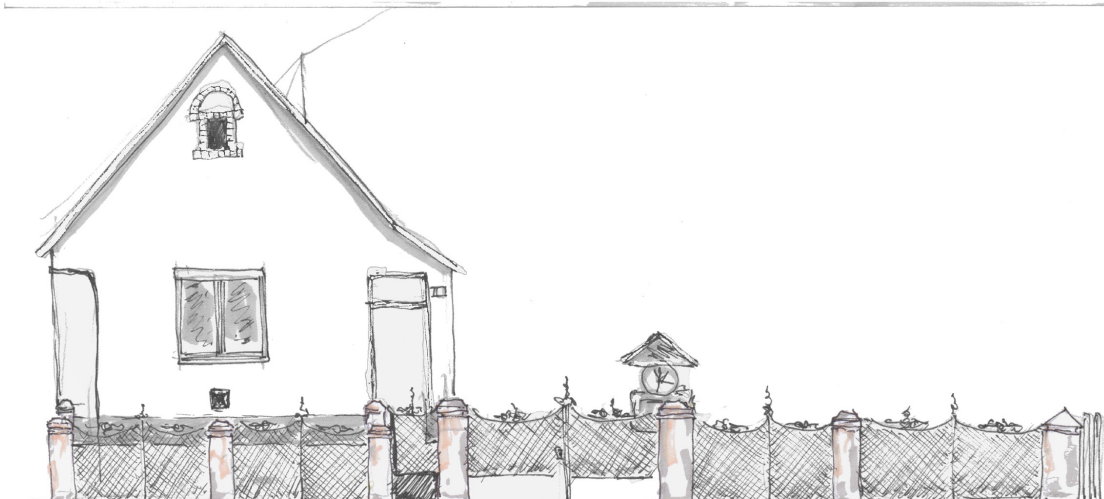
Mány, Kossuth Lajos utca 71.
Hrsz.: 456

Kőoszlopos kerítés Mányon a Kossuth Lajos utcában. Oszlopok szépek, Haidekker kerítésre hajazó kerítésmező.

Kerítésoszlopok	
anyag:	természetes kő - mészkő
állapot	szép
szín	sárgásfehér
díszítés	nincs
Lábazat	
anyag	-
állapot	-
szín	-
Kerítésmező	
anyag	fém
állapot	többnyire ép
magasság	derék magasságú
áttörtség	80 %
szín	zöld
Alap	
fajta	pontalap

KARAKTERRAJZ

16. ábra Mány felmérési adatlap 2 (saját szerkesztés)

Felmérési adatlap

MÁNY 3.

Mány, Szent István utca 13.
Hrsz.: 71

Kőoszlopos kerítés Mányon.
Kiskapu van, nagykapu nincs.

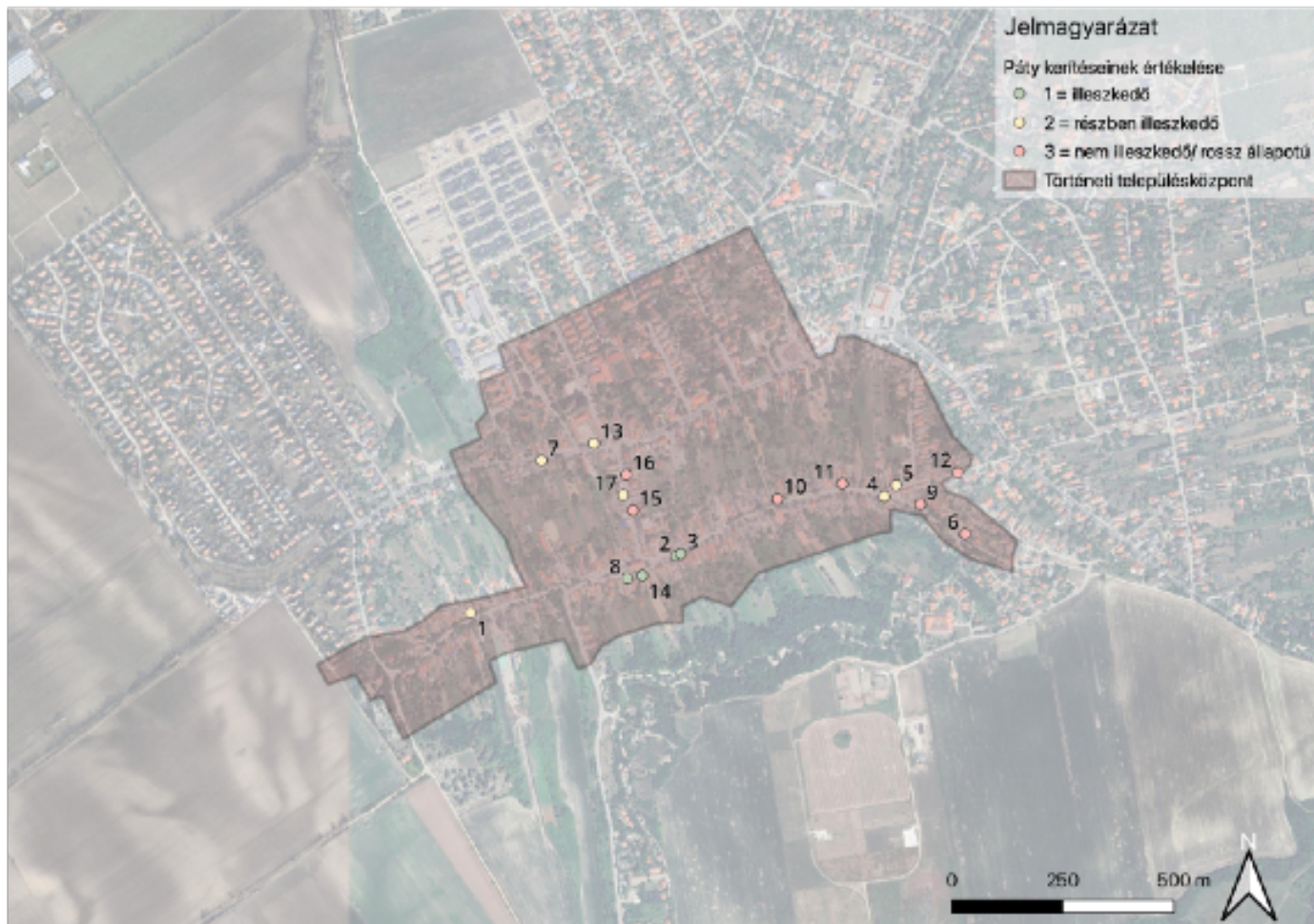
Kerítésoszlopok	
anyag:	természetes kő - mészkő
állapot	kopott, koszos
szín	sárga
díszítés	nincs
Lábazat	
anyag	beton
állapot	ép
szín	szürke
Kerítésmező	
anyag	fa
állapot	más a kapu és a mező fája
magasság	fejmagasságú
áttörtség	50 %
szín	barna
Alap	
fajta	sávalap

KARAKTERRAJZ

17. ábra Mány felmérési adatlap 3 (saját szerkesztés)

Települési azonosító	értékelés (z) 1 illeszkedő (s) 2 részben ill (p) 3 nem ill.	magyarázat
Páty 1	2	kapu fémből, kerítésmező vegyes, ütött-kopott
Páty 2	1	szép
Páty 3	1	szép
Páty 4	2	fém rácsháló kontrasztos a tömbkövekkel szemben, kopott
Páty 5	2	kék szín elüt, oszlopok ritkán
Páty 6	3	szedett-vedett, kopott
Páty 7	2	eltakarták az átlátás gátlása érdekében
Páty 8	1	szép, oszlop inkább dísz
Páty 9	3	omladozó, rozoga
Páty 10	3	régi kerítés emlékként áll kerten belül
Páty 11	3	oszlop kerítésen belül, külső kerítés kopott
Páty 12	3	kőoszlopok faragottak, díszítettek, néhol csak a fejezet látszik
Páty 13	2	nincs karbantartva, kopottas
Páty 14	1	kőfal szélén oszlop, többi új, díszes fa (szép)
Páty 15	3	kőoszlop beépítve a házba, kapu magasabb, kapu másik oldalán is oszlop
Páty 16	3	régi kerítés kapu kőoszlopai meghagyva, új kerítés
Páty 17	2	oszlopok szépek, kissé koszosak, fém kapu kopott

18. ábra Páty kőoszlopos kerítései, fotók.: 97-112 kép (saját szerkesztés)

Felmérési adatlap

PÁTY 1.

Páty, Kossuth utca 72.

Kőoszlopos kerítés Pátyon a templom közepében. Kerítéslécek rusztikusak, hangulatosak. Oszlopok szépek.

Kerítésoszlopok	
anyag:	természetes kő - mészkő
állapot	szép
szín	sárgás
díszítés	nincs
Lábazat	
anyag	-
állapot	-
szín	-
Kerítésmező	
anyag	fa
állapot	ép
magasság	mellmagasságú
áttörtség	40 %
szín	barna
Alap	
fajta	sávalap

KARAKTERRAJZ

19. ábra Páty felmérési adatlap 1 (saját szerkesztés)

Felmérési adatlap

PÁTY 2.

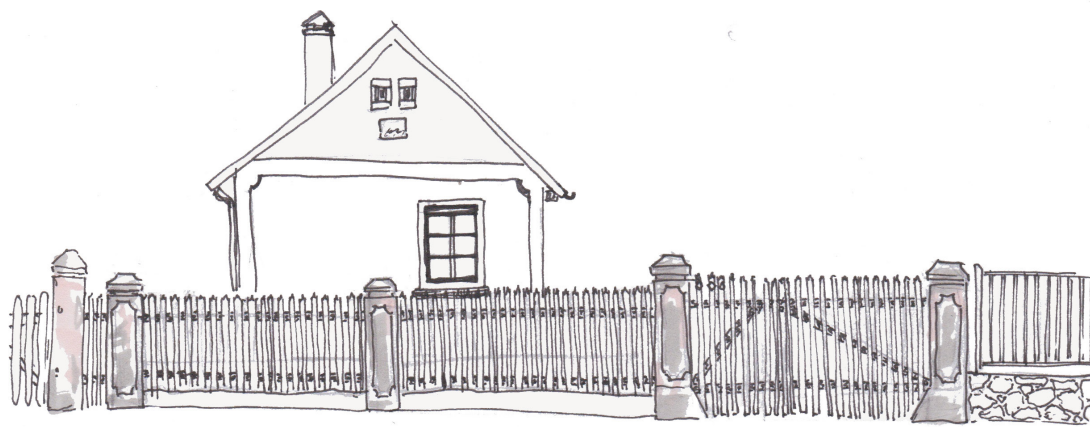
Páty, Kossuth utca 74.
Hrsz.: 29

Kőoszlopos kerítés a Templom közelében.
Szépen rendben tartott kerítésmező, szép oszlopok, szép ház.

Kerítésoszlopok	
anyag:	természetes kő - mészkő
állapot	szép
szín	szürkésfehér
díszítés	van, "tükör"
Lábazat	
anyag	kő
állapot	szép
szín	sárgásbarna
Kerítésmező	
anyag	fa
állapot	szép
magasság	mellmagasságú
áttörtség	50 %
szín	zöld
Alap	
fajta	sávalap

KARAKTERAJZ

20. ábra Páty felmérési adatlap 2 (saját szerkesztés)

Felmérési adatlap

PÁTY 3.

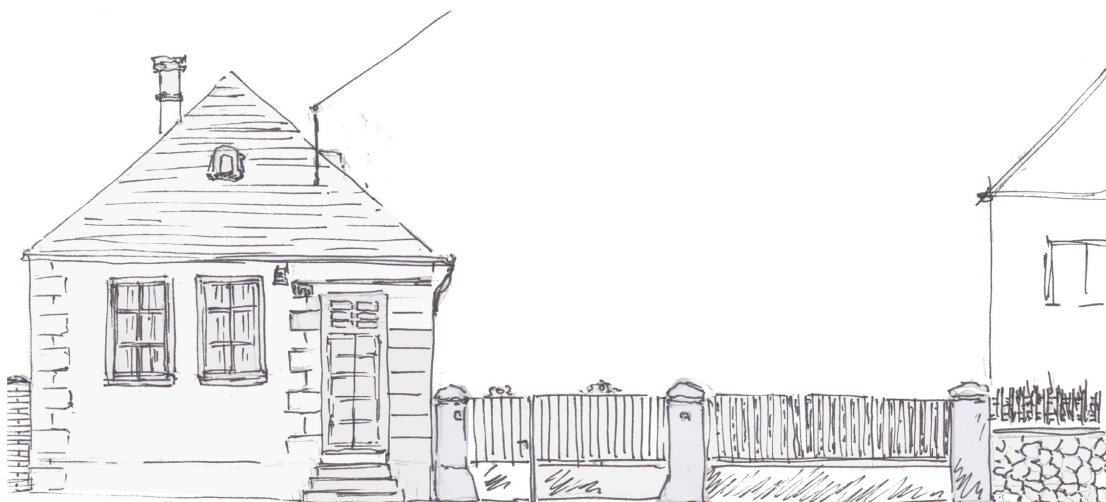
Páty, Kossuth utca 137.
Hrsz.: 566

*Kőoszlopos kerítés a Kossuth utcában.
A fém kapu festése kopott, oszlopok szépek.*

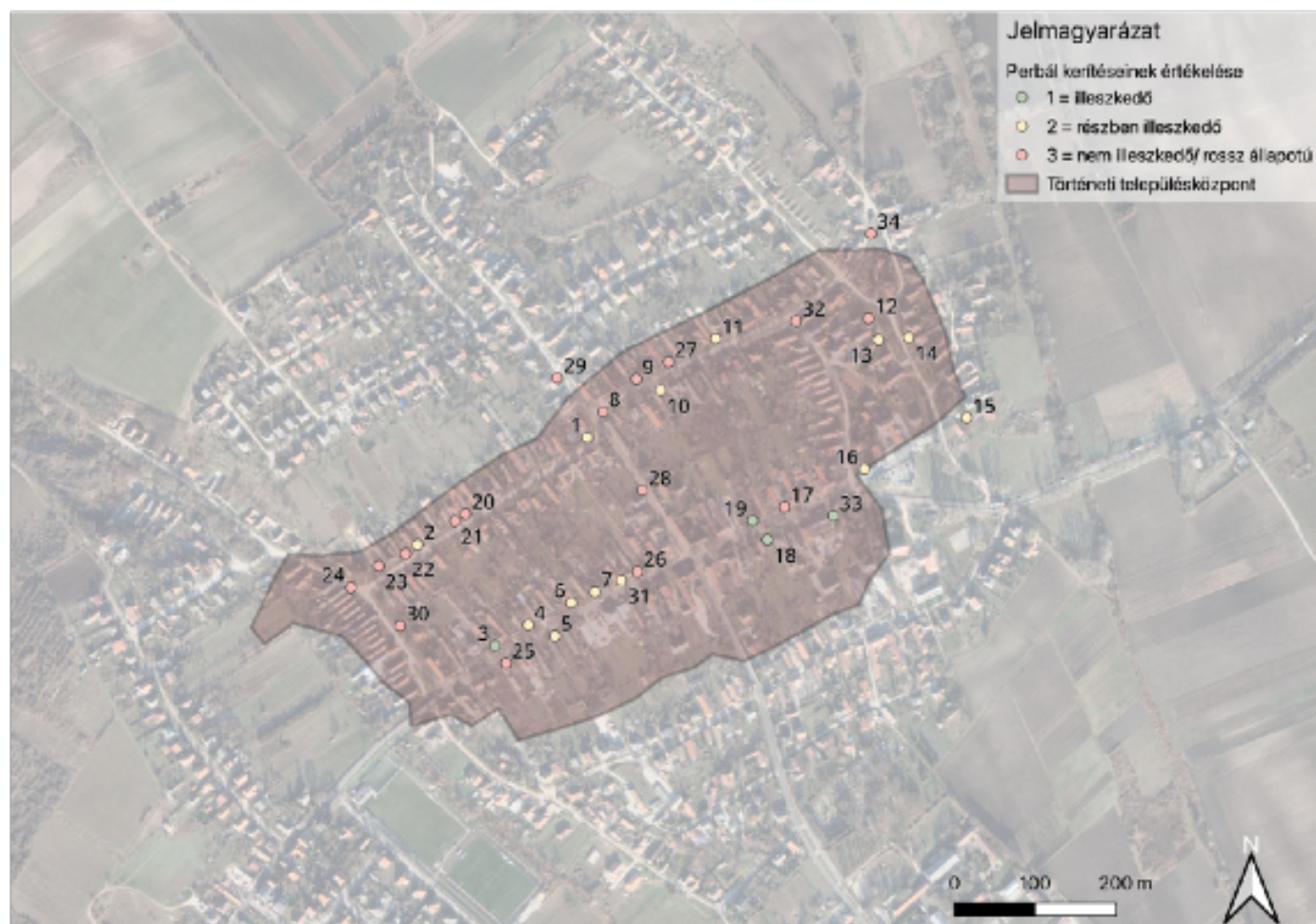
Kerítésoszlopok	
anyag:	természetes kő - mészkő
állapot	szép
szín	sárgásfehér
díszítés	nincs
Lábazat	
anyag	beton
állapot	ép
szín	szürke
Kerítésmező	
anyag	fém
állapot	szép
magasság	fejmagasságú
áttörtség	60 %
szín	zöld
Alap	
fajta	sávalap

KARAKTERAJZ

21. ábra Páty felmérési adatlap 3 (saját szerkesztés)

Települési azonosító	értékelés (z) 1 illeszkedő (s) 2 részben ill. (p) 3 nem ill.	magyarázat
Perbál 1	2	fa lécek magasabbak, mint az oszlopok, kőfal tetején is lécek (aránytalan)
Perbál 2	2	szép oszlopok, fém kapu nem teljesen illik
Perbál 3	1	lécek túl magasak
Perbál 4	2	oszlopok, kapu kopottak
Perbál 5	2	kopott, fém részek kezdenek előregedni
Perbál 6	2	oszlopok szépek, fa lécek magasak
Perbál 7	2	bádog kapu teljesen elüt a többi (fa) kerítéselemtől
Perbál 8	3	kapu kidől, oszlopok hiányosak
Perbál 9	3	otthagytott oszlop, egyedül
Perbál 10	2	oszlopok kopottak
Perbál 11	2	oszlopok sárgára festve (?), fém kerítéselemek nem illeszkednek
Perbál 12	3	oszlopok kopottak, fekete fém kerítéselemek nem illeszkednek
Perbál 13	2	kapu szétesett, kerítésmező szedett-vedett, rumlis
Perbál 14	2	kerítéslécek túl magasak, oszlopok helyett rakott kőfal
Perbál 15	2	oszlopok helyükön, kerítés túl tömör (nem áttört)
Perbál 16	2	lécek túl magasak, nem egy szintben vannak,
Perbál 17	3	új kerítésmezők nem illeszkednek, régi kopott
Perbál 18	1	kopott kerítéselemek, fal
Perbál 19	1	kopott fém kapu, oszlopok szépek
Perbál 20	3	magas falécek, nem egységes
Perbál 21	3	ház, kapu színe elüt, oszlop eltűnik a falban
Perbál 22	3	oszlopnak szinte nincs funkciója (dalhoz nagyon közel), kerítés kopott
Perbál 23	3	oszlop egyedül, kopott
Perbál 24	3	oszlop egyedül, kopott
Perbál 25	3	oszlop egyedül, kopott
Perbál 26	3	oszlop egyedül, beépítve a házba
Perbál 27	3	oszlop egyedül, kapu túldíszített, ház színe elüt
Perbál 28	3	romos
Perbál 29	3	omladozik
Perbál 30	3	omladozik
Perbál 31	2	rossz színválasztás, magas fa lécek, esztétikátlan
Perbál 32	3	funkció nélküli
Perbál 33	1	szép
Perbál 34	3	elhagyatott

22. ábra Perbál kőoszlopos kerítései, fotók: 113-146 kép (saját szerkesztés)

Felmérési adatlap

PERBÁL 1.

Perbál, Kossuth utca 18.
Hrsz.: 579/4

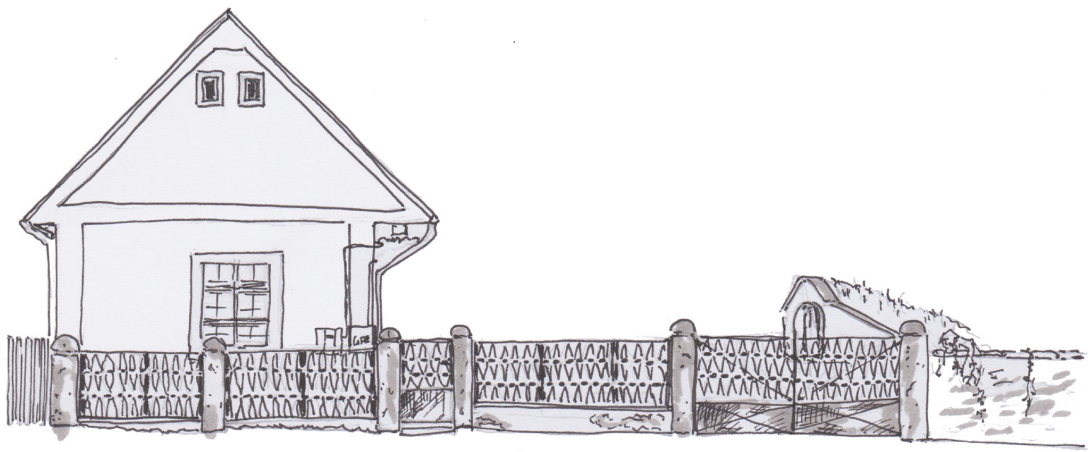

Kőoszlopos kerítés Perbálon.

A mezők feketeire festett fém lemezek. A fekete és a sárga színek nem teljesen passzolnak egymáshoz.

Kerítésoszlopok	
anyag:	természetes kő - mészkő
állapot	csúnya, sárgára festett
szín	sárga
díszítés	nincs
Lábazat	
anyag	-
állapot	-
szín	-
Kerítésmező	
anyag	fém
állapot	többnyire ép
magasság	mellmagasságú
áttörtség	40 %
szín	fekete
Alap	
fajta	sávalap

KARAKTERRAJZ

23. ábra Perbál felmérési adatlap 1 (saját szerkesztés)

Felmérési adatlap

PERBÁL 2.

Perbál, Táncsics utca 2.
Hrsz.: 724

Kőoszlopos kerítés a Táncsics utcában.
A kerítés vonalában egy pince helyezkedik el, mely a terep törésénél található. A kerítés lécei hosszan a kőoszlopok fölé nyúlnak, nem árnyosak

Kerítésoszlopok	
anyag:	természetes kő - mészkő
állapot	kapunál szép
szín	fehér, sárga
díszítés	nincs
Lábazat	
anyag	-
állapot	-
szín	-
Kerítésmező	
anyag	fa
állapot	ép
magasság	fejmagasságú + fejnél magasabb
áttörtség	50 %
szín	barna
Alap	
fajta	sávalap

KARAKTERRAJZ

24. ábra Perbál felmérési adatlap 2 (saját szerkesztés)

Felmérési adatlap

PERBÁL 3.

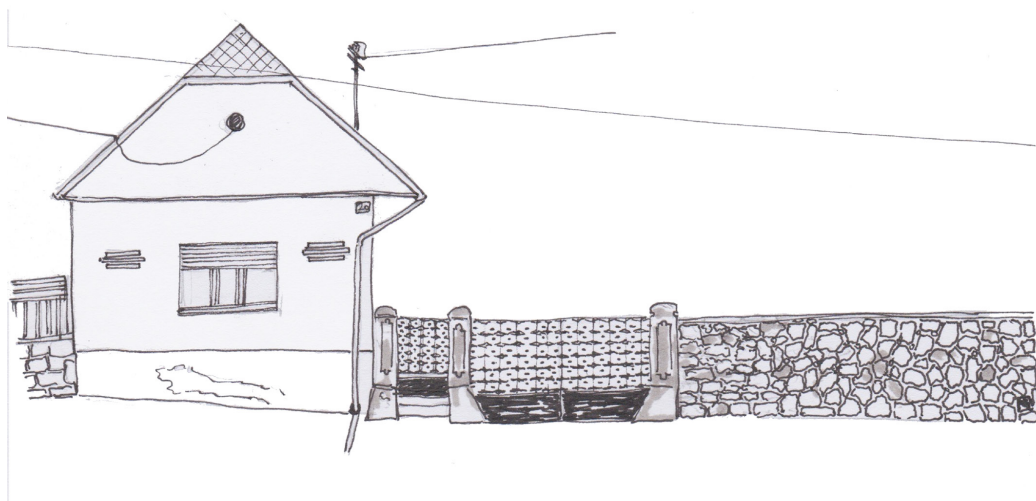
Perbál, Fő utca 20.
Hrsz.: 685

Kőoszlopos kerítés Perbálon a Fő utcában. A ház mellett található a kis- és nagykapu, a kapuktól jobbra kőtámfal található. A kapuk kissé kopottak, a kőtámfal a túl sok kötőanyag és a magassága miatt nem ad előnyös látványt.

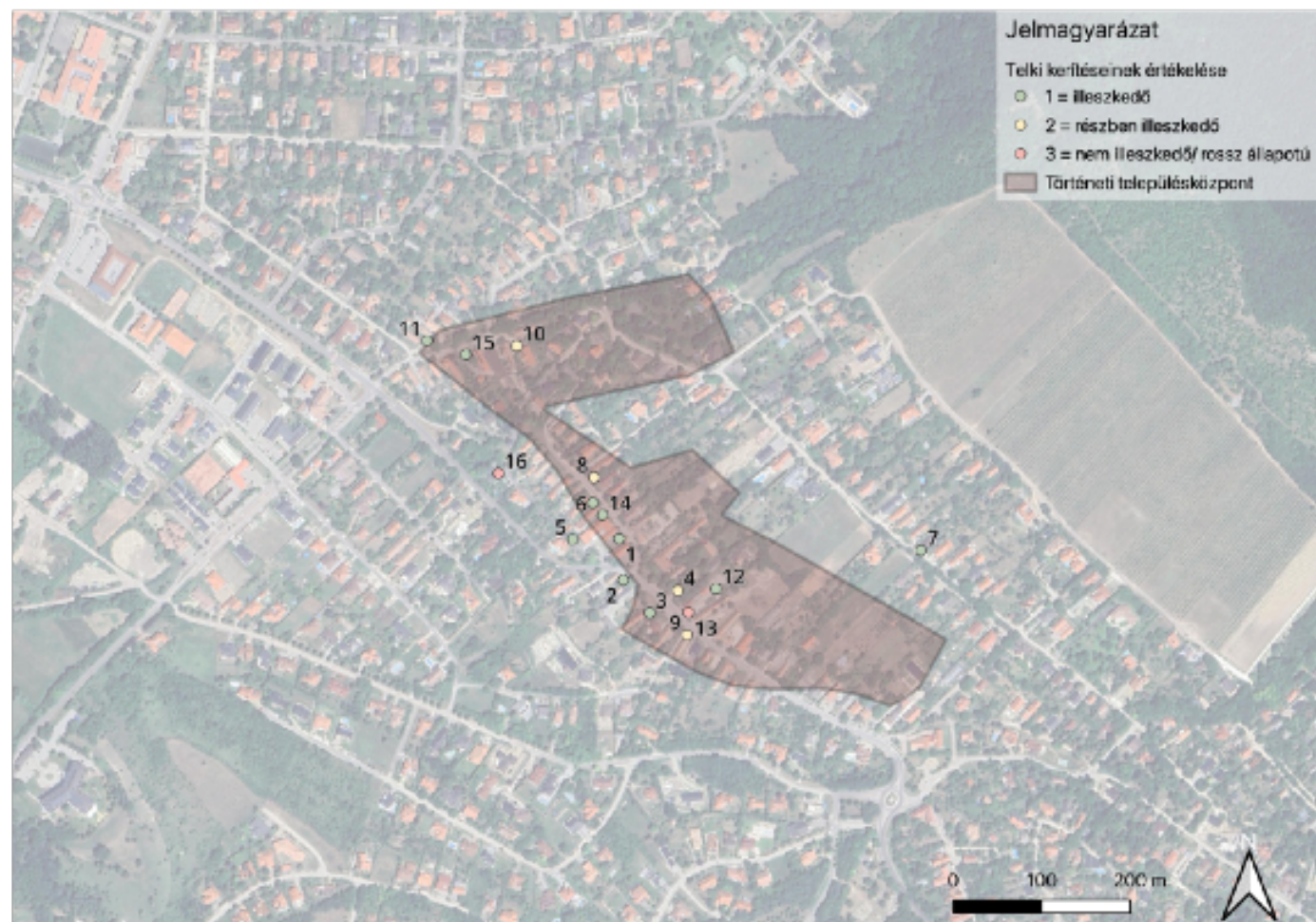
Kerítésoszlopok	
anyag:	természetes kő - mészkő
állapot	szép, kissé kopott
szín	sárgásfehér
díszítés	van, tükör
Lábazat	
anyag	-
állapot	-
szín	-
Kerítésmező	
anyag	kő
állapot	ép, de túl sok kötőanyag
magasság	fejmagasságú
áttörtség	0 %
szín	sárga, barna
Alap	
fajta	sávalap

KARAKTERRAJZ

25. ábra Perbál felmérési adatlap 3 (saját szerkesztés)

Települési azonosító	értékelés (z) 1 illeszkedő (s) 2 részben ill (p) 3 nem ill.	magyarázat
Telki 1	1	szépen felújított ház, kerítés
Telki 2	1	régi épület, szép kerítéssel
Telki 3	1	szép, arányos ház, kerítés (fém, de szép)
Telki 4	2	kissé benyúlt előkert, kerítés elhanyagolt, de szerkezete, arányai szépek
Telki 5	1	szépen felújított ház, kerítés
Telki 6	1	szép kerítés, előtte kút
Telki 7	1	szép, új kerítés, autentikus (pedig történelmi településmagon kívül)
Telki 8	2	oszlop díszként, egy darab megmaradt
Telki 9	2	régi funkcióját elvesztette, oszlop egyedül áll
Telki 10	2	oszlop kertben áll, díszként megmaradt
Telki 11	1	szép
Telki 12	1	oszlopok szépen újra felhasználva, lábazat, kerítésmező nélkül
Telki 13	3	kerítés oszlopai hiányosak, oszlop hátra dobva a kertben, csempével burkolt lábazat (régén bódé)
Telki 14	1	felújított, esztétikus
Telki 15	1	fehérre meszelt, szép
Telki 16	3	félredobott kő

26. ábra Telki kőoszlopos kerítései, fotók: 147-162 kép (saját szerkesztés)

Felmérési adatlap

TELKI 1.

Telki, Fő utca 24.
Hrsz.: 171/1

Kőoszlopos kerítés Telki központjában. A kerítés része a rakott kőtámfal (tömör kerítés), nagyobb részén fa lécezésű kerítés található. A kekerítés arányos, a tömör kerítésrész is szép, nem túlzó.

Kerítésoszlopok	
anyag:	természetes kő - mészkő
állapot	szép
szín	fehér
díszítés	nincs
Lábazat	
anyag	-
állapot	-
szín	-
Kerítésmező	
anyag	kő, fa
állapot	többnyire ép
magasság	mellmagasságú
áttörtség	0 - 30 %
szín	szürkésfehér, barna
Alap	
fajta	sávalap

KARAKTERRAJZ

27. ábra Telki felmérési adatlap 1 (saját szerkesztés)

Felmérési adatlap

TELKI 2.

Telki, Fő utca 20.
Hrsz.: 169

Kőoszlopos kerítés Telkiben.

A kerítés előtt kút áll, mely hozzá tartozik a ház és a kerítés látványához. A kerítés nagyrészen tömör, alacsony kőfal áll, a kapuk fémből készültek. A kerítés arányos, szép.

Kerítésoszlopok	
anyag:	természetes kő - mészkő
állapot	szép
szín	szürkés
díszítés	nincs
Lábazat	
anyag	-
állapot	-
szín	-
Kerítésmező	
anyag	kő
állapot	növénnyel befuttatva, festett, szép
magasság	mellmagasságú
áttörtség	0 %
szín	fehér
Alap	
fajta	sávalap

KARAKTERRAJZ

28. ábra Telki felmérési adatlap 2 (saját szerkesztés)

Felmérési adatlap

TELKI 3.

Telki, Petőfi Sándor utca 8.
Hrsz.: 87

Kőoszlopos kerítés Telkiben a Petőfi utcában. A kerítésmezőkön és a kapuk lécein fedőléc helyezkedik el. A kerítés fa lécei az oszlopok teteje fölé nyúlnak, nem arányosak. Az oszlopok és a lábazat szépek.

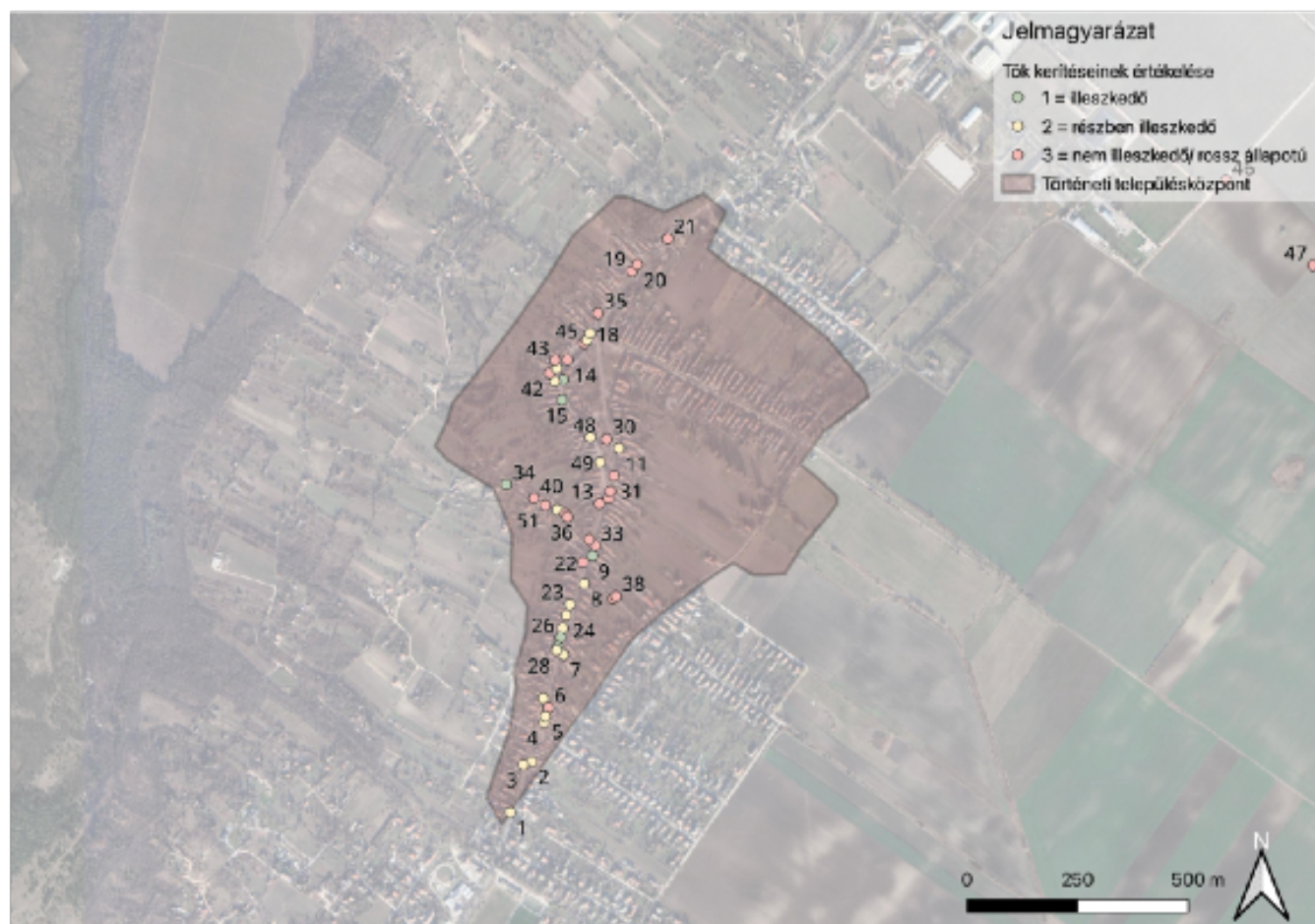
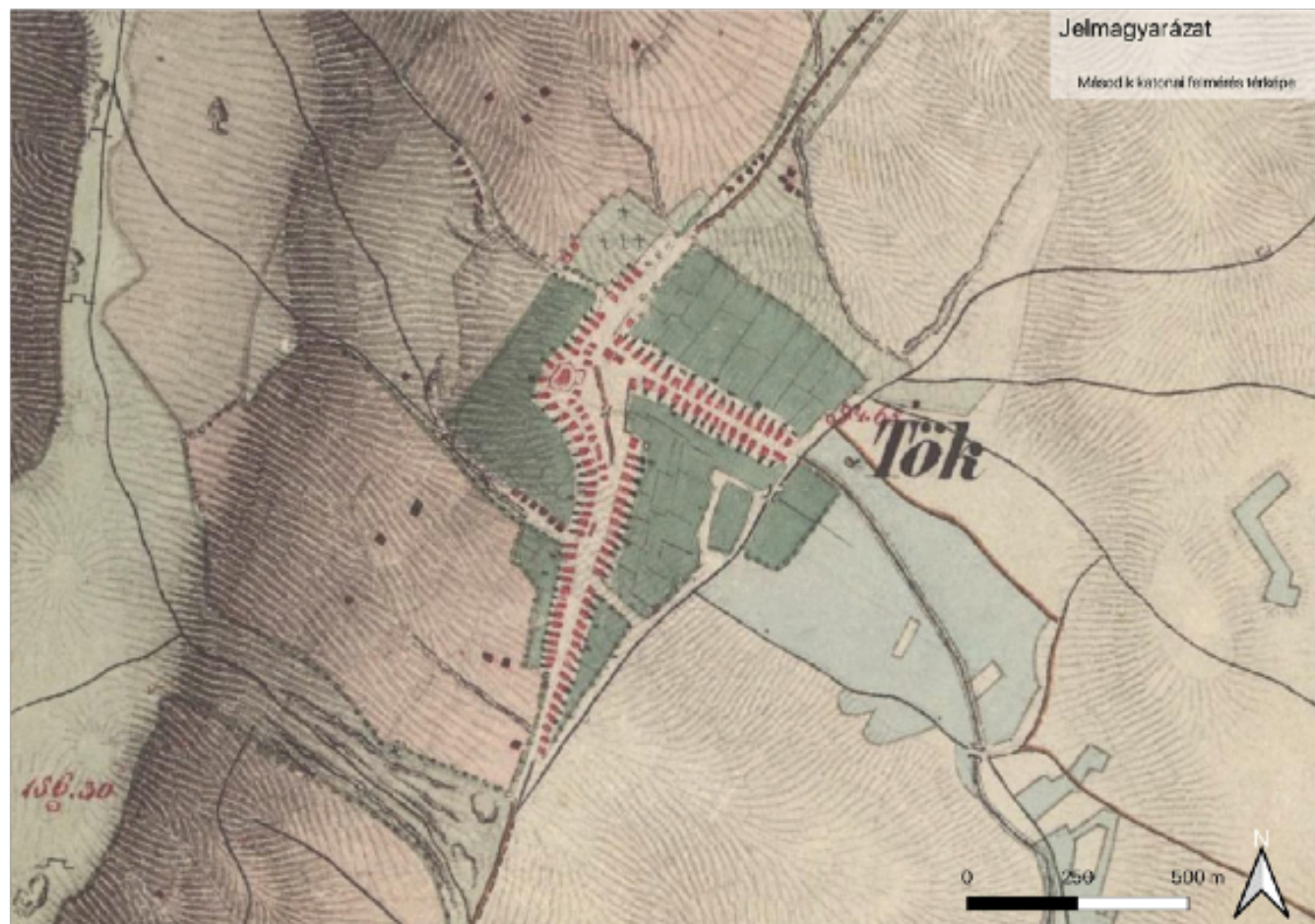
Kerítésoszlopok	
anyag:	természetes kő - mészkő
állapot	szép
szín	szürkés
díszítés	nincs
Lábazat	
anyag	kő
állapot	szép
szín	barnás-sárgás
Kerítésmező	
anyag	fa
állapot	többnyire ép, néhol megviselt
magasság	fejmagasságú
áttörtség	50 %
szín	barna
Alap	
fajta	sávalap

KARAKTERRAJZ

29. ábra Telki felmérési adatlap 3 (saját szerkesztés)

Települési azonosító	értékelés (z) 1 illeszkedő (s) 2 részben ill (p) 3 nem ill.	magyarázat
Tök 1	2	szép oszlopok, fém kapu és kerítésmezők nem illeszkednek
Tök 2	2	lécek túl magasak, oszlopok szépek
Tök 3	2	OSB lapok csúnyák, elrontják a képet, oszlopok szépek
Tök 4	2	lábazat + lécek túl magasak
Tök 5	2	fehérre meszelt oszlopok szépek, fém kapu nem illik hozzájuk
Tök 6	3	oszlopok szépek, rácsfaló nem esztétikus, kiddy
Tök 7	2	kapu kopott, oszlop egyedül
Tök 8	2	festett, de kopottas oszlopok, fém kapu
Tök 9	1	szép, „minta”
Tök 10	3	kőoszlopok szépek, fém. kapu kopott
Tök 11	2	oszlop rozoga, fém kapu festése kopik
Tök 12	2	oszlopok, kerítésmezők kopottak
Tök 13	3	omladozó kerítésmező, kert eltakarva gyékénnyel, kerítés kapuja magasabb az oszlopoknál
Tök 14	3	fém csőkerítés a régi oszlopok felett, funkciót betölti, arányait tekintve nem szép
Tök 15	1	szép
Tök 16	2	kopott
Tök 17	2	kapu magasabb oszlopoknál
Tök 18	2	piros színű fém kapuk nem illeszkednek
Tök 19	3	szedett-vedett, régi oszlopok kipótolva, megemelve
Tök 20	3	csúnya zsalukő falazat, fa lécek túl magasak
Tök 21	3	omladozó, csúnya kerítés, oszlopok megvannak, kerítésmezőkön OSB lap takaróelemként (lécek fölé nyúlva)
Tök 22	3	fém kerítésmező + kapuk, oszlopok fölé nyúlnak
Tök 23	2	fa lécek oszlopok fölé nyúlnak
Tök 24	2	fa lécek korhadnak, lábazat kopott
Tök 25	2	magas oszlopok, magas lécek
Tök 26	1	szép

Települési azonosító	értékelés (z) 1 illeszkedő (s) 2 részben ill (p) 3 nem ill.	magyarázat
Tök 27	1	szép
Tök 28	2	rendetlen
Tök 29	2	fa lécek oszlopok fölé magasodik
Tök 30	3	kissé elhanyagolt, lécek oszlop fölé nyúlnak
Tök 31	3	régi pad majdnem a járda szintjében, oszlop kőfalba beépítve
Tök 32	3	beton lábazat (?) nagyon magas, oszlopok elsüllyedtek
Tök 33	3	kopott kapuk, oszlopok, szélső kapu zsalukőből pótolva
Tök 34	1	szép kapu, oszlop dísz
Tök 35	3	csúnya fa mintázatú fémlemez, oszlopokra kövek rápakolva
Tök 36	3	elhanyagolt hátsókerítés
Tök 37	3	elhagyott telek, kerítés
Tök 38	3	ház ráépítve a kerítésre, oszlop befalazva
Tök 39	2	piros fém kapuk, kopott oszlopok
Tök 40	2	elhagyott, romos
Tök 41	3	kőfal tetején
Tök 42	3	kopott zöld fém kapu
Tök 43	3	kertben hátul, funkció nélkül
Tök 44	1	szép
Tök 45	3	csúnya, zöld színre festett oszlop egyedül
Tök 46	3	régi templomrom, oda nem illő oszlopok
Tök 47	3	régi templomrom, oda nem illő oszlopok
Tök 48	2	elhanyagolt, kerítés szélén
Tök 49	2	szép oszlopok, fém kapuk + tégl kerítésmezők
Tök 50	3	kapu oszlopok fölé magasodik, lábazat magas
Tök 51	3	lécek oszlop fölé nyúlnak

30. ábra Tök kőoszlopos kerítései, fotók: 163-213 kép (saját szerkesztés)

Felmérési adatlap

TÖK 1.

Tök, Fő út 28.
Hrsz.: 372/2

Kőoszlopos kerítés a Fő utcában.
A kerítés szerkezete, formája, kialakítása arányos, szép. Az oszlopok koszosak, a fa lécek sötétek (sötétzöldre festettek). Ezáltal kicsit komor hangulatot áraszt az egész kerítés.

Kerítésoszlopok	
anyag:	természetes kő - mészkő
állapot	szép, néhol kopott, koszos
szín	fehéres-szürkés
díszítés	van, oszlopok fejezete díszes
Lábazat	
anyag	-
állapot	-
szín	-
Kerítésmező	
anyag	fa
állapot	ép
magasság	fejmagasságú
áttörtség	40 %
szín	zöld
Alap	
fajta	sávalap

KARAKTERRAJZ

31. ábra Tök felmérési adatlap 1 (saját szerkesztés)

Felmérési adatlap

TÖK 2.

Tök, Fő út 53.
Hrsz.: 24

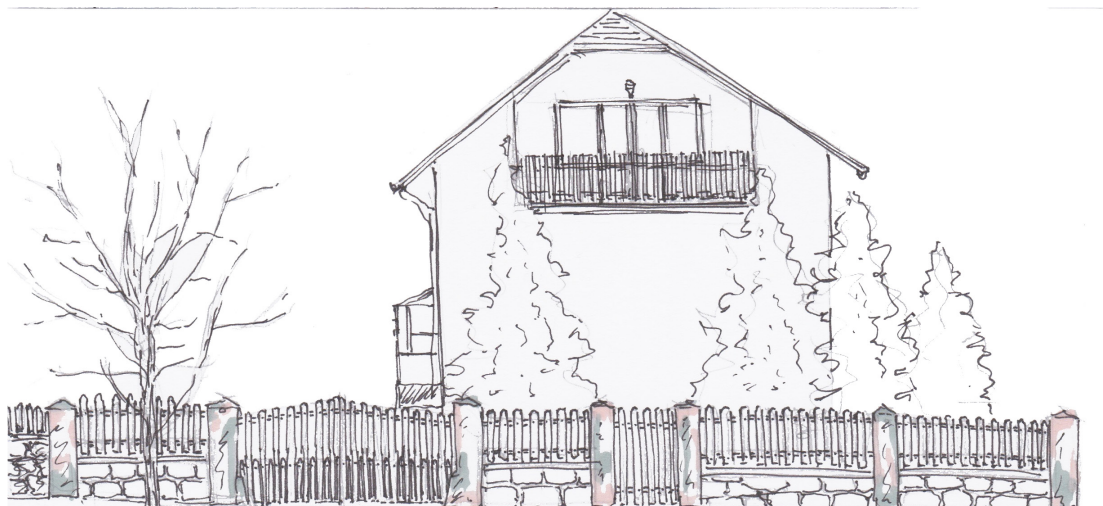

Kőoszlopos kerítés Tökön.

A lábazat és az oszlopok fehérre meszeltek, a fa lécezet barnára vannak festve. Szép, arányos kerítésmezők és kapu kialakítások.

Kerítésoszlopok	
anyag:	természetes kő - mészkő
állapot	szép
szín	fehér
díszítés	nincs
Lábazat	
anyag	kő
állapot	szép
szín	fehér
Kerítésmező	
anyag	fa
állapot	ép
magasság	fejmagasságú
áttörtség	40 %
szín	barna
Alap	
fajta	sávalap

KARAKTERRAJZ

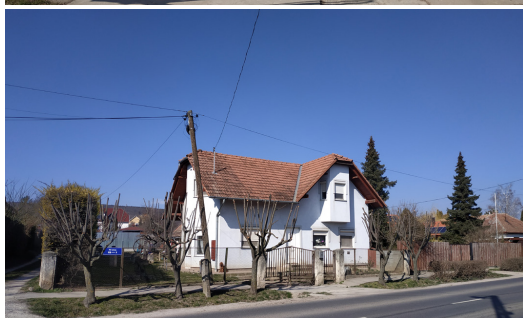

32. ábra Tök felmérési adatlap 2 (saját szerkesztés)

Felmérési adatlap

TÖK 3.

Tök, Fő út 108.
Hrsz.: 2/4

Kőoszlopos kerítés Páty és Zsámbék határán. A kerítés kapui idomelemekből van, a mezői fém rácshálóból. Nem hivalkodó, de a régi, hagyományos anyaghasználattól eltérő, így nem túl megnyerő.

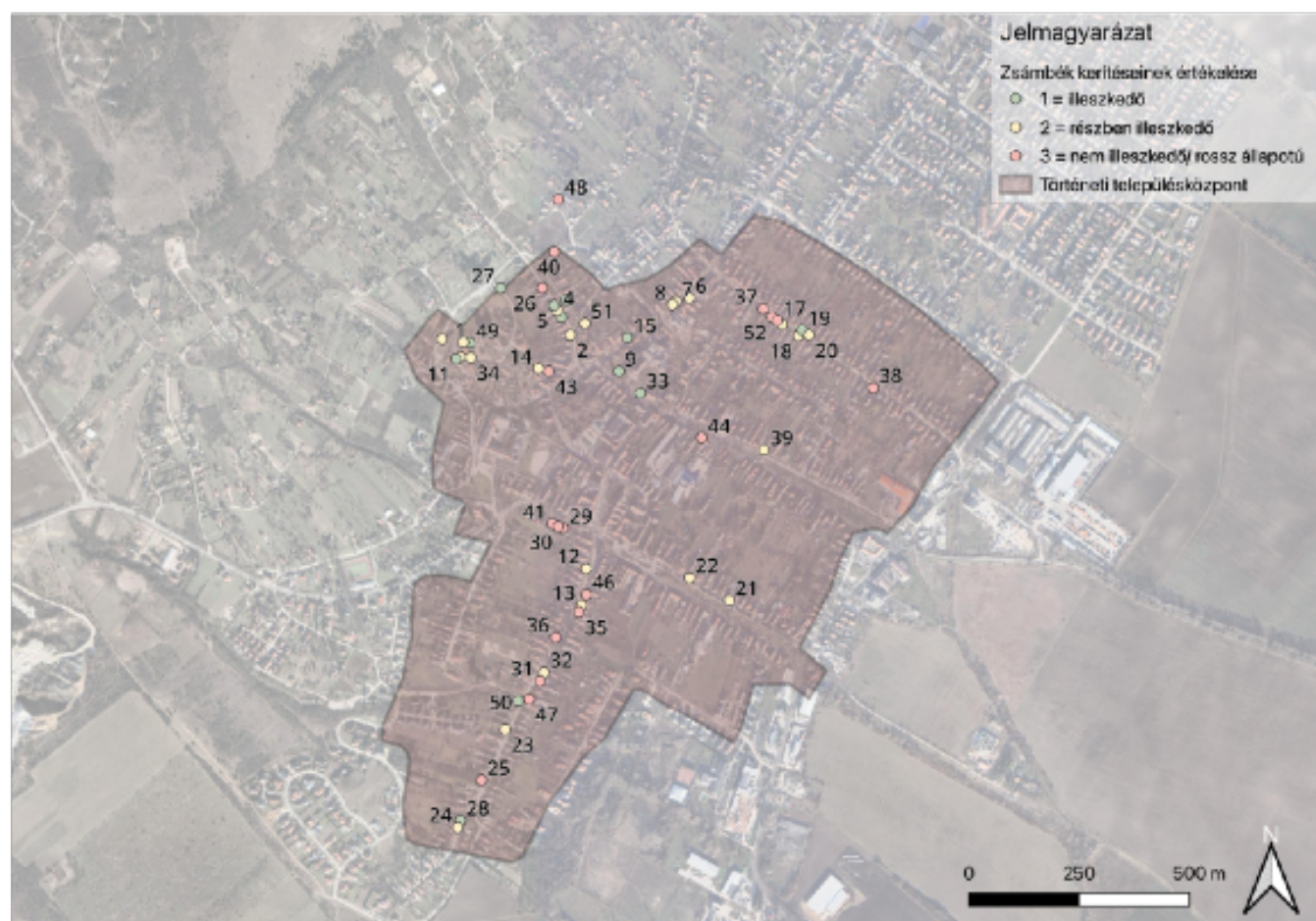
Kerítésoszlopok	
anyag:	természetes kő - mészkő
állapot	kapunál szép, ápolat, kerítés többi részén eredeti állapotban meghagyott
szín	fehér
díszítés	van, "tükör"
Lábazat	
anyag	-
állapot	-
szín	-
Kerítésmező	
anyag	fa
állapot	többnyire ép, néhol kopott
magasság	fejmagasságú
áttörtség	90 %
szín	barnás-pirosas
Alap	
fajta	sávalap

KARAKTERRAJZ

33. ábra Tök felmérési adatlap 3 (saját szerkesztés)

Települési azonosító	értékelés (z) 1 illeszkedő (s) 2 részben ill. (p) 3 nem ill.	magyarázat	Települési azonosító	értékelés (z) 1 illeszkedő (s) 2 részben ill. (p) 3 nem ill.	magyarázat
Zsámbék 1	2	lécek túl magasak	Zsámbék 28	1	szép
Zsámbék 2	2	lábazat + kerítésmező túl magas	Zsámbék 29	3	oszlop kőfalba beépítve
Zsámbék 3	1	szép	Zsámbék 30	3	oszlop kőfalba beépítve
Zsámbék 4	2	lécek fejezete elüt, kerítésmező túl magas	Zsámbék 31	3	nagyon magas, csúnyán megépített zsalukő fal az oszlopok között
Zsámbék 5	1	szép	Zsámbék 32	2	nem teljes oszlopok, kapu oszlopa szétvágva
Zsámbék 6	2	fém kapu túl magas	Zsámbék 33	1	szép, funkció nélkül
Zsámbék 7	2	kiskapu túl magas, kopott kapuk	Zsámbék 34	2	kissé szedett-vedett, különböző magasságú oszlopok, eltérő kerítésmező
Zsámbék 8	2	elhanyagolt	Zsámbék 35	3	oszlop egyedül, mellette teljesen eltérő kerítés
Zsámbék 9	1	szép	Zsámbék 36	3	kopott, dűledező
Zsámbék 10	2	kopottas	Zsámbék 37	3	régi oszlop alig észrevehetően az új (robosztus, túlzó) kerítés mellett
Zsámbék 11	1	szép	Zsámbék 38	3	oszlop eltűnik a borostyán alatt, új kerítés teljesen más
Zsámbék 12	2	kapu túl magas	Zsámbék 39	2	oszlop egyedül, két kerítés között megmaradt
Zsámbék 13	2	oszlop hiányzik, fejezetek hiányoznak	Zsámbék 40	3	temető mellett egyedül
Zsámbék 14	2	kopott	Zsámbék 41	3	régi oszlop megmaradt dísznek, ez a legszebb része a kapunak, mellette különböző színű, méretű, anyagú kapu/kerítés (előtte kukák)
Zsámbék 15	1	szép	Zsámbék 42	2	kőhalom, krités oszlopai + lábazata áll, szép lehetne
Zsámbék 16	2	kopott	Zsámbék 43	3	omladozik, régen szép lehetett, ma kövek ráhordva, régi oszlopok még látszanak
Zsámbék 17	3	össze-vissza, túl magas + különböző lécek	Zsámbék 44	3	kerítésen belül, ma már nincs funkciója
Zsámbék 18	2	túl magas lécek	Zsámbék 45	1	kerítésen belül, az oszlop szép, kerítés nem annyira
Zsámbék 19	1	szép oszlopok, zöld kerítésmezők + kapuk túl rikítóan zöldek	Zsámbék 46	3	kerítés régi szerkezete régebbi Streetview képen látható, azóta levakolva, elrejtve, csúnya
Zsámbék 20	2	kerítés állapota egyre romlik, ház nagyon	Zsámbék 47	3	házfal síkjában, mellette lécek magasabbak
Zsámbék 21	2	lécek magasak	Zsámbék 48	3	kerítés régi helyét fel lehet fedezni, oszlopok lekopva állnak
Zsámbék 22	2	szép lécek, lábazat mintázata nem egységes	Zsámbék 49	1	szép
Zsámbék 23	2	kapu rozoga, oszlop megerősített, de szép	Zsámbék 50	1	szép, néhol dűledező
Zsámbék 24	2	kapu oszlopaihoz nem illeszkedik a ciklopkőfal	Zsámbék 51	2	támfalba beépítve, kitöltve kövekkel
Zsámbék 25	3	elhagyatott, rozoga kapu	Zsámbék 52	3	vegyes, össze-vissza
Zsámbék 26	3	oszlopok ciklopkőfalba beépítve			
Zsámbék 27	1	szép			

34. ábra Zsámbék kőoszlopos kerítései, fotók: 214-265 kép (saját szerkesztés)

Felmérési adatlap

ZSÁMBÉK 1.

Zsámbék, Régi templom utca 8.
Hrsz.: 945/2

Kerítés a Régi templom utcában.

Az oszlopok fehérre vannak festve, a kerítésmezők elemei (fa lécei) faragottak, csúcsos végződésűek. Az oszlopokon felfedezhető egyfajta csíkozottság, ez arra utal, hogy nem hagyományos egy kötömbből készült kőkerítés, hanem több részből álló oszlopok (lefestve).

Kerítésoszlopok

anyag:	természetes kő - mészkő / tégl
állapot	végig szép, néhol kezd kopni a festék
szín	fehér
díszítés	oszlopok sarka lecsapott

Lábazat

anyag	kő / tégl
állapot	szép
szín	fehér

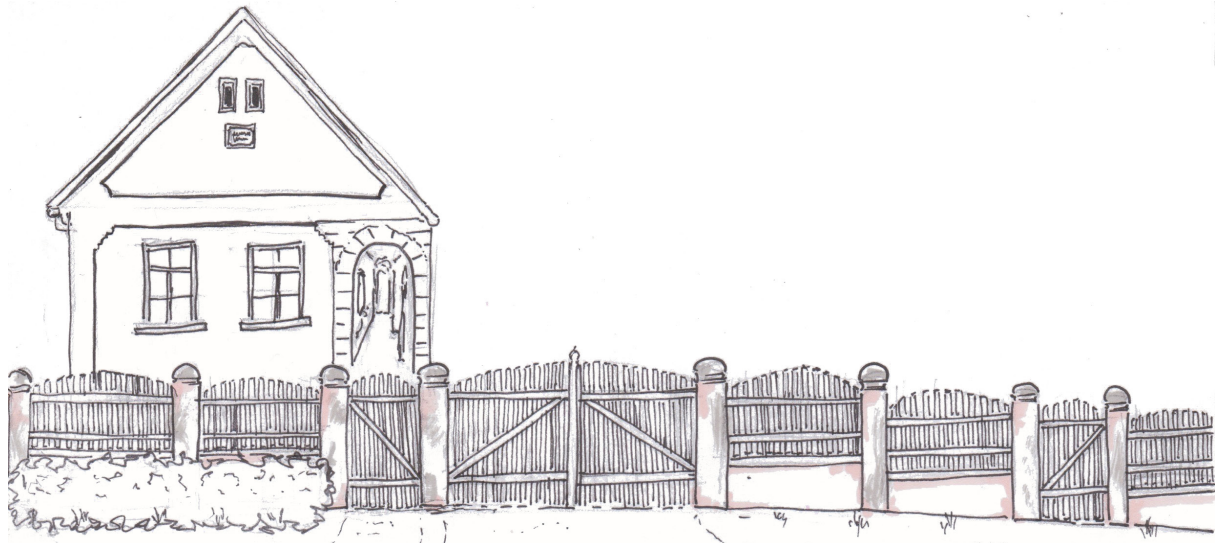
Kerítésmező

anyag	fa
állapot	szép, néhol kopott
magasság	fejmagasságú
áttörtség	50 %
szín	zöld

Alap

fajta	sávalap
-------	---------

KARAKTERRAJZ

35. ábra Zsámbék felmérési adatlap 1 (saját szerkesztés)

Felmérési adatlap

ZSÁMBÉK 2.

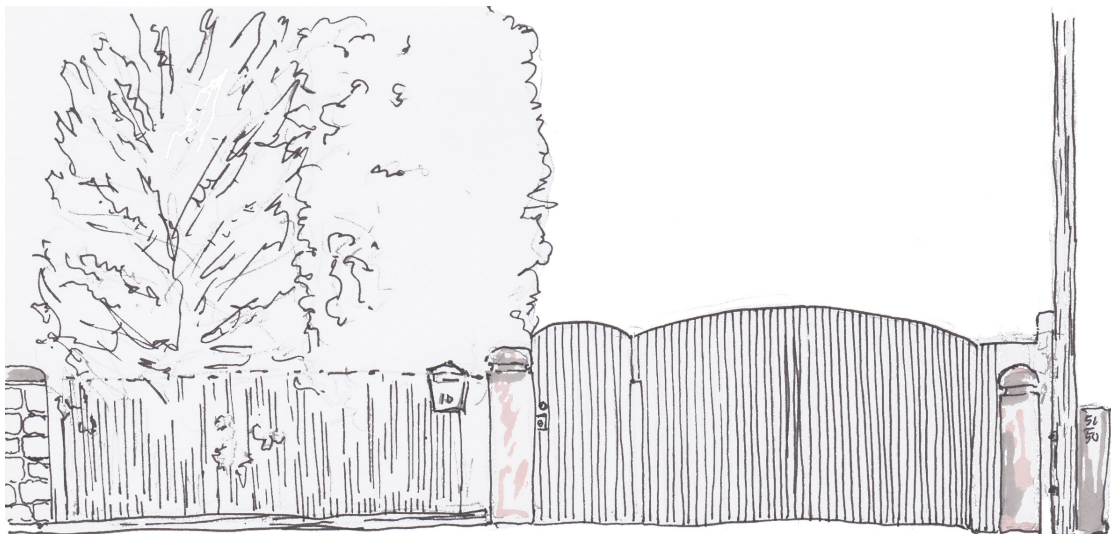
Zsámbék, Régi templom utca 10.
Hrsz.: 944

Kerítés a Régi templom utcában. A kerítést javarészt sövényűsáv takarja, a kapu tömör, átláthatatlan.

Kerítésoszlopok	
anyag:	természetes kő - mészkő
állapot	szép
szín	sárgás
díszítés	nincs
Lábazat	
anyag	-
állapot	-
szín	-
Kerítésmező	
anyag	fa
állapot	többnyire ép
magasság	fejmagasságú
áttörtség	0 %
szín	barna
Alap	
fajta	sávalap

KARAKTERRAJZ

36. ábra Zsámbék felmérési adatlap 2 (saját szerkesztés)

Felmérési adatlap

ZSÁMBÉK 3.

Zsámbék, Régi templom utca és
Benedek utca sarka. Hrsz.: 928

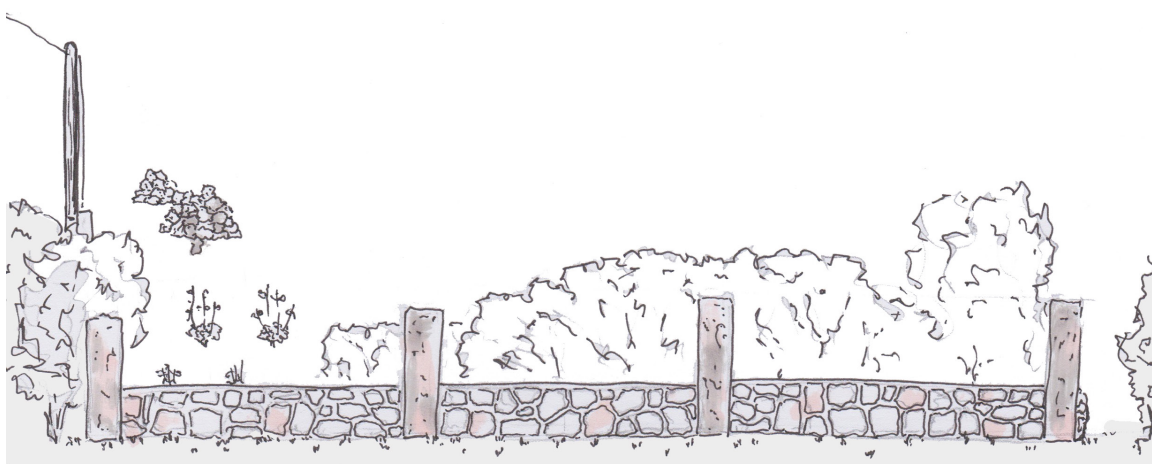

Kerítés maradék a Régi templom utca nyugati oldalán.

A lábazat a kerítésszakaszon ép, a telken kőhalom, benne kőoszlopok. A telken nem áll ház, maga a telek is elhagyatott.

Kerítésoszlopok	
anyag:	természetes kő - mészkő
állapot	oszlopok koszosak, épek
szín	szürke
díszítés	nincs
Lábazat	
anyag	kő
állapot	rossz, elhagyatott
szín	barnás, sárgás
Kerítésmező	
anyag	nincs
állapot	-
magasság	-
áttörtség	100 %
szín	
Alap	
fajta	sávalap

KARAKTERRAJZ

37. ábra Zsámbék felmérési adatlap 3 (saját szerkesztés)

NYILATKOZAT

Alulírott **dr. Takács Katalin**, Vadas Gellért hallgató (Neptun azonosítója: MYN1I3) konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a diplomadolgozatot áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A diplomadolgozatot a záróvizsgán történő védésre **javaslom** / nem javaslom¹.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem^{*2}

Kelt: Budapest, 2023. év november hó 6. nap

Takács Katalin

_____
belső konzulens

---

¹ A megfelelő aláhúzendó.

² A megfelelő aláhúzendó.

NYILATKOZAT

a diplomadolgozat nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről

A hallgató neve: Vadas Gellért
A Hallgató Neptun kódja: MYN113
A dolgozat címe: Kerítések, mint településképi arculatformáló tényezők
Zsámbék környéki településeken
A megjelenés éve: 2023
A konzulens intézetének neve: MATE – TTDI
A konzulens tanszékének a neve: Kertművészeti Tanszék

Kijelentem, hogy az általam benyújtott diplomadolgozat egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, és az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlant állítottam, tudomásul veszem, hogy a záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

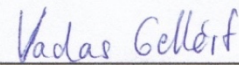
A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkori szellemitulajdon-kezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem könyvtári repozitori rendszerébe. Tudomásul veszem, hogy a megvédett és

- nem titkosított dolgozat a védést követően
- titkosításra engedélyezett dolgozat a benyújtásától számított 5 év eltelte után nyilvánosan elérhető és kereshető lesz az Egyetem könyvtári repozitori rendszerében.

Kelt: Budapest, 2023. november 6.

Hallgató aláírása